

MEDIJU ATTĪSTĪBAS UN
PĒTNIECĪBAS CENTRS

INFORMĀCIJAS PLŪSMAS DAUGAVPILĪ UN LATGALE

2023. gada decembris

INFORMĀCIJAS PLŪSMAS DAUGAVPILĪ UN LATGALĒ

Autori

Pētījumu veikusi biedrība “Mediju attīstības un pētniecības centrs”.

Projekta direktors: Ingemārs Vekteris.

Pētījuma autori: Dr. Nevils Bolts (*Dr. Neville Bolt*), Kristīne Borodina, Linda Curika, Ilze Rozenberga un socioloģisko pētījumu kompānija *BERG Research*.

Pētījuma rekomendācijas: Kristīne Borodina, Linda Curika, Elīna Lange-Ionatamišvili, Ilze Rozenberga, Vitālijs Rakstiņš, Ingemārs Vekteris.

Pētījuma makets: *Owlet Production*

Pētījuma finansējums

Latvijas Republikas Kultūras ministrija.

The British Council pārstāvniecība Latvijā.

Latvijas Republikas Valsts kanceleja.

Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome.

Par biedrību “Mediju attīstības un pētniecības centrs”

Biedrība dibināta 2022. gadā ar virsmērķi stiprināt Latvijas informatīvo telpu. Biedrības Valdes priekšsēdētājs ir Ingemārs Vekteris. Biedrības dibinātāji un valdes locekļi ir Kristīne Borodina, Dr. Nevils Bolts, Dr. Solvita Denisa-Liepniece, Vitālijs Rakstiņš, Ingemārs Vekteris.

Kultūras ministrija

Valsts kanceleja

SATURA RĀDĪTĀJS

1. PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA	5
2. SOCIĀLPOLITISKĀ ANALĪZE: LATGALES REĢIONS UN DAUGAVPILS	6
Sociālā situācija Latgalē un Daugavpilī – valoda, sabiedrība, reliģija	6
Identitātes konstruēšana Latgalē un Daugavpilī	11
Robežas jautājums	13
Politiskās izvēles Latgalē un to motivācija	15
3. MEDIJU POLITEKONOMIJA LATGALES REĢIONĀ UN DAUGAVPILĪ	17
Mediju politekonomija Latvijā	17
Krievijas mediju ietekme	19
Mediju politekonomija Latgalē	20
Vietējie mediji un pašvaldības	22
Kara ietekme uz vietējo mediju saturu	24
Politiskā un ideoloģiskā ietekme	25
Krievijas mediju ietekme	27
4. INFORMĀCIJAS PLŪSMU KARTĒŠANA DAUGAVPILĪ	37
Informācijas plūsmu kartes	37
Daugavpils atspoguļojums un uztvere publiskajā telpā	42
Daugavpils mērs	43
1. tēma: apkārtējā sabiedrība, noskaņojums, Daugavpils un Latvija	45
Daugavpils kā multikulturāla pilsēta	45
Latviskās un krieviskās vides nošķirums	46
Kara iespaids uz sabiedrību	48
2. tēma: Ukrainas bēgļi	53
Palīdzība valsts līmenī – nepareizs lēmums	53
Bēgļu uzvedība: pieredze un baumas	56
Sabiedrības pašorganizēšanās	57
Informācijas ieguve par bēgļiem	58
3. tēma: Vētra	59
5. FOKUSA GRUPAS DAUGAVPILĪ UN LATGALĒ	62
Galvenie secinājumi par informācijas saņemšanu un uztveri	64
Informācija par ukraiņu bēgļiem	65
Informācija par plūdiem Jēkabpilī	67
Valsts aizsardzības dienests	69
Demokrātija valstī	70

6. DAUGAVPILIEŠU UN AUGŠDAUGAVAS NOVADA IEDZĪVOTĀJU APTAUJA	72
Informācijas ieguves kanāli	72
Informācijas uzticamība un avotu izvēle	73
Piederība Latvijai	76
7. KRITISKĀ DISKURSA ANALĪZE	77
Andrejs Elksniņš	77
Attēli visām gaumēm	78
Atsvešinātības diskurss	81
“Labāko” diskurss	82
Daugavpils māmiņu grupa Мамочки Даугавпилса	83
Grupa un tās dalībnieki	83
Grupas diskurss: ukraiņu bēgļi	84
Diskursi populāros Daugavpils tiešsaistes avotos un prokremliskajos Telegram kanālos	86
<i>Grani un Nasha</i>	87
Antifašisti Baltijā (<i>Антифашисты Прибалтики</i>)	87
RuBaltic	87
Rusofobijas diskurss	87
Diskurss par sankciju kaitīgumu Latvijai	89
“Daugavpili viss ir labi” diskurss portālos <i>Grani</i> un <i>Nasha</i>	91
8. KOPĒJIE SECINĀJUMI UN REKOMENDĀCIJAS	93
Izaicinājums	93
Komunikācijas stratēģijas	94
Ilglaicīga pieeja	94
Digitālā satura autori (influenceri)	96
Sociālo mediju platformas	96
Komunikācija par un ar Latgali un Daugavpili	97
Krievu valodas jautājums medijos	98
Kvalitatīva satura pieejamība medijos	99
Mērķēts finansējums un kvalitatīva žurnālistika	101
Austrumu pierobeža kara ietekmē	101
Drošumspējas veicināšana	102
Komunikācija ar sabiedrību krīzes laikā	103

1. PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA

Pētījuma priekšrocība ir datu ieguves metožu daudzveidība, kas ļauj gan pārbaudīt dažādās pētījuma daļās izvirzītos pieņēmumus, gan identificēt tēmas, kuras atkārtojas, neraugoties uz izmantoto datu ieguves metodi. Turklāt pirmo reizi šāda veida pētījumā tiek izmantota fizisko informācijas plūsmu kvalitatīva kartēšana.

Pētījuma fokuss ir Daugavpils pilsēta, taču šie dati tiek skatīti plašākā Latgales kontekstā. Piemēram, aptauja iekļauj arī Augšdaugavas novada iedzīvotājus; divas no sešām fokusa grupām iekļauj Rēzekni un Ludzu. Sociālpolitiskā un mediju politekonomijas analīze uz norisēm Daugavpilī raugās arī Latgales reģionālā kontekstā.

Pētījumā tika aktualizētas trīs tēmas:

- drošība (valsts aizsardzības dienests, NATO spēku klātbūtne, austrumu robeža),
- demokrātija (dalība vēlēšanās, uzticēšanās medijiem, pilsoniskā apziņa, piederības sajūta valstij),
- krīze (vētra, plūdi, Ukrainas bēgļi).

Pētījumam ir sešas sadaļas. Pirmās divas (sociālpolitiskā analīze un mediju politekonomija) veidotas, apkopojot un analizējot jaunākos datus par reģionu un pilsētu, kā arī izmantojot ekspertu intervijas. Šīs sadaļas nodrošina kontekstu ievāktu datu interpretēšanai.

Trešajā sadaļā (fizisko informācijas plūsmu kartēšana) dati vākti no Daugavpils iedzīvotājiem trīs nedēļu laikā uz vietas pilsētā, ar viņiem sarunājoties, zīmējot individuālās informācijas plūsmu kartes un novērojot cilvēkus. Šajā sadaļā par sarunu tematiem izvēlēti krīze (vētra) un Ukrainas

bēgļu uzņemšana Latvijā.

Ceturtnā sadaļa piedāvā sešas fokusa grupās iegūtās informācijas analīzi, kas ļāva spontāni identificēt tēmu par pašcenzūru un krievvalodīgājo iedzīvotāju bailēm, kas ir klātesoša arī trešajā sadaļā un sniedz nozīmīgu informāciju kopējai datu interpretācijai un rekomendācijām.

Piektā sadaļa atspoguļo aptaujas rezultātus: mediju lietošanas paradumus un kritērijus to izvēlei, viedokļu līderus, pilsonisko aktivitāti un piederības sajūtu valstij.

Sestajā sadaļā veikta ilustratīva diskursa analīze, aplūkojot dažus no respondentu nosauktajiem informācijas avotiem, kā arī dažus zināmus prokremliskus propagandas un dezinformācijas avotus diskursu salīdzināšanai.

Pētījuma noslēgumā tiek apkopots skatījums uz galvenajiem izaicinājumiem un, izmantojot stratēģiskās komunikācijas teorētisko ietvaru, sniegtas rekomendācijas.

Pētījumā lietotas kvantitatīvas un kvalitatīvas pētnieciskās metodes. Metožu kombinācija ļauj veidot padziļinātu priekšstatu par situāciju un problēmām.

Pētījuma teorētiskais ietvars balstās Seimūra Lipseta (*Seymour Lipset*) demokrātiskās attīstības ekonomikas teorijā, Manuela Kastella (*Manuel Castells*) teorijā par saiknēm starp ekonomisko, kultūras un politisko varu, kā arī stratēģiskās komunikācijas teorijā (*Neville Bolt*).

2. SOCIĀLPOLITISKĀ ANALĪZE: LATGALES REĢIONS UN DAUGAVPILS

Šī sadaļa balstīta Seimūra Lipseta (*Seymour Lipset*) demokrātiskās attīstības ekonomikas teorijā: ekonomiskā attīstība spēcina demokrātiskas kultūras veidošanos. Sabiedrības vidusslāņa attīstība un augstāks ienākumu līmenis, migrācija no laukiem uz pilsētām, augstāks izglītības līmenis stimulē demokrātijas attīstību. Ekonomiskā izaugsme arī mazina nabadzīgāko sabiedrības slāņu tendenci radikalizēties un vecina viņu politisko un pilsonisko līdzdalību.¹ Lipseta hipotēze par to, kā saistīta ekonomiskā attīstība un demokrātijas līmenis, ir plaši pētīta un pārbaudīta.² Papildus tiek izmantota sociālās dominances teorija: sabiedrība kā sociālo grupu hierahija, kur privilēģētām grupām pieder neproporcionāli liela “sociālā vērtība” (vara, statuss, turība). Līdz ar to privilēģētās grupas leģitimizē pastāvošo sociālo kārtību, lai uzturētu savu statusu tajā. Savukārt neprivilēģētās grupas ar zemu “sociālo vērtību” ir tendētas noraidīt pastāvošo kārtību.³

Pētījums balstās datu analizē, kas pieejami atklātos avotos un datubāzēs, kā arī nestrukturētās ekspertu intervijās. Notika piecas ekspertu intervijas un septiņas sarunas ar iedzīvotājiem Daugavpilī. Analizēti gan iepriekš veiktie pētījumi, gan jaunākie dati par sociālpolitiku Latgalē.

Sociālā situācija Latgalē un Daugavpilī – valoda, sabiedrība, reliģija

Latgale ievērojami atšķiras no citiem Latvijas reģioniem gan ģeogrāfiski, gan kultūras ziņā. Tā robežojas ar Baltkrieviju un Krieviju, un tās sociālpolitisko situāciju vēsturiski ietekmējušas saiknes arī ar Lietuvu un Poliju. Arī etniskais sastāvs ir bagātīgs, jo Latgalē vēsturiski dzīvo latvieši, krievi, baltkrievi, poļi un citas etniskās grupas. Latvieši ir lielākā etniskā grupa Latgalē. Nozīmīga loma ir arī latgaliešu valodai, kultūrai un tradīcijām.

Ja lūkojamies uz dzimuma un vecuma statistiku, tad nav lielu noviržu un atšķirību starp Latviju kopumā, Latgali un Daugavpili.⁴ Taču Latgalē ir skaitliski liela krievu kopiena, un krievu valoda ir sarunvaloda daudzās ģimenēs. Diemžēl pēdējie kvantitatīvie dati par valodas lietojumu ģimenēs ir pieejami no tautas skaitīšanas 2011. gadā, tomēr Oficiālajā statistikas portālā pieejami arī citi dati, kas ļauj izprast situāciju Latgalē un Daugavpilī. Kā redzams, ja Latvijā kopumā ir 60 % latviešu, tad Latgalē tie ir jau 46 %, bet Daugavpilī 21 %. Latgalē un Daugavpilī ir attiecīgi 6 % un 15 % poļu.

Šā pētījuma mediju politekonomijas sadaļā secināts, ka šajā reģionā liela ietekme ir poļu

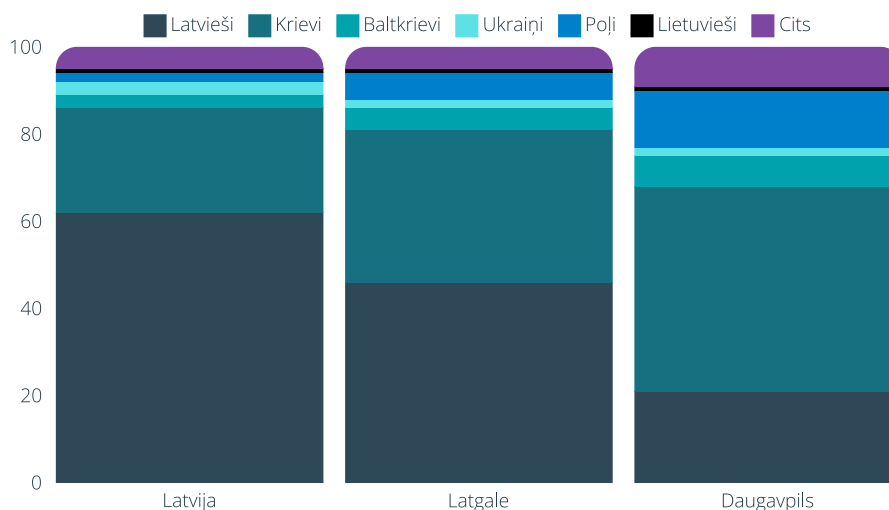
1 Lipset, S. M. (1959). Some social requisites of democracy: Economic development and political legitimacy. *American Political Science Review*, 53(1), 69–105. doi: 10.2307/1951731

2 Piemēram, Adam Przeworski, Michael Alvarez, José Antonio Cheibub, Fernando Limongi. (2000). *Democracy and Development: Political Institutions and Well-being in the World, 1950–1990*. New York, Cambridge University Press.

3 Sidanius, Jim, Pratto, Felicia. (2001). *Social Dominance: An Intergroup Theory of Social Hierarchy and Oppression*. New York, Cambridge University Press.

4 Iedzīvotāju īpatsvars pēc dzimuma un vecuma grupām reģionos, novados, pilsētās, pagastos, ciemos (atbilstoši robežām 2023. gada sākumā), apkaimēs un blīvi apdzīvotās teritorijās. Oficiālais statistikas portāls. Pieejams: <https://bit.ly/41HfptL>

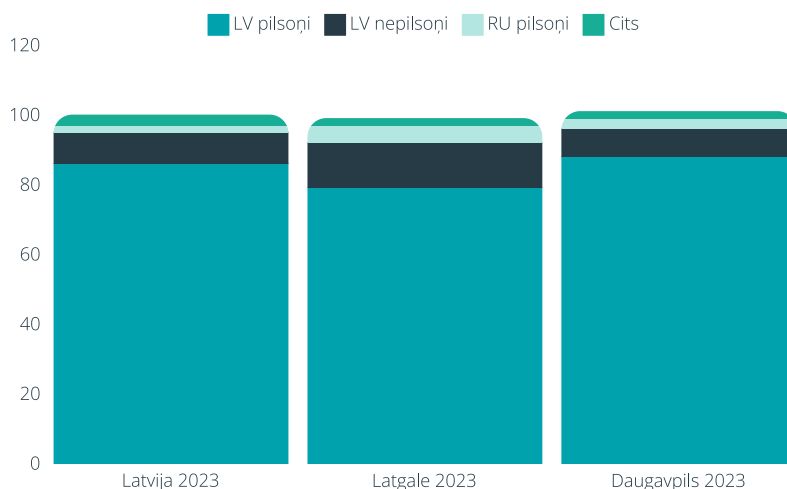
valodas medijiem. Pieļaujams, ka poļu valodas zināšanas Latgalē ir daudz lielākas nekā statistiski varētu noprast. Būtu nepieciešams iegūt aktuālus datus par poļu valodas izplatību un par šīs valodas lietotāju informācijas patēriņa un apmaiņas paradumiem.

1. attēls. Iedzīvotāju skaits pēc tautības reģionos, novados, pilsētās, pagastos (atbilstoši robežām 2023. gada sākumā), apkaimēs un blīvi apdzīvotās teritorijās.⁵

Starp Latviju kopumā un Latgali un Daugavpili vairs nav tik lielas atšķirības, ja lūkojamies uz pilsoņu, nepilsoņu un Krievijas pilsoņu proporciju. Daugavpils kopš 2000. gada turklāt piedzīvojusi radikālas pārmaiņas. 2000. gadā Daugavpilī bija 27 % nepilsoņu⁶, bet šobrīd tie jau ir tikai 8 %.

Ja lūkojamies uz izglītības līmeni, tad starp kopējiem Latvijas datiem, Latgali uz Daugavpili nav lielu atšķirību. Vienīgā atšķirība ir tajā, ka Daugavpilī ir nedaudz lielāks skaits cilvēku, kas ieguvuši arodizglītību (Latvijā kopumā 13 %, bet Daugavpilī – 20 % no visiem iedzīvotājiem)⁸.

2. attēls. Iedzīvotāju skaits pēc valstiskās piederības⁷

5 Oficiālās statistikas portāls. Pieejams: <https://bit.ly/3tkSlnE>

6 Ibid.

7 Ibid.

8 Iedzīvotāji 15 un vairāk gadu vecumā pēc izglītības līmeņa grupām reģionos, pilsētās, novados, pagastos, apkaimēs un blīvi apdzīvotās teritorijās gada sākumā (pēc administratīvi teritoriālās reformas 2021. gadā). Oficiālās statistikas portāls. Pieejams: <https://bit.ly/41pnrqG>

Iedzīvotāju digitālo prasmju ziņā tomēr vērojama atšķirība starp Latviju un Latgali. Reizi nedēļā internetu lieto 90 % rīdzinieku, bet tikai 83,7 % iedzīvotāju Latgalē. Vēl lielākas atšķirības vērojamas tiešsaites pasūtījumu veikšanā: Rīgā vismaz vienu tiešsaites pirkumu ir veikuši ir 73,8 % iedzīvotāju, bet Latgalē vien 56,4 %.⁹

Atšķirībā no pārējās Latvijas, kur vairākums ir luterāņi¹⁰, Latgalē ir ļoti spēcīga Katoļu baznīca. Vēsturiski Latgalē bāzējas plaša vecticībnieku kopiena. Kopš Otrā pasaules kara Latgalē ir plaša ebreju kopiena. Vēsturiski spēcīga ir arī Pareizticīgo baznīcas klātbūtne. Pētnieki nereti ir norādījuši, ka pareizticīgo baznīca ir viens no Krievijas ietekmes rīkiem¹¹. Līdz 2022. gada beigām Latvijas Pareizticīgā baznīca darbojās Maskavas patriarhāta pakļautībā, un tas atbalsta Krievijā valdošo režīmu un šīs valsts karadarbību pret Ukrainu. 2022. gada septembrī Saeima pieņēma Valsts prezidenta iesniegtos Latvijas Pareizticīgās baznīcas likuma grozījumus, ar kuriem mainīja Latvijas Pareizticīgās baznīcas statusu, nosakot, ka tā darbosies pilnībā patstāvīgi un neatkarīgi.¹²

Pastāv aizdomas, ka Krievija savu ietekmi Latvijas pareizticīgo baznīcā vēlas saglabāt. Latvijā 2019. gadā dibinātā Konstantinopoles patriarhāta Autonomā Pareizticīgā baznīca apvienoja no lielās baznīcas izslēgtus vai aizgājušus garīdzniekus. Autonomajā baznīcā bija 12 draudzes, gandrīz visas no Daugavpils.

9 Iedzīvotāju interneta izmantošana. Oficiālās statistikas portāls. Pieejams: <https://bit.ly/4am8Gcu>

10 Latvijā darbojas 287 evaņģēliskās luterāņu draudzes, 268 katoļu, 133 pareizticīgās un 72 vecticībnieku draudzes. Skat.: Valstī reģistrēto reliģisko draudžu skaits sadalījumā pa konfesijām gada beigās – Konfesijas un laika periods. Oficiālais statistikas portāls. Pieejams: <https://bit.ly/3tkSqHY>

11 *Russia's war on Ukraine: The Kremlin's use of religion as a foreign policy instrument*. European Parliamentary Research Centre. Pieejams: <https://bit.ly/3GOpMi>

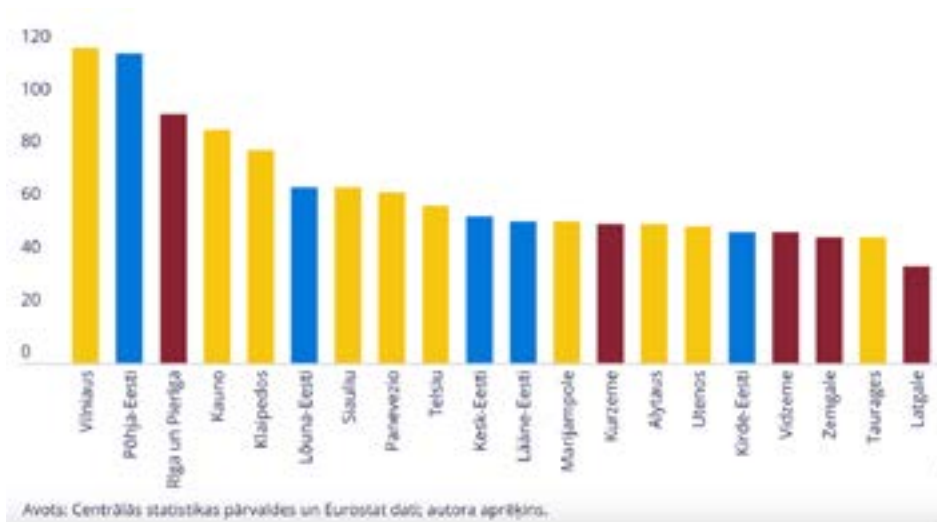
12 Latvijas Pareizticīgā baznīca prasa neatkarību no Krievijas baznīcas. 25.10.2022., Lsm.lv. Pieejams: <https://bit.ly/481mMhJ>

Pastāv aizdomas, ka Latvijas pilsonis Augustīns Zaščirinskis, kas ir nonācis drošības dienestu redzeslokā, cenšas šo organizāciju izmantot, lai saglabātu Krievijas ietekmi. A. Zaščirinskis ilgus gadus dzīvojis Krievijā, bet 2021. gadā atgriezās Latvijā. 9. maijā viņš vadījis aizlūgumu Pokrova kapos, kur apglabāti Sarkanās armijas karavīri.¹³

Latgales ekonomiskā situācija būtiski atšķiras no pārējās Latvijas. Latgalē ir visaugstākie nabadzības rādītāji – divi no pieciem latgaliešiem ir zem nabadzības riska sliekšņa. Latgale ir arī Baltijas valstu nabadzīgākais reģions ar vāju attīstību (cilvēkkapitāls, investīcijas ražošanā un tehnoloģijās).¹⁴

13 Aug aizdomas par Maskavas inspirētu Latvijas Pareizticīgās baznīcas šķelšanas mēģinājumu. 27.03.2023., BNN. Pieejams: <https://bit.ly/3RpR3Qb>

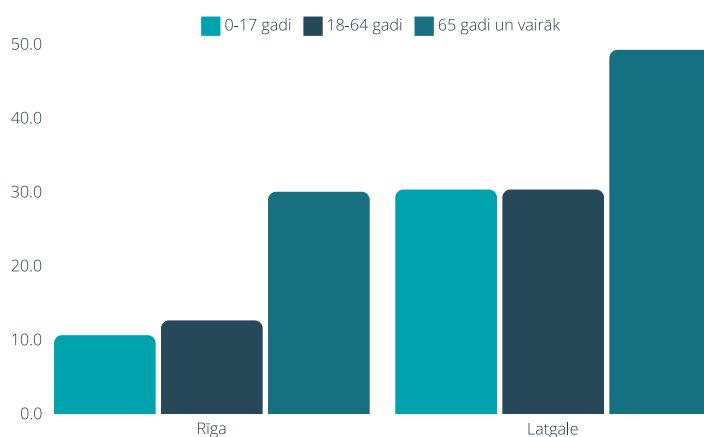
14 Krasnopjorovs, O. Latgales atpalicības anatomija. 21.06.2023., Makroekonomika.lv. Pieejams: <https://bit.ly/3NxOFWC>

3. attēls. IKP uz vienu iedzīvotāju 2020. gadā (% no ES vidējā līmeņa, pēc pirktspējas paritātes). CSP dati un O. Krasnopjorova aprēķins.¹⁵

Satraucoši dati atrodami nabadzības riska indeksā, kas parāda iedzīvotāju īpatsvaru (procentos), kuru ekvivalentais rīcībā esošais ienākums ir zem 60 % no nacionālās mediānas. Latgalē ir augstāks nabadzības risks visās vecuma grupās, bet jo īpaši – vecuma grupā no 65 gadiem un vecākiem. Visaugstākais risks būt pakļautām nabadzībai ir sievietēm Latgalē virs 65 gadu vecuma (53,5 %, salīdzinot ar 15,6 % Rīgā).¹⁶

Salīdzinot ar pārējo Latviju, Latgalē ir gan augstāks bezdarba līmenis, gan izteikts darbaroku trūkums. Tas var liecināt arī par iedzīvotāju prasmju un zināšanu līmeņa un darba tirgus pieprasījuma attiecībām. 2022. gadā vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem bezdarba līmenis Latvijā bija 6,9 %, savukārt Latgalē – 9 %.¹⁸ Latgales reģionā ir ievērojami zemākas darba algas.¹⁹ Veselības aprūpe un sociālie pakalpojumi ir vienīgā joma, kurā nav radikāli lielu atšķirību starp Latgali un Latviju kopumā.

4. attēls. Nabadzības riska indekss Latvijas reģionos pēc vecuma un dzimuma (%).¹⁷

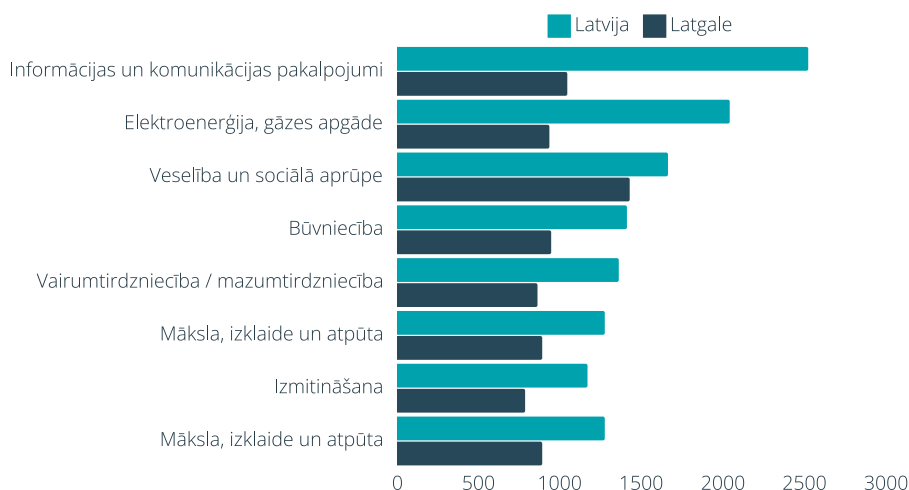
15 Krasnopjorovs, O. Latgales atpalicības anatomija. 21.06.2023., Makroekonomika.lv. Piejams: <https://bit.ly/3NxOFCW>

16 Nabadzības riska indekss Latvijas reģionos pēc vecuma un dzimuma (%). Oficiālais statistikas portāls. Piejams: <https://bit.ly/3RHZKeR>

17 Ibid.

18 Ekonomiskās aktivitātes, nodarbinātības un bezdarba līmenis reģionos (procentos). Oficiālais statistikas portāls. Piejams: <https://bit.ly/3RMuiYk>

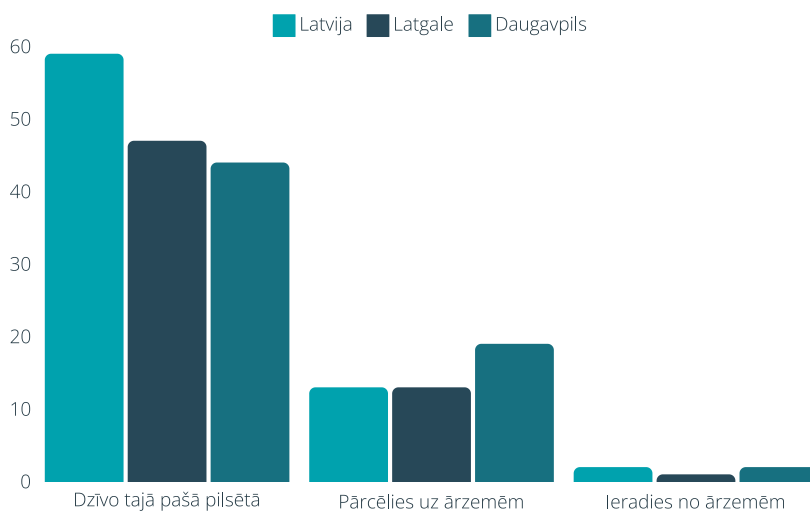
19 Pēc pēdējiem datiem, neto (2021): Rīgā 1048 EUR, Vidzemē 757 EUR, Kurzemē 804 EUR, Zemgalē 807 EUR, Latgalē 677 EUR. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa pa darbības veidiem reģionos (eiro). Oficiālais statistikas portāls. Piejams: <https://bit.ly/47ZbCKA>

5. attēls. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa pa darbības veidiem reģionos (eiro)²⁰

Atšķirīgais algu līmenis Latgalē, iespējams, skaidro augstāku mobilitāti reģionā. Latvijā vidēji uz ārzemēm pārcēlušies 13 % iedzīvotāju, bet, piemēram, Daugavpilī tie ir 19 %. Protams, šie dati ir tikai indikācija, jo precīzus datus par visiem, kas pārcēlušies strādāt vai dzīvot uz kādu no ES dalībvalstīm vai arī strādā tur sezonas darbos, nav iespējams uzzināt²¹.

Latgalē iedzīvotāju skaits samazinās visstraujāk, gan mirstībai pārsniedzot dzimstību, gan arī aizbraukušo cilvēku skaitam pārsniedzot iebrucēju skaitu. Izbraucot ekonomiski aktīviem cilvēkiem, iedzīvotāju struktūra mainās par labu senioriem.²²

6. attēls. Iedzīvotāju migrācijas dati. Skat. atsauci Nr. 21.

²⁰ Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa pa darbības veidiem reģionos (eiro). Oficiālais statistikas portāls. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_EMP_DS_DSV/DSV051c

²¹ Iedzīvotāju skaita izmaiņu iemesli reģionos, novados, pilsētās, pagastos, apkaimēs un blīvi apdzīvotās teritorijās. Oficiālais statistikas portāls. Pieejams: <https://bit.ly/3Tpan2P>

²² Krasnopjorovs, O. Latgales atpalcības anatomija.

Latgales iedzīvotājiem ir zemāks paredzamais mūža ilgums. Vidēji katras Latgalē dzīvojošas vecuma grupas iedzīvotājs nodzīvos par diviem gadiem mazāk nekā citur Latvijā.²³ Latgales iedzīvotāji arī biežāk sūdzas par sliktu veselību. Veselības stāvokli ietekmē daudz faktoru. Viens no tiem, ko valsts var mainīt, ir veselības aprūpes pakalpojumi. Tieši Latgales pilsētu iedzīvotāji ir visvairāk neapmierināti ar veselības aprūpes pakalpojumu kvalitāti un pieejamību.²⁴

Reģiona atšķirīgā smagā ekonomiskā situācija tiek atspoguļota medijos.²⁵ Intervijās iedzīvotāji izsaka neapmierinātību, ka tieši tas ir nozīmīgākais jaunums, kas tiek tirāzēts nacionālajos medijos, tādējādi nabadzību padarot par sava veida reģiona “zīmogu”.

Identitātes konstruēšana Latgalē un Daugavpilī

Lai gan daudz tiek runāts par Latgales bagātīgo etnisko sastāvu, akadēmiskie pētījumi pārsvarā pievēršas latgaliešu identitātes jautājumam, izslēdzot citas plaši pārstāvētas etniskās grupas – krievus, baltkrievus, poļus un lietuviešus.

Inese Runce ir analizējusi vēsturisko Latgales teritoriālās identitātes veidošanos un vietas konstruēšanas procesu, sadalot to vairākos posmos. 20. gs. 90-tie gadi ir reģionālās

identitātes noliegšanas posms, kurā par latgaliešu identitātes saglabāšanu un attīstību cīnās atsevišķi indivīdi vai interešu grupas, kas galvenokārt bāzējas Rēzeknes Augstskolas paspārnē un humanitāro zinātņu intelīģences lokā, kā arī pastarpināti Daugavpils Universitātes Latgales Pētniecības institūtā.²⁶ Rēzeknes Augstskolas asociētā profesore un zinātņu prorektore Ilga Šuplinska, raksturojot šo posmu un tā ietekmi uz mūsdienām, secina: “Latgales lauki ir tukši. 90.-tajos gados bija pilni cilvēkiem, tagad – tukši. Te nav sajūtas, ka esi piederīgs šai valstij...”²⁷

Ar 2000. gadu aizsākas pakāpenisks reģionālās apziņas un identitātes pieauguma un attīstības process: tiek dibināts “Latgales radio” (2005. gads), izveidotas latgaliski muzicējošas grupas (*Borova MC, u. c.*), Latgalē un Rīgā tiek organizētas plašas zinātniskas un politiskas diskusijas par latgaliešu valodas statusu un reģionālo identitāti, dibinātas jaunas nevalstiskās organizācijas, parādās pirmie interneta portāli latgaliešu valodā, tiek uzsāktas jaunas vietējo pašvaldību iniciatīvas.²⁸ Lai gan šī analīze ir korekta un nozīmīga latgaliešu identitātes kontekstā, paliek atklāts jautājums par to, kur šajā Latgales identitātē paliek pārējie Latgales iedzīvotāji un citas lielākās etniskās grupas.

Jautājums arī ir par to, cik ļoti integrējušās vai atstatas ir dažādās reliģiskās, lingvistiskās un etniskās kopienas Latgalē. Lai gan par šo tematu nav pieejami kvantitatīvi dati un tas nav plaši pētīts, nestrukturētās intervijās ar iedzīvotājiem parādās vairākas identitātes izpratni raksturojošas prizmas.

23 Vīrieši Latvijā nodzīvos vidēji līdz 69,4 gadu vecumam, bet Latgalē – 67,1 gada vecumam. Sievietes vidēji Latvijā sasniegs 79,3 gadu vecumu, bet Latgalē – 77,2 gadu vecumu. Skat.: Paredzamais mūža ilgums noteikta vecuma iedzīvotājiem reģionos (gados). Oficiālais statistikas portāls. Pieejams: <https://bit.ly/480Rajc>

24 Krasnopjorovs, O. Latgales atpalcības anatomija.

25 Nabadzības riskam pakļauti 23,4 % Latvijas iedzīvotāju. 14.01.2022., Lsm.lv. Pieejams: <https://bit.ly/3TpXtX7>

26 Runce, I. (2013). Latgales teritoriālā identitāte glocalizācijas un globalizācijas krustceļos [*The Territorial Identity of Latgale in the Crossroads of Glocalization and Globalization*]. *Via Latgalica: humanitāro zinātņu žurnāls* (pp. 81–85). Rēzekne: Rēzeknes Augstskola.

27 Alberte, I. (2012). Nav tikai dziedoši mērķaķi. Intervija ar Ilgu Šuplinsku. *IR*, 32(122), 9.–15. augusts.

28 Runce, I. (2013). Latgales teritoriālā identitāte glocalizācijas un globalizācijas krustceļos.

(1) Latgalieši, kuri runā krievu valodā, neatkarīgi no etniskās piederības un reliģijas. Kā atzīmēja viens no intervētajiem: “Nē, nu mums te ciematā bija viens latvietis, mēs visi esam vecticībnieki, te visi runā krieviski, visi saprot krieviski.”²⁹

(2) Krievvalodīgie bieži izmanto vārdus ‘latvietis’ un ‘latgalietis’ kā sinonīmus vai neuzskata latgaliešu valodu par īstu valodu. Interesanti, ka daudzi krievvalodīgie iedzīvotāji intervijās saka, ka runā latgaliešu valodā kopš bērnības. Tomēr nav skaidrs, vai tā ir aktīva vai pasīva valodas kompetence. Piemēram, vai šie cilvēki var runāt latgaliešu valodā, vai arī saprot, ko viņiem saka, bet atbild krievu valodā. Intervijās atspoguļojas latgaliešu identitātes dažādie attīstības posmi, un redzams, ka ir notikusi paaudžu nomaiņa attieksmē pret latgaliešu valodu. Cilvēki, kam šobrīd ir vairāk nekā 40 gadu, atzīst, ka bērnībā vairījās runāt latgaliešu valodā, kaunējās no tās. Aktuāls ir jautājums par to, cik lielā mērā krievvalodīgie skatās uz latgaliešu valodu kā autonomu valodu. Piemēram, viens intervējamais atzīmēja, ka “ar latgaliešu valodu ir tā: ja mēs paskatāmies, tad krievu valodā arī ir literārā valoda un tā krievu valoda, kurā runā laukos parastie cilvēki. Man liekas, ka latgaliešu valoda ir lauku cilvēku versija latviešu valodai”.³⁰ Intervijās krievvalodīgie uzsver, ka latgaliešu valodā ir ļoti daudz vārdu, kas radniecīgi ar poļu, krievu, baltkrievu valodām.

(3) Komunikācija, kurā mijas latviešu, latgaliešu un krievu valoda. Intervijās iedzīvotāji nereti pāriet no latviešu valodas uz krievu valodu vai izmanto vārdus, kas nāk no latgaliešu valodas. Dažkārt, neatceroties kādu vārdu latviski, viņi izmanto skaidrojumu latgaliešu vai krievu valodā. Nereti runā krieviski un

sarunā ievieto iestarpinājumus latviešu vai latgaliešu valodā. Tas ļauj secināt, ka etniski-lingvistiskās kopienas nav tik ļoti nošķirtas, kā varētu sākotnēji domāt.

Interesanta tēma ir poļu minoritātes identitāte Latgalē. 2020. gadā veiktā pētījumā secināts, ka lielākā daļa poļu jauniešu (71 %) Latgalē ikdienā mājās sarunājas krievu valodā. Tikai 6 % mājās runā poliski, bet 22 % – latviski. Identitātes ziņā jaunieši redz sevi kā poļus (54 %), latviešus (33 %) vai krievus (11 %).³¹

Krievu valodā runājošo identitātes jautājums ir samērā plaši pētīts. Jau 1995. gadā Deivids Leitins (*David Laitin*) raksta, ka Baltijas valstīs veidojas “Krieviski runājošā nacionalitāte” un tā atšķiras no Krievijas krievu identitātes.³² Baltijas krievvalodīgo grupas identitāte laika gaitā ir konsolidējusies.³³ Pētnieki norāda, ka krievu valodas lietojums ir būtiska identitātes daļa un krievvalodīgo izpratne par integrāciju atšķiras no latviešu izpratnes: vietējie krievi nevēlas pilnībā pāriet uz latviešu valodu publiskajā sfērā (piem., skolās). T. i., krievvalodīgie vēlas integrēties Latvijas sabiedrībā, bet nevēlas pilnīgu asimilāciju. Kā galveno integrācijas problēmu pētnieki identificē atšķirīgās vēstures izpratnes un no tā izrietošo antagonismu starp latviešiem un krieviem.³⁴

31 Solarz, Wojciech M., et al. (2020). Polish young people in Latvia: between Polish and Russian identity, a dilemma of the identity of students in Polish schools in Daugavpils and Rēzekne. *Journal of Baltic Studies*, 51:1, 69-85, DOI: 10.1080/01629778.2019.1684329

32 Laitin, D. (1995). Identity in Formation: The Russian-Speaking Nationality in the Post-Soviet Diaspora. *European Journal of Sociology*, 36 (2): 281 – 316. DOI: 10.1017/S0003975600007566

33 Cheskin, A. (2010). The Discursive Construction of “Russian-Speakers”: The Russian-Language Media and Demarcated Political Identities in Latvia. In Golubeva M., Gould, R. (Ed.), *Shrinking Citizenship: Discursive Practices that Limit Democratic Participation in Latvian Politics* (pp. 133 – 54). Amsterdam: Rodopi.

34 Cheskin, A. (2013). Exploring Russian-Speaking Identity from Below: The Case of Latvia. *Journal of Baltic Studies*, 44:3, 287–312, DOI: 10.1080/01629778.2012.712335

29 Vīrietis, runā krievu valodā, vecticībnieks, apm. 50 gadi, Daugavpils.

30 Sieviete, runā krievu valodā, pareizticīga, apm. 60 gadi, Daugavpils.

Robežas jautājums

Latgale kā tā saucamais robežreģions (*frontier region*) saskaras ar starptautiskiem izaicinājumiem, ar kādiem nesaskaras citi Latvijas reģioni.³⁵ 2021. gadā Baltkrievija uzsāka hibrīduzbrukumu, virzot neregulāro migrāciju Latvijas, Lietuvas un Polijas virzienā. Spiediens uz valsts robežu nav mainījies arī 2023. gadā.

Ja 2021. gadā lielākais Latvijas izaicinājums bija ne tikai Eiropas Savienības, bet arī visā NATO līmenī rast kopīgu izpratni, ka Baltkrievija īsteno hibrīduzbrukumu ES ārējai robežai, tad šobrīd jau tā ir Eiropas politikas ikdiena. Šobrīd uz Latvijas–Baltkrievijas robežas darbību vēl turpina Pāternieku robežas šķērsošanas vieta, pārējās ir slēgtas.³⁶

Līdz Krievijas–Ukrainas kara sākumam un Baltkrievijas hibrīduzbrukumam Latvijas robežai Latvijas un Baltkrievijas saiknes bija samērā ciešas, jo īpaši pierobežas reģionos. Latvijas iedzīvotāji no pierobežas reģioniem brauca uz Baltkrieviju gan tūrisma braucienos, gan lai nopirktu lētākas preces, jo īpaši benzīnu, alkoholu un cigaretes. Vēl 2019. gadā var izlasīt rakstu par iespējām doties uz Baltkrieviju tūrisma braucienā: “Ceļojums uzlādēja, atgriežoties Latvijā, bija jauka pēcgārša par visu redzēto. (...) Un domāju, ka pēc kāda laika varētu vēlreiz turp doties. (...) Daudzi citi ceļotāji no mūsu grupas atzina, ka Baltkrievija ir iekritusi viņiem sirdī, un neesot šaubu, ka viņi brauks atkal. Arī gide norādīja,

35 Anderson, M. (1982). The Political Problems of Frontier Regions. *West European Politics* 5 (4, October): 1–17. DOI: 10.1080/01402388208424381

36 Valdība atbalsta Silenes robežšķērsošanas vietas slēgšanu ar Baltkrieviju. 19.09.2023., Iekšlietu ministrija. Pieejams: <https://bit.ly/3uVenh9>

ka pēdējos gados Latvijas tūristu interese par kaimiņzemi Baltkrieviju palielinās. Jo vislabākā reklāma ir citu tūristu atsauksmes. Tātad tās ir labas.”³⁷

Pirms Ukrainā bija sācies karš, aptuveni 30 % tūristu, kuri apmeklēja Latviju, bija no Krievijas, Baltkrievijas un Ukrainas.³⁸ Saskare bija arī biznesa jomā, un vēl 2016. gadā notika LIAA organizētās Latvijas popularizēšanas dienas Baltkrievijā – “*Taste Latvia – Adčuj Latviju*”.³⁹

Ārlietu ministrija (ĀM) nu jau vairāk nekā divus gadus aicina Latvijas valstspiederīgos neapmeklēt Baltkrieviju, lai gan ir iespēja tajā ieceļot bez vīzas. Nav pamata uzskatīt, ka piedāvājums apmeklēt Baltkrieviju bez vīzas ir veikts humānu apsvērumu vai labu nodomu dēļ. Spēkā ir arī ĀM aicinājums Latvijas valstspiederīgajiem pamest gan Baltkrieviju, gan Krieviju. Pastāv risks, ka šādi ceļotāji var tikt pakļauti Baltkrievijas specdienestu provokācijām, nepatiesi apsūdzēti Baltkrievijas likumu pārkāpumos un tā rezultātā arestēti.⁴⁰ Tāpat izlūkdienesti publiski ir brīdinājuši par Krievijas un Baltkrievijas specdienestu izvērstajām izlūkošanas un kaimiņvalstu pilsoņu vervēšanas aktivitātēm. Šo valstu specdienestu pārstāvji visbiežāk uzrunā un mēģina savervēt Latvijas valstspiederīgos savas valsts teritorijā, un pirmā saskarsme visbiežāk notiek uz robežas, specdienestu pārstāvjiem uzdodoties par robežsargiem, taču tie var izmantot arī citus piesegus.⁴¹

37 Tūrisms: Baltkrievija – kaut kas svešāds un vienlaikus pazīstams. 22.03.2019., NRA. Pieejams: <https://bit.ly/4aqBWYU>

38 Veikts pētījums par Latvijas pievilcību kā tūrisma galamērķim. 19.06.2023. *Latviesi.com*. Pieejams: <https://bit.ly/471lhij>

39 Latvijas tūrisma pārstāvji stiprina saites ar Baltkrievijas kolēģiem. 15.11.2016. *Travelnews*. Pieejams: <https://m.travelnews.lv/?pid=102113>

40 Latvijas Ārlietu ministrija aicina neapmeklēt Baltkrieviju, lai gan ir iespēja valstī ieceļot bez vīzas. 14.04.2022. “Dzirkstele”. Pieejams: <https://bit.ly/3v5oAl7>

41 VDD brīdina iedzīvotājus neceļot uz Krieviju un Baltkrieviju. 22.12.2022., VDD. Pieejams: <https://bit.ly/3v3qzMW>

Tomēr, neraugoties uz brīdinājumiem par būtiskiem riskiem, ceļot gribētāju uz Baltkrieviju netrūkst. Šī gada pirmajā pusē uz Baltkrieviju bija devušies aptuveni 42 000 Latvijas pilsoņu. Lielākoties cilvēki dodas uz turieni, lai apciemotu radus, iepirktos, vai dotos kā tūristi. No Daugavpils autoostas autobusi kursē vairākas reizes nedēļā.⁴²

Baltkrievijas prezidents šo faktu periodiski izmanto, lai ilustrētu Baltijas valstu neracionālo un pat necilvēcisko attieksmi pret saviem iedzīvotājiem. Tā kā Latgalē, jo īpaši pierobežā, Baltkrievijas TV ir plaši pieejama, nav šaubu, ka šie iedzīvotāji ir dzirdējuši Lukašenko uzrunas. Piemēram, 2022. gada aprīlī Lukašenko paziņoja: “Ļaujiet cilvēkiem no Polijas, Lietuvas un Latvijas apmeklēt kapus, kā viņi vienmēr ir to darījuši. Es atļāvu viņiem braukt uz šejieni bez vīzām. Tagad viņi neļauj saviem cilvēkiem braukt uz Baltkrieviju. Kāpēc? Jo kad cilvēki pie mums brauc, viņi pērk sāli. Viņiem nav sāls! Varenie, bagātie Rietumi, bet nav sāls!”⁴³

Latvijas medijos publicētā informācija ar pierobežas iedzīvotāju viedokļiem par saiknēm ar Baltkrieviju norāda uz to, ka tās ir ciešas, pastāv vēlme “dzīvot mierīgi”, neizpratne par attiecību saasināšanos un neapmierinātība ar to ietekmi uz ikdienas dzīvi un ekonomisko situāciju.⁴⁴

Ciešie sakari ar Baltkrieviju nodrošina arī informācijas apmaiņu starp Latgales un Baltkrievijas iedzīvotājiem. Ja pētījuma

ietvaros notikušajās sarunās Daugavpilī viens respondents min, ka viņa radnieku izpratne par situāciju ir līdzīga rietumu demokrātiskajam diskursam, tad citi var saņemt arī Lukašenko režīma propagandu pastiprinošus vēstījumus: “Tēva tuvākie radnieki Baltkrievijā – tēvs, mamma, brālis – [Krievijas-Ukrainas] kara situāciju redz no citas puses. Tērēt savu laiku un enerģiju dialogiem un skaidrojumiem, kāpēc es sēžu bumbu patvertnē 45 dienas un neguļu gultā vairāk nekā 50 dienas... Viņi saka: “Nu tas ir normāli, jūs drīz atbrīvos.””⁴⁵ Savukārt kopumā attieksme pret tiem, kas bēg no Lukašenko režīma, sabiedrībā ir pozitīva, kaut arī ir daļa, kas atbalsta Lukašenko.⁴⁶

Atšķirīga robežreģiona identitāte – atrašanās vieta un attālums no “centra”, vēsturiskās un kultūras ietekmes – var būt ietekmīgi faktori, kas to padara vājāku vai ietekmējāmāku no ārpuses. Tādā ziņā Latgale ir tipisks robežreģions. Tomēr jāatgādinā, ka separātisms Latgalē ir gana izpētīts un ir uzskatāms par marginālu parādību. 2016. gadā Nacionālās Drošības Akadēmijas veikts pētījums secina, ka tikai 10 % Latgales iedzīvotāju izrādījuši pozitīvu attieksmi pret “Latgales Tautas republiku”.⁴⁷

42 Raidījums: Par spīti brīdinājumiem, desmitiem Latvijas pilsoņu katru dienu dodas uz Baltkrieviju. 04.08.2023. *Apollo.lv* Pieejams: <https://bit.ly/472kxcD>

43 *Lukashenko: We introduced visa-free travel for Lithuania and Latvia, but they don't let their people enter Belarus.* 29.04.2022., TVR.BY. Pieejams: <https://bit.ly/3tsvLJJ>

44 Latviešu kultūra pie Baltkrievijas robežas. Kādā kultūrtelpā dzīvo Silenes ciema iedzīvotāji? 17.05.2023., LA.LV. Pieejams: <https://www.la.lv/latviesu-kultura-pie-baltkrievijas-robezās>; A. Sprukte. Pierobežas iedzīvotāji interesējas par Baltkrievijā notiekošo. 31.05.2021., RETV. Pieejams: <https://bit.ly/41qbQYw>

45 “Tēva radi dzīvo Baltkrievijā, viņi karu redz no citas puses...” – ukraiņu žurnālists par kara sašķelto ģimeni. 23.03.2023., LA. Pieejams: <https://bit.ly/3v0xNS2>

46 S. Mengote, I. Soikāns. Baltkrievi Latvijā: patvērums, mīlestība, ģimene. 03.01.2022., Latgales Laiks. Pieejams: <https://bit.ly/3RuuxG4>

47 *National Defence Academy of Latvia. 2016. The Possibility of Societal Destabilisation in Latvia: Potential National Security Threats.* Berzina, Ieva (ed.). Rīga: Centre for Security and Strategic Research.

Politiskās izvēles Latgalē un to motivācija

2022. gada Saeimas vēlēšanās 18,56 % Latgales iedzīvotāju balsoja par politisko partiju “Stabilitātei!”⁴⁸. Vēl pirms vēlēšanām laikraksta “Ludzas Zeme” redaktore Laima Linuža ziņoja, ka saņēmusi draudus saistībā ar savu iestāšanos pret Krievijas iebrukumu Ukrainā un saskārusies ar situāciju, ka kāda pierobežas iedzīvotāja latviete gribējusi avīzē par maksu ielikt pateicību Putinam. Viņa redaktore slejā paziņoja, ka “Latgali neatdosim! Neceriet”.⁴⁹

Gan Rēzeknē, gan Daugavpilī, kur pirms vēlēšanām pie varas bija “Saskaņa”, vēlētāji balsoja par partiju “Stabilitātei!”. Tās līderis Aleksejs Rosļikovs un partijas aktīvisti bija ļoti aktīvi sociālajos tīklos, jo īpaši *Telegram* un *TikTok*. Galvenie naratīvi priekšvēlēšanu periodā – Latvijas valsts ir neizdevusies, NATO un ES nav uzticami partneri, Latvijas valdība ir aizmirsusi par cilvēku labklājības celšanu un Latgali, un stāsti par rusofobiju ir reāli.

Šobrīd četrus no desmit 14. Saeimā ievēlētajiem partijas “Stabilitātei!” pārstāvjiem būs ievēlējuši Latgales vēlētāji. Partijas “Stabilitātei!” un Šlesera vadītās “Latvija Pirmajā Vietā!” pārstāvji un atbalstītāji bija prognozējuši, ka partijas sasniegumi Latgalē būs vēl augstāki. Iespējams, tas ir bijis viens no motivējošiem faktoriem uzsākt parakstu vākšanu par Saeimas atlaišanu. Arī šā pētījuma ietvaros veiktā aptauja liecina, ka A. Rosļikovs un A. Šlesers ir iecienīti viedokļu līderi. Latgales vēlētāji acīmredzot ir autoritatīva

politiskā līdera meklējumos. Kā atzina viens no vēlētājiem, “Tāpēc, ka Latgale visvairāk izjūt ekonomiskās grūtības “Vienotības” politikas dēļ. Es pats nobrīnījos, ka viņi pirmajā vietā. Es balsoju par Šleseru. Viņš bija satiksmes ministrs, es strādāju dzelzceļā, viņš solīja sakārtot to visu sfēru.”⁵⁰

Var pieļaut, ka iemesli tam ir ekonomiskā situācija, Krievijas īstenotās informācijas ietekmes operācijas, kā arī vājā valdības stratēģiskā komunikācija par tādām tēmām kā “Uzvaras” pieminekļa nogāšana, pāreja uz mācībām latviešu valodā un imigrācijas likuma grozījumi. Latgalē liela ietekme ir ne tikai Kremļa medijiem, bet arī vietējiem viedokļu līderiem, kas savā retorikā bieži atskaņo kaitīgos naratīvus vai ir naidīgi pret valdību un “Rīgu”.

Kopumā populistiskas politiskās partijas vai tās, kuras agrāk uzskatītas par prokrieviskām, ieguva lielu balsu pārsvaru. “Latvijas Krievu savienība”, “Tautas kalpi Latvijai”, “Suverēnā vara”, “Saskaņa”, “Stabilitātei!” un “Tautas varas spēks” kopā savāca 45,12 % balsu, un pieskaitot “Latvija pirmajā vietā” (6,53 %) un “Katram un Katrai” (3,72 %) kopā tie ir 55,37%. Ir augusi arī vēlētāju aktivitāte. 2022. gada vēlēšanās Latgalē piedalījās par 20 tūkstošiem vairāk vēlētāju nekā 2018. gadā (57,06 % balsstiesīgo vēlētāju), un tas bija augstākais vēlētāju skaita pieaugums Latvijā.

Ja vairākus gadu desmitus kopš Latvijas neatkarības atgūšanas Latgales īpašā loma bija būt par loģistikas centru starp Krieviju/ Baltkrieviju un Eiropu, tad kopš Krievijas iebrukuma Ukrainā Austrumu pierobeža ir zaudējusi savas ģeogrāfiskās (loģistikas) priekšrocības. Līdz ar to jau tā ekonomiski sarežģītā situācija šajā reģionā ir saasinājusies. Krievijas iebrukums Ukrainā un Baltkrievijas

48 14. Saeimas vēlēšanu rezultāti. CVK. Pieejams: <https://sv2022.cvk.lv/pub/latgale/velesanu-rezultati>

49 Linuža, L. Latgali neatdosim! Neceriet! 19.03.2023., Ludzas Zeme. Pieejams: <https://bit.ly/41qKuBv>

50 Atšķirīgie vēlēšanu rezultāti Latgalē pārsteidz. 02.10.2022., LSM.LV. Pieejams: <https://bit.ly/41pnK40>

atbalsts tam rada negatīvus priekšnoteikumus investīciju un cilvēkresursu piesaistei Latgalē. Drošība ir viens no nozīmīgākajiem faktoriem, kas nosaka ārvalstu tiešo investīciju piesaisti Latvijā un īpaši tās austrumu reģionos. Kā parāda Ernst & Young pievilcības pētījums par Eiropu, ne tikai Eiropas Austrumu pierobeža, bet visa Eiropa pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā ir kļuvusi par mazāk pievilcīgu teritoriju investīcijām; investoru vēlme darboties arī kopumā ir krasī sarukusi.⁵¹

Nesen veiktā aptaujā⁵² var redzēt vidējo statistisko respondentu, kam šobrīd ir grūti tikt galā ar sadzīvi – tas ir krievu valodā runājošs cilvēks no Latgales, vecuma grupā 18–35 vai 46–50 gadu, ar pamatzglītību, vispārējo vidējo izglītību, profesionālo vidējo izglītību, ienākumiem līdz 800 EUR uz vienu cilvēku mājsaimniecībā un ar bērniem ģimenē. Šie cilvēki ir neapmierināti ar pašreizējo dzīvi un uzskata, ka pieder grupai, pret kuru Latvijā uzturas netaisnīgi. Tie arī neuzticas Latvijas sabiedrisko mediju ziņām. Šo ekonomiski apdraudēto grupu satrauc tas, kā Latviju skars Ukrainā notiekošais karš, jo īpaši ekonomiskās situācijas kontekstā. Kopumā Latgales iedzīvotāji izjūt trauksmi par notiekošo, uzskata, ka pārdzīvo krīzi. Iespējams, ir vērojama ekonomiski apdraudētāko sabiedrības slāņu radikalizācija un atsvešinātība no politiskās un pilsoniskās līdzdalības, ko pastiprina valodas jautājums. Tas, kādā veidā valdība par šo komunicēs, lai stiprinātu reģiona iedzīvotāju drošumspēju, arī veicinās kopējo kopienas noturību pret ārvalstu ietekmi un populismu.

51 Bremsmits, R. . Reģionālā politika – ES Austrumu robežas drošība. VARAM prezentācija "Latgales kongresā" 01.12.2023.

52 Struberga, S.. Pētījums par sabiedrības emocionālo noturību. Nav publiski pieejams.

3. MEDIJU POLITEKONOMIJA LATGALES REĢIONĀ UN DAUGAVPILĪ

Pētījums par mediju politekonomiju Latgalē un Daugavpilī balstās Manuela Kastella (*Manuel Castells*) teorijā par saiknēm starp ekonomisko, kultūras un politisko varu. Lai gan vara pati par sevi ir “kapitāls”, tā ir izprotama plašāk nekā tikai ekonomiskie resursi. Vara ir arī pieejamie politiskie, kulturālie un informatīvās vides resursi, kas darbojas paralēli ekonomiskajām saiknēm un īpašumtiesībām. Kapitālam ir nepieciešams pāriet arī informatīvajā un sociālajā zonā, lai kontrolētu cilvēku rīcību. M. Kastella teorijas pamatā ir ideja par tīklu veidošanu kā veidu, kā tiek saglabātas varas pozīcijas.⁵³ Tādējādi šī pētījuma centrā ir jautājums par to, kādi aktori ir iesaistīti un kādas ir to saiknes kontekstā ar Latgales un Daugavpils informatīvo telpu. Pētījums apskata Latvijas mediju politekonomiju un analizē specifisko situāciju Latgalē un Daugavpilī.

Pētījuma pamatā ir atklātos avotos un datubāzēs pieejamo, kā arī piecās strukturētās ekspertu intervijās iegūtu datu analīze. Analizēti gan iepriekš veiktie pētījumi par informatīvo vidi, gan jaunākie dati par mediju īpašumtiesībām Latgalē. Veikta sociālo tīklu analīze, lai izsecinātu tās sociālo tīklu grupas, kurām varētu būt ietekme uz sabiedrisko domu.

Mediju politekonomija Latvijā

Latvijas mediju ekonomikas aina ir sarežģīta un nepietiekami caurskatāma; publiskajā telpā pieejamā informācija par mediju īpašniekiem, peļņu un auditoriju ir fragmentāra.

Latvijā, līdzīgi kā daudzās citās valstīs, mediji pēdējos desmit gados saskārušies ar nozīmīgiem izaicinājumiem. Ja agrāk mediji darbojās kā ziņu vārtsargi un veidoja dienaskārtību, tad šobrīd sociālo mediju platformas ir pārņēmušas pieeju auditorijām un finanšu resursiem. Žurnālistika bieži vien zaudē cīņā par cilvēku uzmanību un nereti arī sabiedrības uzticību. Tradicionālie mediju biznesa modeļi ir apdraudēti, vājinot profesionālo žurnālistiku un padarot to mazāk pasargātu no komercializācijas un politiskā spiediena. Tomēr šis ir arī laiks, kad novērojam augstu ziņu žurnālistikas dažādību, izaugsmi žurnālistu spējās un prasmēs, kā arī spēju izgaismot gan politiku, gan privātu uzņēmumu pretlikumīgas vai neētiskas rīcības.

No 2020. līdz 2023. gadam informācijas telpa ir piedzīvojusi vairākus nozīmīgus izaicinājumus. Covid pandēmija un Krievijas iebrukums Ukrainā ir paātrinājuši strukturālās izmaiņas – vide kļuvusi vēl digitalizētāka, mobilāka, spēcīgāka nozīme ir mediju videi sociālo mediju platformās.

Cilvēki arvien retāk meklē ziņas konkrētu mediju mājaslapās un arvien biežāk –

⁵³ Castells, M. (2009). *Communication Power*. Oxford: Oxford University Press.

sociālajos tīklos, ziņu agregatoros vai lietotnēs. *Facebook (Meta)*, kas ir viena no populārākajām platformām, maina satura agregācijas algoritmus, kā rezultātā mazinās žurnālistikas avotu pieejamība. Auditorijas arvien biežāk atzīst, ka vairāk uzticas slavenībām un influenceriem, un *YouTube* blogieriem, nevis žurnālistiem. Vienīgais izņēmums ir X (bijušais *Twitter*), kur uzticēšanās līmenis žurnālistiem joprojām ir augsts. Tomēr situācija var mainīties, ņemot vērā platformas īpašnieku maiņas un līdz ar to – izmaiņas šo platformu vadības un darbības politikā.

Cilvēki arvien mazāk patērē tradicionālos medijus (TV un drukāto presi), tomēr tas nenozīmē, ka viņi šīs ziņas uzmeklē digitālos formātos. Arvien biežāk auditorijas izvēlas pilnībā novērsties no ziņām un mediju patēriņa (saskaņā ar *Reuters* datiem, 36 % apzināti izvairās no ziņām). Šo izaicinājumu padziļina sabiedrības lejupejošā uzticēšanās spirāle medijiem un žurnālistiem. Saasinoties ekonomiskajiem izaicinājumiem, mediju lietotāji izvēlas maksāt par pieeju vidēji vienam (parasti – lielākajam) medijam. Lai gan ilgstoši ticis uzskatīts, ka mediju lietotājs vēlas saņemt informāciju audio un video formātā, lielākā daļa patērētāju vēl joprojām dod priekšroku tekstam, kas ļauj ātri iegūt nepieciešamo informāciju. Viena laikus īpaši jaunāko auditoriju vidū pieaug “podkāstu” jeb raidierakstu popularitāte, jo īpaši garāka formāta raidījumiem.⁵⁴

Šobrīd liela daļa Latvijas mediju balansē uz izdzīvošanas robežas, un tas saistīts gan ar reklāmas ieņēmumu kritumu, gan izmaiņām iedzīvotāju mediju lietošanas paradumos. Medijiem kļūst arvien sarežģītāk strādāt ar peļņu vai vismaz līdzsvarot izdevumus ar ienākumiem, kas rada izaicinājumus

neatkarībai un daudzveidībai.⁵⁵ Ja mediji ilgtermiņā darbojas ar zaudējumiem, būtisks kļūst jautājums: kas var atļauties uzturēt medijus un kādu mērķu vadīti patiesie labuma guvēji to dara?⁵⁶

Kā atzīmējuši pētnieki, Latvijā mediju īpašnieki galvenokārt izvēlas divas no galvenajām peļņas gūšanas metodēm – peļņu no reklāmām vai personīgu motivāciju, kas var būt saistīta arī ar dažādu politisko spēku pārstāvēšanu.⁵⁷

Īpašnieku un patieso labuma guvēju noskaidrošanu būtiski bremzē uzņēmēju izvēlētie biznesa modeļi. Lai gan iespējams izmantot uzņēmumu reģistru datubāzes, nereti īpašnieki slēpjas aiz vairākām sabiedrībām ar ierobežotu atbildību vai akciju sabiedrībām. Bieži patiesie labuma guvēji ir citas personas. Īpašnieku caurskatāmība dotu iespēju patērētājiem ņemt vērā to iespējamo motivāciju un mediju saturam pieiet daudz kritiskāk.⁵⁸

Pēc *Baltic Media Health Check* datiem, aptuveni puse no 15 uzņēmumiem (neskaitot sabiedrisko mediju), kam pieder Latvijas 25 populārākie mediji ar lielāko auditoriju, pēdējos trijos gados ir strādājuši ar zaudējumiem. Daļa mediju uzņēmumu tā arī nav atguvušies pēc 2008.–2009. gada finanšu krīzes. Pasliktinoties finanšu situācijai, mediji var nonākt jaunu īpašnieku rokās, kuru galvenais mērķis var būt savu interešu lobēšana. Gan privātie drukātie, gan televīzijas un radio mediji pēdējo 10 gadu

55 Re:Baltica. (2021). Padziļināta izpēte par Latvijas mediju tirgus tendencēm. Pieejams: <https://bit.ly/3GO63ma>

56 Kuš, M., Russ-Mohl, S., Szynol, A. (2013). The New Barons. Power, Politics, and Media. Pieejams: <https://bit.ly/3NxDu09>

57 Rožukalne, A. (2012/2013). Latvijas mediju “ēdienkarte”. Kurš un kā ietekmē kvalitāti? *Akadēmiskā Dzīve*, 49,122–131.

58 Zelče, V. (ed.). (2018). Latvijas mediju vides daudzveidība. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 76–93 lpp.

54 Reuters Digital News report. (2023). Pieejams: <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2023/>

laikā vairākkārt piedzīvojuši īpašnieku maiņu.⁵⁹ 2008. gada ekonomiskās krīzes rezultāts bija vairāku mediju slēgšana, žurnālistikas darba tirgus sašaurināšanās, izmaiņas mediju īpašnieku struktūrā un auditorijas sarukums – daļa auditorijas atteicās no medijiem, kuru pieejamībā bija jāiegulda nauda, un pārgāja uz bezmaksas iespējām. Vissmagāk krīze skāra laikrakstus.⁶⁰

Izmaiņas reklāmas tirgū pēdējo gadu laikā liecina par noturīgu tendenci – sarūk reklāmas apjoms drukātajos medijos, televīzijā un radio, bet pieaug interneta medijos. Reklāmdevēji pastiprināti interesējas par digitālo mediju vides iespējām, jaunajām digitālajām platformām, interneta vidē pieejamo televīzijas saturu.⁶¹ Mediji meklē jaunas iespējas, kā gūt ieņēmumus: sadarbība ar uzņēmumiem, sponsorēts saturs, dažādu zīmola pasākumu rīkošana. Tas vienlaikus rada riskus – tā saucamo tirgus un reklāmas cenzūru, kas žurnālistiem liedz atklāti vēstīt par jautājumiem, kas ir netīkami vai neērti reklāmdevējiem.⁶²

Pētnieki norāda, ka īpaši kritiski jāvērtē krievu valodā izdotā periodika. Aplūkojot krievvalodīgo mediju īpašniekus, nereti atrodamā tiešāka vai netiešāka saikne ar konkrētu politisko spēku vai ideoloģiju pārstāvjiem ne tikai Latvijā, bet arī Krievijā. Cittautiešu vidū medijiem latviešu valodā priekšroku dod tikai aptuveni 15 %, savukārt 80 % cittautiešu izvēlas medijus krievu valodā. Krievvalodīgos medijus turklāt izmanto arī latviešu tautības patērētāji – gandrīz katrs

trešais Latvijas iedzīvotājs patērē medijus arī krievu valodā.⁶³

Visaptveroši analizējot vadošo Latvijas komercianālu īpašnieku mērķus, pētnieki secinājuši, ka to intereses varētu būt uz biznesu orientētas, nevis konkrētu politisku spēku un motīvu virzītas.⁶⁴

Lai gan komerciālās raidstacijas savai auditorijai piedāvā galvenokārt mūziku un ziņu raidījumus gatavo, atsaucoties uz ziņu aģentūru un citu mediju sagatavotajiem materiāliem, jāņem vērā ziņu atlases kritēriji, ko būtiski var ietekmēt ne tikai radiokanāla tiešie vadītāji, bet arī īpašnieku veicinātā iespējamā ideoloģija vai vērtības.

Latvijas mediju vidē novērojamās tendences rāda, ka televīzijas un interneta medijos turpina nostiprināties spēcīgi ārvalstu uzņēmumi – tos interesē mediju bizness un no tā gūstamā peļņa, nevis ideoloģijas vai politisko uzskatu sludināšana. Pašlaik Latvijā ir piecas stipras mediju īpašnieku grupas, kuras kontrolē lielāko daļu Latvijas mediju.⁶⁵

Krievijas mediju ietekme

Atbilstoši 2021. gadā veiktam pētījumam ikdienā latviešu valodā medijus lieto 85 % iedzīvotāju, bet krievu valodā – 59 %. Mazākumtautību grupā medijus krievu valodā lieto 94 %. 83 % aptaujāto Latvijas iedzīvotāju piekrita tam, ka viņiem ir svarīgi lietot mediju saturu dzimtajā valodā.⁶⁶

59 Re:Baltica. (2021). Padziļināta izpēte par Latvijas mediju tirgus tendencēm.

60 Spakovska, R., Jemberga, S., Krūtaina, A., Springe, I. (2014). Vai ir dzīve pēc krīzes? Baltijas mediju finanšu un auditorijas analīze (2008–2014). Rīga: The Centre for Media Studies at SEE Riga; The Baltic Center for Investigative Journalism Re: Baltica.

61 Zelče, V. (ed.) (2018). Latvijas mediju vides daudzveidība.

62 Bærug, J. R. (2017). The Collapsing Wall. Hybrid Journalism. A Comparative Study of Newspapers and Magazines in Eight Countries in Europe. Tartu: University of Tartu Press.

63 Kultūras ministrija. (2017). Latvijas iedzīvotāju medijpratība. Kvantitatīvais pētījums. Rīga: Latvijas Fakti.

64 Zelče, V. (ed.). (2018). Latvijas mediju vides daudzveidība.

65 Ibid.

66 Latvijas fakti. (2021). Pētījums par Latvijas iedzīvotāju medijpratību un mediju satura lietošanas paradumiem. Pieejams: http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/title_file/ledz_medijpratiba_PETIJUMS.pdf

Nozīmīgs jautājums, par kuru nav pietiekami daudz uzticamu datu, ir tas, cik liels ir Krievijas TV kanālu un raidījumu patēriņš. Lai gan Krievijas TV kanāli ir aizliegti, tie joprojām ir pieejami – satelīta antenu īpašnieki tos var skatīties brīvā apraidē. Tāpat var atrast arī veidus, kā tos skatīties tiešsaistē, ieskaitot caur *YouTube* un *Telegram* platformām. Tādu propagandas kanālu kā “Pirmais”, “RTR”, “Krievija 24”, “NTV” un “TNT” signāls ir labi uztverams Latvijas teritorijā, neregulējot antenu.

Pēdējos divos gados Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome (NEPLP) ir ierobežojusi piekļuvi 68 televīzijas programmām. Ir bloķēta pieeja vairāk nekā 70 Krievijas interneta vietnēm, kas izplatīja Kremļa propagandu, atbalstīja un slavina Krievijas iebrukumu Ukrainā (resursu sarakstā ir, piemēram, *Vesti.ru*, *Lenta.ru*, *argumenti.ru*, *rubaltic.ru*, *Radio Zvezda*, *Radio KP*).

Nomērīt vai izsekot tam, ko tieši cilvēks skatās ar satelīta antenas palīdzību, nav iespējams. 2022. gadā ir sākti seši kriminālprocesi par nelegālas televīzijas retranslāciju un piekļuves nodrošināšanu Latvijā, ierosinātas 60 administratīvā pārkāpuma lietas par nelegālo sistēmu izmantošanu un atsavinātas 309 nelegālas ierīces. Neskatoties uz to, ka tagad likums ļauj sodīt arī gala lietotāju, policija tomēr uzsvāra liek uz tiem, kas nelegālo saturu izplata peļņas nolūkos. Datu par satelīta antenu skaitu Latvijā nav, tomēr eksperti lēš, ka līdz ar Krievijas kanālu aizliegšanu pieprasījums pēc nelegāla satura Latvijā ir palielinājies.⁶⁷ NEPLP veiktā pētījumā iedzīvotāji atzīst, ka patērē nelegālu saturu, jo vēlamais saturs nav vienkārši (uzreiz) legāli pieejams, kā arī nelegālie avoti piedāvā labākas izklaides

iespējas.⁶⁸ Pastāv liela varbūtība, ka cilvēki, kuri agrāk patērēja Krievijas medijus, šobrīd ir migrējuši uz *Telegram*, kur aizliegtais saturs ir pieejams.

Lai gan Latvija ieņem 16. vietu pasaulē mediju brīvības ziņā, pastāv vairāki izaicinājumi. Līdzīgi kā citur pasaulē mainās mediju patēriņa paradumi un kļūst ierobežotāki mediju peļņas avoti. Latvijā daži mediji darbojas ar mērķi gūt komerciālu peļņu, kamēr citi, iespējams, tiešā vai netiešā veidā kalpo politiskām interesēm. Otrs lielais izaicinājums ir zemā izpratne par mediju lietošanas paradumiem. Lai gan kopumā statistika par mediju lietojumu ir pieejama, nav iespējams noteikt, cik cilvēku skatās aizliegtos Krievijas propagandas kanālus, tai skaitā tādēļ, ka cilvēki šo informāciju slēpj. Tāda tendence ir pierādījusies arī šī pētījuma kvalitatīvās socioloģijas sadaļās.

Mediju politekonomija Latgalē

Šīs sadaļas mērķis ir mēģināt atšķetināt gan īpašnieku struktūras, gan noskaidrot, kādiem medijiem Latgales reģionā un Daugavpilī ir ietekme.

Latgalē pastāv divas informatīvās telpas. Viena ir latviešu/latgaliešu/poļu valodas informatīvā telpa, otra – krievu valodas informatīvā telpa. Abās telpās darbojas mediji, kuriem nojaušama saikne ar politiskajām partijām vai politisko ietekmi. Bieži sastopams aizvainojums par to, ka “Rīgā” ir aizmirsuši par Latgali vai to nenovērtē. Atšķirīgais krievu

67 Balčiūte, S. Krievijas televīzijas kanāli Latvijā ir aizliegti, bet joprojām redzami. 18.01.2023., *Lsm.lv*. Pieejams: www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/krievijas-televizijas-kanali-latvija-ir-aizliegti-bet-joprojam-redzami.a492072/

68 Sauka, A. Televīzijas un digitālā satura nelegālā apjoma patēriņš Latvijā un tā radītie zaudējumi valsts ekonomikai, 2021. gada decembris. Pieejams: <https://www.neplp.lv/lv/media/5216/download?attachment>

valodas informatīvajā telpā – daudz lielāks aizvainojums, kaitīgie naratīvi par Latviju kā neizdevušos, rusofobisku valsti. Jāņem vērā tas, ka Latgalē vēl joprojām plaši pieejami Krievijas un Baltkrievijas TV kanāli. Cilvēki neatrodas demokrātiskā informācijas telpā un nepārtrauktus ziņojumus par rusofobiju Latvijā un Latviju kā neizdevušos valsti saņem no visām pusēm – gan no vietējiem medijiem, kas darbojas atsevišķu politiķu interesēs un kam ir izdevīgi uzturēt šo noskaņojumu, gan no Krievijas un Baltkrievijas ietekmes zonā esošiem medijiem, kuru interesēs ir veicināt polarizāciju. Tādējādi centrālais jautājums nav par valodu, kādā iedzīvotāji iegūst informāciju, bet gan par saturu, kurš viņus sasniedz un kam viņi uzticas.

Kopumā Latgalē mediju patēriņa jomā redzam tos pašus izaicinājumus, par ko tiek runāts starptautiski (piemēram, iepriekšminētais *Reuters* pētījums). Proaktīvi tiek meklēts saturs par izklaidi, sportu, hobijiem, notiek aktīva izvairīšanās no ziņu satura. Vērtējot tādus polarizējošus notikumus kā karš Ukrainā un Krievijas atbildība, iespējams novērot gan sliekšanos noticēt sazvērestības teorijām, gan uzskatam, ka “melo visi”. Iedzīvotājiem raksturīgi uzzināt par notiekošo savā dzīvesvietā, izmantojot vietējos un reģionālos medijus, tomēr vienlaikus nozīmīgi informācijas avoti, kas attiecas uz dažādiem notikumiem, ir ģimenes locekļi, draugi, kolēģi darbā un sociālie mediji (t. sk. mediju saturs sociālajos tīklos).⁶⁹

Līdzīgi kā citur pasaulē šīs auditorijas primāri lieto telefonu un ziņas uzzina no sociālajiem tīkliem. Televizors tiek ieslēgts fonā vai to izmanto, lai straumētu filmas un citu izklaides saturu. Radio visbiežāk izmanto pa ceļam, braucot uz darbu. Līdz ar to mediju dienaskārtību veido nevis politiskie notikumi

vai mediju redakcijas, bet gan algoritmi.

Medijiem un politiskajam diskursam ir liela ietekme uz integrācijas procesiem un identitātes veidošanos. Latgales politiskā novirze no Latvijas normas vēsturiski izpaudusies vairākos gadījumos, piemēram, nacionālos referendumos 2003. gadā (par Latvijas pievienošanos ES) un 2012. gadā (par krievu valodas pieņemšanu par otro oficiālo valodu). Pirmajā gadījumā Latgalē bija četri vēlēšanu apgabali, kuros vairākums bija pret dalību ES, savukārt atbalsts krievu valodai 2012. gadā bija tikai 24,88 % valstī, kamēr Latgalē – 55,57 %. Skaidrs, ka atšķirīgs etniskais sastāvs spēlēja nozīmīgu lomu. Piemēram, Daugavpilī ar izteiktu krievu valodas vidi 85,2 % nobalsoja par to, lai padarītu krievu par valsts valodu. Iespējams, tas bija protesta balsojums, ko veicināja Latgales sociālekonomiskās problēmas, taču tajā bija skaidri pamanāmas arī prokrieviskas kultūras ietekme.⁷⁰

Līdzīgi kā citur pasaulē, arī Latvijā parādās neuzticēšanās medijiem – iedzīvotāji neuzticas žurnālistiem, uzskata, ka pastāv problēmas ar žurnālistikas kvalitāti un trūkst ziņu, kas interesē iedzīvotājus Latgalē. Nozīmīgs arī ekonomiskais faktors – daudzi nevar atļauties maksāt par TV un internetu.⁷¹ Interesanti, ka taupības nolūkos teju ceturtdaļa Latgales iedzīvotāju atzīst, ka piekļuve reģionālo laikrakstu elektroniskajai versijai tiek “aizlienēta” no draugiem vai izmantota darba vietā. Tas ļauj secināt, ka medijiem Latgalē ir izaicinoši pelnīt ne tikai no reklāmām, bet arī abonentmaksas. Reģionālo TV skatīšanās un laikrakstu lasīšana ir raksturīga vecāka gadagājuma cilvēkiem (55–74 gadi), kuri

70 Cheskin, A. (2015). Identity and Integration of Russian Speakers in the Baltic States: A Framework for Analysis. *Ethnopolitics* 14 (1): 72 – 93. DOI: 10.1080/17449057.2014.933051.

71 Providus. (2023). Deliberatīvā pasākuma “Ko darīt, lai Latgales iedzīvotāji vairāk izmantotu Latvijas žurnālistu veidotu saturu?”. Pieejams: <https://bit.ly/3tcSPwh>

69 Latvijas fakti. (2021). Pētījums par Latvijas iedzīvotāju medijpratību un mediju satura lietošanas paradumiem.

ikdienā lieto latviešu valodu.⁷²

Tiek arī atzīmēts, ka auditoriju Daugavpili neapmierina, ka bieži vien Latgale un Daugavpils nacionālajos medijos tiek parādīta kā “zaudēta” teritorija vai parādās negatīvā kontekstā. To apliecina arī šī pētījuma ietvaros notikušās sarunas uz vietas Daugavpilī. Iedzīvotājiem patīk, kad atbrauc mediji, eksperti vai valsts varas pārstāvji un pēc tam par viņiem pastāsta kaut ko pozitīvu.

Attiecībā uz vietējām reģionālajām televīzijām, Latgale ir vienīgais reģions, kurā vietējā satura “Latgales Reģionālo Televīziju” (LRT) iedzīvotāji ir skatījuši vairāk (31 %) nekā nacionālajā apraidē esošo RETV (27 %). Jāatzīmē, ka LRT tiek pārrādīts kā daļa no RETV apraidē esošās programmas.⁷³ NEPLP pasūtītais pētījums liecina, ka LRT Latvijā skatās 76 % visu Latvijā aptaujāto cilvēku, turklāt vērojama tendence, ka palielinoties iedzīvotāju vecumam, pieaug arī minētās televīzijas skatīšanās biežums. 68 % no tiem, kuri skatās LRT, piedāvātais saturs liekas saistošs un interesants. 80 % skatītāju uzticas LRT sniegtajai informācijai. 58 % skatītāju vairāk ēterā vēlētos redzēt ziņu raidījumus, 39 % – aktuālo notikumu tiešraides, 37 % – filmas un seriālus, bet 34 % vēlētos biežāk redzēt humoristiskus raidījumus.⁷⁴ Tomēr jāatzīmē, ka izpildītāja TNS/“Kantar” dati nesniedz pilnvērtīgu informāciju par mediju lietojumu Latgalē, jo īpaši – krievvalodīgo iedzīvotāju vidū. Statistiski no šī reģiona un lielākajām pilsētām tiek aptaujāts neliels cilvēku skaits, un nav iespējams aptvert un izvērtēt bagātīgā mediju klāsta popularitāti. Tāpat to ietekmē augstais

sociālo tīklu lietojums un tas, ka iedzīvotāji izvairīgi runā par saviem mediju lietošanas paradumiem. Jāpiebilst, ka šajos pētījumos vēl joprojām pastāv dalījums “tradicionālajos” un “elektroniskajos” medijos, lai gan to vairs neuzskata par mūsdienīgu skatījumu uz mediju patēriņu. Kā redzams 1. tabulā, liela daļa mediju darbojas gan kā preses izdevumi, gan interneta mediji; daudziem ir plaša un spēcīga auditorija sociālajos tīklos.

Nozīmīgi ir arī palūkoties uz to, cik lielā mērā Latgales mediji “iet līdzī laikam” un izvēlas medijus, kuros ir viņu auditorija. Pašlaik izskatās, ka daļa Latgales mediju (jo īpaši tie, kuri darbojas latviešu valodā) ir izvēlējušies “nomirt kopā ar savu auditoriju”, nemeklējot jaunas mērķa grupas, neanalizējot datus, neklūstot radošākiem, modernākiem un efektīvākiem komunikācijā. Ir vairāki mediji, kuri aktīvi darbojas *Facebook*, *TikTok* un arī *Telegram*.

Vietējie mediji un pašvaldības

Lai gan pašvaldību pienākums ir informēt savus iedzīvotājus par novada aktualitātēm, nav pieļaujams, ka tās iesaistās mediju biznesā, jo finansējums no pašvaldības budžeta pašvaldības medijus nostāda izdevīgākā stāvoklī nekā privātos. Pašvaldību medijiem šis finansējums dod iespēju bez maksas vai par būtiski zemāku cenu piedāvāt reklāmu un sludinājumu publicēšanu, tādējādi mazinot privāto mediju pastāvēšanas iespējas.⁷⁵ Lai gan oficiāli pašvaldības vairs nevar uzturēt savus medijus un kropļot tirgu, dažkārt nav iespējams noskaidrot, kam pieder komercmedijs, vai arī ir nojaušamas saiknes starp mediju īpašnieku un politisko partiju. Lai gan pilsētas mēram avīze nevar piederēt,

72 Latvijas fakti. (2021). Pētījums par Latvijas iedzīvotāju medijpratību un mediju satura lietošanas paradumiem..

73 TNS Latvia. (2022). Pētījums par Latvijas reģionālo mediju tirgu un auditoriju. Pieejams: <https://bit.ly/4aqZOIW>

74 Televīzijas auditorijas pētījums. Latvijas iedzīvotāju aptaujas rezultāti. 2016. g. oktobris/novembris. NEPLP. Pieejams: <https://www.neplp.lv/lv/media/161/download?attachment>

75 Par pašvaldību medijiem un pienākumu informēt iedzīvotājus. 06.11.2015., Konkurences padome. Pieejams: <https://bit.ly/3TrY2L4>

tā var piederēt mēra sievai, meitai vai tuvam draugam.

Ja komercmediju gadījumā ir iespējams vismaz mēģināt noskaidrot īpašniekus un izdarīt secinājumus par potenciālo ietekmi, citādi ir ar sociālajiem tīkliem. Noskaidrot, kas stāv aiz dažādām Facebook grupām ir sarežģīti. Pastāv aizdomas, ka gan Rēzeknē, gan Daugavpilī attiecīgo pilsētu iedzīvotāju Facebook grupās aktīvi darbojas A. Bartaševiča un A. Elksniņa “troļļi”, kā arī tiek dzēsti negatīvi komentāri par pilsētas vadību. To, kas pārrauga dažādus Telegram kanālus, noskaidrot ir teju neiespējami. Tādējādi, lai gan pašvaldību vadības nepastarpināta ietekme uz mediju vidi nav iespējama, tā var būt netieša. Slēpta ietekme medijos ir bīstamāka nekā pašvaldības laikrakstu izdošana – avīzes ir oficiāli saistītas ar pašvaldības varu, un lasītājs, kaut formāli, tomēr ir brīdināts par to, ka saturs var būt neobjektīvs.

No otras puses, 2023. gada nogalē aktīvi sākusi darboties Facebook komūna *Pilseta.lv*⁷⁶, kas ir ārkārtīgi kritiska pret Daugavpils mēru Elksniņu. Tajā tiek pārpublicēti gan neatkarīgā medija *Chayka.lv* materiāli, gan kritiski ieraksti par korupciju Daugavpilī, gan satīriski video par pilsētas mēru. Pašlaik lapai ir nedaudz vairāk kā 1000 sekotāju, tomēr, salīdzinot ar citiem Daugavpils medijiem, tai ir daudz augstāks komentāru un lasītāju iesaistes līmenis. Pie daudziem ierakstiem A. Elksniņa atbalstītāji un pretinieki savā starpā strīdas.

Zināms arī, ka Rēzeknes pašvaldības informatīvais izdevums “Rēzeknes Vēstnesis” darbojies kā A. Bartaševiča rupors. Laikrakstā ik pa laikam tiek publicētas pilsētas mēra slejas, kurās viņš raksta gan par ikdienišķām lietām, gan par valstiski svarīgiem jautājumiem.

2018. gada vasarā KNAB sodīja Rēzeknes pašvaldības deputātus par šī laikraksta izdošanu krievu valodā, taču tiesa sodu atcēla.⁷⁷

Jau 2015. gadā A. Elksniņa dzīvesbiedres māte iegādājās Daugavpils laikrakstu *Naš Gorod (Hau zopod)* un tā portālu, savlaicīgi gatavojoties 2017. gada pašvaldību vēlēšanām. A. Elksniņa viedoklis avīzē *Naš Gorod* ir ļoti plaši atspoguļots.⁷⁸

“Radio Rēzekne” pieder ar partiju “Saskaņa” saistītai biedrībai. Viss norāda uz to, ka radiostaciju kontrolē pašvaldība, kas par 67 000 eiro iepirka aparatūru radio studijai.⁷⁹

Savukārt laikraksts “Rēzeknes Vēstis” rīkojas tieši otrādi – bieži kritizē Rēzeknes mēru. Tiesa, laikrakstā starp receptēm un krustvārdu mīklām mēdz parādīties arī Kremļa dezinformācija (pēc avioreisa MH-17 notriekšanas tika izplatīta Kremļa versija, ka lidmašīna tikusi notriekta, lai diskreditētu Krieviju).

Laikraksts Million pieder SIA “Izdevniecība Miljons”. Patiesie labuma guvēji ir Pēteris Dzalbe un Svetlana Gartovanova. Pēteris Dzalbe papildus ieņem šādus amatus: administratīvais vadītājs Augšdaugavas novada pašvaldībā un Augšdaugavas novada pašvaldības centrālajā administrācijā, darbojas SIA “Rēzeknes namsaimnieks”, Latvijas Poļu savienības, Latvijas namu pārvaldītāju un apsaimniekotāju asociācijas un Daugavpils namu pārvaldnieka valdē. Viņam 100 % pieder uzņēmums SIA “Latgales reklāma”. Aktuālais jautājums šeit būtu par to, cik tieši avīze ar

⁷⁷ Rēzeknes dome izdeva laikrakstu krievu valodā, sodu nesaņēms. 16.07.2018., LA.lv. Pieejams: <https://bit.ly/472kJbR>

⁷⁸ Dragiļeva, O. “De facto”: Elksniņš pārņem Daugavpils avīzi, Bartaševičs – radio. 27.09.2015., Lsm.lv. Pieejams: <https://bit.ly/3ToklSO>

⁷⁹ Dragiļeva, O. “De facto”: Elksniņš pārņem Daugavpils avīzi, Bartaševičs – radio

⁷⁶ Facebook lapa pieejama šeit: <https://www.facebook.com/p/Pils%C4%93talv-100083077131348/>

šādu patieso labuma guvēju būs objektīva, stāstot par aktualitātēm Daugavpilī.

Portāls *D-fakti* pieder SIA Dianet (mājaslapā nav kontaktu), un tajā patiesais labuma guvējs ir Žanna Romanovska, Daugavpils pilsētas domes Baltkrievu kultūras centra vadītāja, kas 2013. gadā veiksmīgi startējusi domes vēlēšanās no saraksta “Daugavpils – mana pilsēta” un papildus darbojas Daugavpils baltkrievu biedrībā Aļtanka (kopā ar Juriju Golovko, kurš darbojas arī Baltkrievu kultūrizglītības biedrībā Uzdim). Interesanti, ka pēc gada pārskata datiem šajā portālā ir nulle darbinieku un peļņas nav bijis ne 2021. gadā, ne 2022. gadā. 2021. gadā LA.LV publicētā rakstā par baltkrieviem viņa saka: “Es dzīvoju Latvijā un smeļos informāciju par tur [Baltkrievijā] notiekošo no dažādiem interneta resursiem. Taču, kurš no tiem publicē patiesu informāciju un kurš sniedz viltus ziņas, man ir grūti spriest. Latvijas mediji regulāri publicē negatīvu vai biedējošu informāciju par Baltkrieviju. Pozitīva satura informācijas par Baltkrieviju praktiski nav.”⁸⁰

Kara ietekme uz vietējo mediju saturu

Kopš mediji par Krievijas propagandas vēstījumu izplatīšanu var izpelnīties sodu vai slēgšanu, tie kļuvuši saturiski uzmanīgi un pat izvairīgi, runājot par tādām tēmām kā Krievijas iebrukums Ukrainā. Tomēr ir gadījumi, kad daļai no īpašniekiem ir uzskati, kuri atbilst Krievijas propagandas vēstījumiem. Tā, piemēram, portāla *Gorod.lv* izveidotāja Jeļena Kuranova jau kopš 2015. gada dzīvo Krievijas pilsētā Voronežā un Latviju sauc par fašistu valsti. J. Kuranova uzsver, ka no Latvijas uz

Krieviju nemitīgi pārceļas liels skaits Latvijas iedzīvotāju, kuriem galvenā motivācija esot “nedzīvot fašistu valstī, kas drīz izmirs”.⁸¹

Ja karš Latgales medijos un sociālo tīklu kanālos tiek atspoguļots samērā neitrāli, tad daudz agresīvāku saturu iespējams lasīt par Latviju, ES un NATO.

Saturs un naratīvi lielā mērā saskan ar to, ko var izlasīt tādās prokremliskajās *Telegram* grupās kā *IMHOClub* vai *ESTLATLIT* – Latvija ir neizdevusies valsts, Baltijas valstis ir histēriskas un rusofobiskas, pastāv “LGBT propagandu”, ES valstu līderi ir vāji. Tas mijas ar nostalgiskas atmiņas uzjundošu saturu par padomju laikiem – skaistiem apstādījumiem, garšīgo kvasu, tā laika kultūras darbiniekiem un filmām. Cilvēkiem parasti ir pozitīvas atmiņas no savas bērnības, un, jo vecāki viņi kļūst, jo lielāka ir viņu tendence domāt, ka agrāk dzīve bija labāka. Pētnieki, kas analizē kolektīvo nostalgiju, secinājuši, ka cilvēkiem, kas kādu laiku apskatījuši vai lasījuši saturu, kas raisa nostalgiskas atmiņas, vēlāk ir pozitīvi aizspriedumi par savu etnisko grupu.⁸² Iespējams, ka tas ir iemesls, kādēļ Krievijas propagandas mašīnā intensīvi tiek investēts šīs nostalgijas uzturēšanā.

Kopš kara sākuma vairāki mediji ir sākuši nodarboties ar pašcenzūru, jo nevēlas nonākt NEPLP redzeslokā vai izsaukt uz sevi negācijas no latviešiem par to, ka nepietiekami aizstāv “pareizo, latvisko” pozīciju. Tādējādi iztrūkst jēgpilna, demokrātiska diskusija par vairākiem jautājumiem, kas satrauc krievu valodā runājošo sabiedrības daļu. Šie jautājumi ir, piemēram, “uzvaras” pieminekļa demontāža, pāreja uz izglītību latviešu valodā, ielu

81 Radovics, V. “Nožēlo, ka neaizbrauca ātrāk” – Latvija nezina, cik iedzīvotāju pārcēlušies uz Krieviju. 18.03.2023., Delfi. Pieejams: <https://bit.ly/471AcX>

82 Dimitriadou, M. et al. (2019). Collective nostalgia and domestic country bias. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 25(3), 445–457. DOI: <https://doi.org/databases.lanet.lv/10.1037/xap0000209>

80 Mengote, S., Soikāns, I. Baltkrievi Latvijā: kā nepazaudēt tautas tradīcijas un savu mīlestību pret dzimteni?. 22.12.2021., LA Mājas Viesis. Pieejams: <https://www.la.lv/baltkrievi-latvija-patverums-milestiba-gimene>

nosaukumu maiņa vai grozījumi Imigrācijas likumā, kā rezultātā ap 3000 iedzīvotājiem, kuriem bija pastāvīgās uzturēšanās atļauja, bet kuri nenokārtoja latviešu valodas eksāmenu, nāksies pamest Latviju.

Latviešu valodas diskursā vērojams uzskats, ka par šīm tēmām nav ko diskutēt (vai pat nevar diskutēt), un latviešus šī problemātika neskar. Tā kā valsts iestādes Latvijā krievu valodā nekomunicē, sabiedrības informēšanu par šiem jautājumiem ir pārņēmuši politiskie aktīvisti. Viņi darbojas informatīvajā telpā, kas ir jau nokaitēta – gadiem ilgi krievi Latgalē ir “baroti” ar naratīviem, ka valdību Latgale neinteresē, ka valsts ir rusofobiska. Šo iedzīvotāju atstāšana informācijas vakuumā ir radījusi veselīgu augsni manipulācijām ar viņu noskaņojumu un polarizācijas pastiprināšanā starp “Rīgu” un Latgali. Valdības pārstāvji reti apmeklē Latgali un reti tiekas ar iedzīvotājiem, kuru saziņas valoda ir krievu valoda. Iespējams, tas tādēļ, ka par valdības partijām kopumā Latgalē balso maz – koalīcijas partiju vēlētajiem ir citur. Igaunijā, kur Latgalei līdzīgs reģions ir Ida-Viru, valdība nesen izvirzījusi savu pārstāvi sadarbībai ar reģionu, lai mazinātu polarizāciju un atsvešinātības sajūtu.⁸³

Latgales kontekstā nozīmīgu lomu spēlē gan nacionālie un reģionālie mediji (t. sk. sociālajos tīklos), gan arī Kremļa ietekmē esošie un Polijas mediji. Bažas rada situācija, kurā cilvēki vēl joprojām patērē Kremļa medijus caur satelītu vai sociālajiem tīkliem, un tur izplatīto propagandu papildina kaitīgie naratīvi, kas tiek izplatīti reģionāla līmeņa sociālajos tīklos un medijos.

Lai gan medija valoda nav noteicošais faktors tā objektivitātē, aplūkojot krievvalodīgo mediju īpašniekus, nereti atrodama tiešāka vai

netiešāka saikne ar konkrētu politisko spēku vai ideoloģiju pārstāvjiem ne tikai Latvijā, bet arī Krievijā. Cittautiešu vidū medijiem latviešu valodā priekšroku dod tikai aptuveni 15 %, savukārt 80 % cittautiešu izvēlas krievvalodīgos medijus. Medijus krievu valodā izmanto arī latviešu tautības cilvēki.

Politiskā un ideoloģiskā ietekme

Reģionālo mediju kontekstā Latgale ir reģions ar piesātinātu mediju piedāvājumu gan latviešu, gan krievu, gan arī latgaliešu valodā. Kā redzams 1. tabulā (sadaļas beigās), mediju ir daudz – jo īpaši piesātināta šī vide ir interneta portālu un preses izdevumu ziņā. Lielākā daļa mediju pieder uzņēmumiem, bet Chayka un Lakuga – nevalstiskajām organizācijām. Noskaidrot īpašniekus ir samērā sarežģīti, daudziem medijiem kontaktu sadaļā nav minēts juridiskās personas nosaukums vai redakcija. Jāatzīmē, ka mediju patērētājiem ir nozīmīgi zināt, kas ir mediju īpašnieki, lai noskaidrotu iespējamo politisko ietekmi.

Nesen vairāki mediji ir nonākuši pie jauniem īpašniekiem – Ekis & Co-Positioning and Consulting (dalībnieki – Rūdolfs Ēķis un Klāvs Kalniņš, Ēķu radnieks). Šeit jāatgādina R. Ēķa tēva Andreja Ēķa saistība ar “Tautas partiju”, “Latvijas Pirmā Partija/Latvijas ceļš” politisko apvienību, kā arī vadošā loma apvienībā “Par labu Latviju”, kurā darbojās gan Andris Šķēle, gan Ainārs Šlesers. Šim uzņēmumam pieder Latgales reģionālā televīzija un Grani.lv, kā arī vairāki Latvijas nacionālie mediji – XTV, “TV24”. Nasha.lv ir kļuvusi par daļu no LA.LV mediju konglomerāta (Rūdolfs Ēķis ir partneris LA.LV). Lūkojoties uz dažādām fiziskajām personām, kam pieder mediji, ne vienmēr ir nojaušama saikne ar politiskajām partijām, lai gan ekspertu intervijās uz to tiek

83 Krjukov, A. *Minister will discuss Ida-Viru County representative with local leaders*. 27.04.2023., ERR. Pieejams: <https://news.err.ee/1608960850/minister-will-discuss-ida-viru-county-representative-with-local-leaders>

norādīts. Tomēr ir gadījumi, kad politiskā un ekonomiskā ietekme ir skaidri redzama.

“Latgales radio” daļēji pieder Romas Katoļu Baznīcas Rēzeknes-Aglonas Diacēzei. Pirms vēlēšanām medijos mēdz parādīties ziņas par to, ka priesteri aizlūguši par noteiktām politiskajām partijām.⁸⁴ “Radio Ef-Ei” un, iespējams, “Rēzeknes Ziņas” dalībnieku sarakstā atrodama Olga Bartaševiča, Rēzeknes mēra sieva.

“Vietējās Latgales Avīzes” patiesais labuma guvējs ir Jāzeps Šņepsts, AS “Preiļu siers” valdes priekšsēdētājs. Šņepsts agrāk darbojies politiskajā partijā “Tautas Partija”, savukārt viņa meita Sabīne Šņepste kandidējusi vēlēšanās no “Latvija Pirmajā Vietā” Latgales saraksta.⁸⁵ Savukārt Rēzeknes Panorāmas īpašnieks ir ziedojis politiskajai partijai “Apvienotais saraksts”.

Lūkojoties uz uzņēmumu finanšu datiem redzams, ka lielu peļņu mediju jomā gūt nav iespējams. Tas ļauj identificēt risku, ka kāds šos medijos var izmantot politiskās ietekmes veidošanai un “pārdošanai”. Liela daļa mediju strādā ar zaudējumiem un algo vidēji četrus līdz sešus darbiniekus. Par politisko ietekmi uz medijiem ekspertī intervijās norāda, ka liela nozīme ir Daugavpils mēram Andrejam Elksniņam – viņš ietekmē divus portālus: *Grani* un *Gorod*. Viens no faktoriem, kas var leģitimēt politisko ietekmi uz medijiem vai padarīt to spēcīgāku, ir līgumi ar pašvaldību par publikācijām. Līdzīgi kā privātā sektora uzņēmēji var nevēlēties, lai viņu reklāmas parādās ar noteikta veida saturu, arī pašvaldība var mēģināt izdarīt spiedienu uz medija redakcionālajām izvēlēm.

2020. gadā Re:Baltica pētnieki ziņoja, ka Daugavpils pilsētas dome izsludinājusi konkursu par informatīvo materiālu izvietošanu pilsētas medijos, kam paredzēja atvēlēt 90 000 eiro. Uzmanību iepirkumam piesaistīja prasība izplatīt visu informāciju tikai krievu valodā, un tas faktiski bija sagatavots diviem konkrētiem un politiski iekrāsotiem medijiem – portālam *Gorod* un *Dautkom* televīzijai. Daugavpils dome izmanto mediju pakalpojumus – gan pastāvīgi sadarbojoties, gan pērkot reklāmas laiku krievu un latviešu valodā tādos medijos kā “Alise Plus”, “Divu krastu radio”, *Gorod*.⁸⁶

Par radio “Alise Plus” intervijās mēdz teikt, ka tur raida to, par ko tiek samaksāts, un īpašniekiem nav nekādu ideoloģisku principu, tikai vēlme nopelnīt. Tas acīmredzot darbojas, jo ar vidēji četriem darbiniekiem “Alise Plus” apgrozījums 2022. gadā bija 81 415, bet peļņa – 115 680 eiro. Iespējams, šie pārskatā atrodamie skaitļi norāda uz to, ka medijs ir saņēmis kādu dāvinājumu vai ziedojumu. Mediju daudz klausās ne tikai Daugavpilī, bet arī Lietuvā un Baltkrievijā. Iespējams, radio saistīts ar *Nasha*, jo sociālajos tīklos redzams, ka abos medijos fotogrāfijās tiek izmantots “Alise Plus” fons.

Gorod Daugavpilī mēdz saukt par A. Elksniņa portālu. Par *Gorod* saikni ar A. Elksniņu mediji jau ziņojuši. Piemēram, 2017. gada beigās “Nekā personīga” stāstīja, ka toreiz vēl ierindas deputāta Elksniņa džips neatļauti novietots pie *Gorod* redakcijas, kā arī atklājās, ka viņš domes telpās uzstādījis *Gorod* žurnālistam piederošu videokameru.⁸⁷ Pētnieki atzīmē, ka Latvijā liela nozīme ir tieši vietvarai – pašvaldības

84 Vēlēšanas Rēzeknē un novada priesteru pusslepenie aizlūgumi un Latgales sirdsapziņa. 27.04.2021., Jauns.lv. Pieejams: <https://jauns.lv/raksts/zinas/439383-velesanas-rezekne-un-novada-priesteru-pusslepenie-aizlugumi-un-latgales-sirdsapzina>

85 Informācija portālā “Latvijas Vēstnesis”: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/4715>

86 Krieviski un tikai savējiem – kā Daugavpils dome piebaro sev draudzīgos medijos. 15.01.2020., Re:Baltica. Pieejams: <https://rebaltica.lv/2020/01/tikai-krieviski-un-tikai-savejiem-ka-daugavpils-dome-piebaro-sev-draudzigos-medijos/>

87 “Saskaņa” un Elksniņš uzsāk cīņu par Daugavpils mēra krēslu. 25.10.2015., “Nekā Personīga” (TV3)/TVNET. Pieejams: <https://www.tvnet.lv/5125005/saskana-un-elksnins-uzsak-cinu-par-daugavpils-mera-kreslu>

vadītājam, kuru var uzskatīt par pārmaiņu agentu, līdz ar to A. Elksniņa kontrole pār mediju un informatīvo telpu ir satraucošs signāls demokrātijai.⁸⁸ Vēl satraucošāku to padara pētījuma ietvaros novērotā iedzīvotāju paļaušanās uz A. Elksniņu kā “glābēju” visās situācijās.

Analizējot mediju saturu, iespējams pamanīt, ka, piemēram, Daugavpilī pret esošo mēru kritisks ir medijs *Chayka*. Eksperti atzīmē, ka žurnālisti, kuri izveidoja šo portālu, nāca no vides, kurā ilgstoši nav eksistējuši demokrātiska, kritiska žurnālistika. Ir pagājis ilgs laiks, investējot apmācībās un kvalifikācijas celšanā, lai šis medijs varētu darboties neatkarīgi un atbilstoši kvalitatīvas žurnālistikas standartiem. Tomēr tas nevarēs būt finansiāli neatkarīgs, jo reklāmas tirgus Daugavpilī, vienā no ekonomiski mazāk attīstītajiem Latvijas reģioniem, ir ļoti ierobežots. Reģionālu mediju nespēja sevi uzturēt bez valsts vai ārvalstu donoru atbalsta nav tikai Latvijas problēma. Ar līdzīgām problēmām saskaras gan Skandināvijā, gan arī tādās valstīs kā ASV vai Kanāda. Reģionālajiem medijiem, kas darbojas latviešu valodā, ir iespēja iegūt finansējumu no “Mediju atbalsta fonda”. Tādējādi krievu valodas mediji nonāk situācijā, kur ir augsti politiskās ietekmēšanas riski, jo valsts atbalstu nevar saņemt. Šā pētījuma dati liecina, ka, neraugoties uz kritisko nostāju, *Chayka* ir nozīmīgs informācijas avots daugavpiliešiem un patēriņa ziņā konkurē ar *Gorod* un *Grani*.

Krievijas mediju ietekme

Eksperti norāda, ka krievvalodīgie izvairās konkrēti atbildēt par savu mediju patēriņu, tai skaitā par to, vai izmanto Latvijā aizliegtus medijus. Ar šo problēmu saskārāties arī vācot datus šim pētījumam, līdz ar to nav iespējams precīzi noteikt, kurus medijus cilvēki patērē ikdienā un kuriem medijiem uzticas visvairāk. Cilvēki īsteno pašcenzūru, jo apjauš, ka ir tikai viens “pareizais”, pieņemamais uzskats par šā brīža polarizējošiem jautājumiem (piemēram, pāreju uz izglītību latviešu valodā un Krievijas–Ukrainas karu).

Bieži vien respondenti, neprecizējot avotus, norāda, ka informāciju iegūst *Facebook* un *WhatsApp* grupās, arī *TikTok* un *YouTube*.⁸⁹ Cilvēki, kuri informāciju patērē krievu valodā, vēl joprojām skatās Krievijas seriālus par “Mentu kariem”, tādus izklaides raidījumus kā “Ekstrasensu cīņas”, kā arī nelegāli pieejamo Holivudas un Eiropas kino ar dublējumu krievu valodā. Kā norādījuši pētnieki, dažkārt šīs filmas dublēšanas laikā jau tiek cenzētas, ieliekot tulkojumā “pareizo” versiju par vēsturiskiem notikumiem, karu Ukrainā vai LGBT tiesībām. *Telegram* kanālos liela loma ir materiāliem ar padomju laiku nostalgiju – par to, cik zaļas bija pilsētas, skaisti sakoptas puķu dobes un lētas iespējas pavadīt laiku kādā no plašās savienības kūrortpilsētām. Interesanti, ka vienā no medijiem – laikrakstā *Million* – vēl līdz nesenam laikam bija pieejama Belsat TV programma, lai gan šis medijs Latvijā legāli vairs nav pieejams.

Zināmu ieskatu tajā, kādēļ cilvēki Latgalē lieto medijus krievu valodā, dod “Providus” publicētais pārskats par deliberatīvo pasākumu, kas tika rīkots 2022. gada novembrī. Cilvēki atzīmē vairākus iemeslus, kādēļ nelieto medijus latviešu valodā. Satraucošākais ir tas,

88 *Proceedings of the 2022 International Conference “Economic Science for Rural Development”*. No 56, Jelgava, LLU ESAF, 11-13 May 2022, pp. 177-185 DOI: 10.22616/ESRD.2022.56.018

89 Intervija ar 1. ekspertu.

ka pierobežā joprojām ir tehniskas problēmas uztvert sabiedrisko mediju, savukārt Baltkrievijas un Krievijas TV rāda labi. Tā kā pastāv pieradums skatīties Krievijas TV, vietējiem medijiem ir grūti konkurēt un izcīnīt savu vietu tirgū. Īpaši tas jāņem vērā arī tādēļ, ka iedzīvotāji atzīst – Krievijas TV ir daudz kvalitatīvāks izklaides saturs. Daži arī atzīmē, ka tas ir piederības jautājums – viņi nejūtas piederīgi Latvijai vai arī viņiem nav pietiekami labas latviešu valodas zināšanas.

Latgalē tiek patērēti arī mediji poļu valodā. Piemēram, aktīvi darbojas vietējais portāls *Polak na Lotwie*⁹⁰, kas koncentrējas uz poļus interesējošiem jaunumiem par dzīvi Latgalē un plašāk Latvijā. Aktīvi un detalizēti par dzīvi Latgalē un Daugavpilī ziņo *TVP WILNO*, kas ir Polijas medijs ar reģionālo biroju Viļņā⁹¹. Aplūkojot abu mediju saturu redzams, ka tajos par Latgali ir plašāks ziņu loks nekā Latvijas sabiedriskajā medijā vai lielākajos ziņu portālos.

Tā kā Polija ir viens no aktīvākajiem Ukrainas atbalstītājiem un skaidri apzinās Krievijas draudus, šis saturs atbilst Latvijas valsts oficiālajai nostājai. Pētījumi tomēr liecina, ka Latgalē dzīvojošie poļi biežāk runā krievu, nevis poļu valodā. 68 % krievu valodu lieto saziņā ar saviem draugiem un paziņām, 28 % ikdienā lieto latviešu valodu. Laikā pirms Kremļa kanālu slēgšanas 72 % patērēja Kremļa kontrolētos kanālus un tikai 5 % – Polijas kanālus.⁹²

Eksperti intervijās atzīmē, ka Igaunija, kur arī ir liels krievvalodīgo iedzīvotāju skaits, sākot ar 2014. gadu izvēlējās citu attīstības virzienu,

intensīvi investējot sabiedriskajā medijā krievu valodā, kā arī komercmedijos krievu valodā. Ir novērojama korelācija starp to, kādus medijus cilvēki patērē un ko domā par dalību NATO, attiecībām ar Krieviju, Krimas aneksiju. Pēdējā laikā, pieaugot sabiedrības polarizācijai, kļūst arvien sarežģītāk noskaidrot īsto krievvalodīgās sabiedrības daļas viedokli par šiem jautājumiem. Krievu valodā strādājošā sabiedriskā medija popularitātes pieaugums ir bijis lēns, tomēr stabils. Eksperti to saista ar nepieciešamību saņemt ticamu un operatīvu informāciju Covid pandēmijas laikā, kad kanāla patēriņš pārliecinoši sāka augt. Turklāt tas pēc pandēmijas nav krities – paradums ir palicis.

Eksperti atzīst, ka, pārtraucot atbalstīt vietējos medijus krievu valodā, cilvēki automātiski nepārslēgsies uz medijiem latviešu valodā, un sabiedrības šķelšanās tikai saasināsies. Īpaši nozīmīgi tas būs jebkādas krīzes laikā, kad cilvēki proaktīvi meklēs informāciju.

90 <https://polaknalotwie.lv/>

91 <https://wilno.tvp.pl/>

92 Rožukalne, A. (2016). All the Necessary Information Is Provided by Russia's Channels.' *Russian-language Radio and TV in Latvia: Audiences and Content. Baltic Screen Media Review* 4 (1): 107–124. DOI: 10.1515/bsmr-2017-0006

1. tabula. Latgalē populāru mediju īpašnieki.

Veids	Saites, sekotāju skaits	Valodas	Īpašnieki
"Latgales reģionālā televīzija"			
TV	Irtv.lv Facebook: 11 000 TikTok: NA Instagram: 1 YouTube: 7043 Twitter: NA Telegram: NA	Latviešu	Latgales reģionālā televīzija tika dibināta 1994. gadā. Valdes loceklis: Dudarenoks Vitālijs Dalībnieki: SIA <i>Egis & Co-Positioning and Consulting</i> (dalībnieki – Rūdolfs Ēķis, Klāvs Kalniņš) Patiesie labuma guvēji: Rūdolfs Ēķis (programmu direktors "TV24", partneris "LA.LV"), Klāvs Kalniņš (Klāvs Kalniņš, "TV24" valdes loceklis, "LA.LV" partneris, Latvijas Raidorganizāciju asociācijas valdes loceklis) Vidēji seši darbinieki Apgrozījums 2022. gadā: 265 542 EUR Peļņa 2022. gadā: - 691 EUR Peļņa 2021. gadā: 16 961 EUR Papildu informācija: Valdes loceklis Dudarenoks Vitālijs papildus ieņem amatu Latgolys entuziastu grupā "Bīldis" (50008208491), kur darbojas kopā ar Atpili-Jugani Inetu, Blinovu Edgaru, Čakānu Sergeju, Vitolu Arti. Biedrības ieņēmumi: 28 154 EUR. Šīs biedrības valdes loceklis Edgars Blinovs ieņem vadītāja amatu Maltas apvienības pārvaldē (40900027426), kas ir pastarpināta valsts pārvalde. Šīs biedrības valdes loceklis Čakāns Sergejs ir īpašnieks un ieņem valdes amatu SIA "pasaver.live" (40203482537) – izveidots šogad 23. maijā.
"Latgales radio"			
Radio	radiolg.lv Facebook: NA TikTok: NA Instagram: NA YouTube: NA Twitter: 295 Telegram: NA	Latviešu, latgaliešu	SIA "MG Latgolas Bolss" Valdes locekle: Mickāne Marija Dalībnieki: Ansis Ataols Bērziņš, Romas Katoļu Baznīcas Rēzeknes–Aglonas Diacēze Patieso labuma guvēju nav iespējams noskaidrot. Vidēji četri darbinieki Apgrozījums 2022. gadā: 22 398 EUR Peļņa 2022. gadā: 3099 EUR Peļņa 2021. gadā: 6222 EUR
"Divu krastu radio"			
Radio	dkradio.lv Facebook: 600 TikTok: NA Instagram: NA YouTube: NA Twitter: NA Telegram: NA	Latviešu	SIA "Divu Krastu Radio" Valdes locekļi: Ivanovs Vladimirs, Trokša Andrejs Dalībnieki: Ivanovs Vladimirs, Trokša Andrejs Vidēji četri darbinieki Apgrozījums 2022. gadā: 94 118 EUR Peļņa 2022. gadā: 10 727 EUR Peļņa 2021. gadā: 2 000 EUR

"Latgales Laiks"			
Prese, tīmeklis	latgaleslaiks.lv Facebook: 2300 TikTok: NA Instagram: 440 YouTube: NA Twitter: 420 Telegram: NA	Latviešu, krievu	SIA "Latgales laiks" Valdes locekle: Valpētere Iveta ("Mūsu partija") Dalībnieki: Placinska Māra, Ivanova Marina, Ivanova Valērija, Ivanovs Arsēnijs, Ivanova Alīna Patiesā labuma guvēja: Placinska Māra Vidēji 13 darbinieki Apgrozījums 2022. gadā: 180 463 EUR Peļņa 2022. gadā: - 3 519 EUR Peļņa 2021. gadā: - 868 EUR
"Vietējā Latgales Avīze"			
Prese, tīmeklis	vieteja.lv Facebook: 3900 TikTok: NA Instagram: NA YouTube: NA Twitter: NA Telegram: NA	Latviešu	SIA "Vietējā" Valdes locekles: Anita Baumanē, Nečajeva Viktorija Dalībnieki: AS "Preiļu Siers" Patiesais labuma guvējs: Jāzeps Šņepsts (AS "Preiļu siers" valdes priekšsēdētājs) Vidēji seši darbinieki Apgrozījums: 112 545 EUR Peļņa 2022. gadā: 755 EUR Peļņa 2021. gadā: 10 899 EUR Papildu informācija: Norādītā uzņēmuma valdes locekle Nečajeva Viktorija papildus ieņem amatu izpildinstitūcijā "Latvijas Reģionālo mediju asociācija" (biedrība), reģ. nr. 40008301986, kur darbojas kopā ar Dambrovsku Undīni, Jonāni Egitu, Plaudi Ivonnu, Salmiņu Uldi. Šīs Asociācijas valdes locekle Dambrovskā Undīne ieņem valdes locekles amatu SIA "Kurzemes Radio". Asociācijas valdes locekle Jonāne Egita ieņem amatu biedrībā Lobs.lv (40008284563), kuras darbība raksturota šādi: "Informēt Latgales un citu pārnovadu iedzīvotājus par aktualitātēm Latvijā, Eiropā, pasaulē, veicinot brīvas un demokrātiskas sabiedrības veidošanos, sniedzot patiesu un objektīvu informāciju" (plašāk publiski "Lursoft"). Plaude Ivonna ir valdē un kā vairākuma akcionāre (53 %) – SIA "Novadu ziņas" (40003488005). Salmiņš Uldis ieņem šīs Asociācijas valdes locekļa amatu un ir akcionārs arī SIA "Novadu ziņas" (kur strādā Plaude Ivonna). Kopumā Salmiņš Uldis ieņem daudzus amatus: "Latvijas Preses izdevēju asociācija", AS "Skulte LNG Terminal", SIA "Zemgales Ziņas", SIA "Laikraksts Ziemeļlatvija", SIA "Dzirkstele", SIA "Bauskas Dzīve", SIA "Staburags", SIA "Reģionu Mediji", SIA "Nacionālā gāzes termināļa biedrība", SIA "EEC Konsultācijas".

"A12. Ceļš uz Latgali"			
Prese, tīmeklis	a12.lv Facebook: 2800 TikTok: NA Instagram: 482 YouTube: NA Twitter: 512 Telegram: NA	Latviešu	SIA "Piecas Labas ziņas" Valdes locekļi: Čekša-Ratniece Inga, Groce Ināra, Igavens Māris Dalībnieki: Čekša-Ratniece Inga, Groce Ināra, Igavens Māris Patiesās labuma guvējas: Čekša-Ratniece Inga, Groce Ināra Vidēji divi darbinieki Apgrozījums: 25 050 EUR Peļņa 2022. gadā: 2525 EUR Peļņa 2021. gadā: 2184 EUR
Chayka			
Tīmeklis	Chayka.lv Facebook: 23 000 TikTok: 3871 Instagram: 6170 YouTube: 4018 Twitter: NA Telegram: 1053	Krievu	Biedrība "DAMedia" Izpildinstitūcija: Paļčevska Natalja, Plavoka Inna Ieņēmumi kopā 2022. gadā: 106 344 EUR Ieņēmumu un izdevumu starpība 2022. gadā: 983 EUR
"D-fakti"			
Tīmeklis	d-fakti.lv Facebook: NA TikTok: NA Instagram: NA YouTube: NA Twitter: 18 Telegram: NA	Krievu	SIA "Dianet" (nav konkrētas informācijas, vai dati korekti, mājaslapā nav kontaktu) Valdes locekļi: Romanovskis Josifs, Romanovska Žanna Dalībniece: Romanovska Žanna Patiesā labuma guvēja: Romanovska Žanna (Baltkrievu kultūras centra vadītāja) Vidēji nulle darbinieku Apgrozījums 2022. gadā: NA Peļņa 2022. gadā: - 1081 EUR Peļņa 2021. gadā: - 6803 EUR Papildu informācija: Romanovska Žanna papildus darbojas Daugavpils baltkrievu biedrība Aļtanka (40008327345) Šajā biedrībā darbojas arī Golovko Jurijs, kas ieņem amatu arī Baltkrievu kultūrizglītības biedrībā Uzdim. Citur amatus neieņem, bet biedrībā Aļtanka darbojas: Kozlovska Inessa, Ļitvinovskis Eduards, Petrovs Večeslavs, Pometjko Marija, Svirkoviča Nadežda

"Lakuga"			
Timeklis	lakuga.lv Facebook: 5500 TikTok: NA Instagram: NA YouTube: NA Twitter: 1138 Telegram: 24	Latgaliešu	Biedrība LgSC Izpildinstitūcija: Anusāne Amanda, Laima Edeite, Zeiļa Regita Ieņēmumi kopā 2022. gadā: 98 126 EUR Ieņēmumu un izdevumu starpība 2022. gadā: 1855 EUR Papildu informācija: https://www.facebook.com/voluuda
Gorod			
Timeklis	gorod.lv Facebook: 58 000 TikTok: 1089 Instagram: 4941 YouTube: 906 Twitter: 282 Telegram: 377	Krievu	SIA Gorod.lv Valdes locekļi: Babuls Andrejs, Barbakadze Jūlija, Kuranova Jeļena, Kuranovs Aleksandrs, Sadovskis Maksims Patiesais labuma guvējs: Babuls Andrejs Vidēji seši darbinieki Apgrozījums 2022. gadā: 112 545 EUR Peļņa 2022. gadā: 755 EUR Peļņa 2021. gadā: 10 899 EUR
"Daugavpils Ziņas"			
Timeklis	daugavpilszinas.lv Facebook: NA TikTok: NA Instagram: NA YouTube: NA Twitter: NA Telegram: NA	Latviešu	SIA "ARS Events" Valdes loceklis: Ivanovs Vladimirs Dalībnieks: Ivanovs Vladimirs Patiesais labuma guvējs: Ivanovs Vladimirs Vidēji trīs darbinieki Apgrozījums 2022. gadā: 63 406 EUR Peļņa 2022. gadā: 9303 EUR Peļņa 2021. gadā: 9522 EUR
Grani			
Timeklis	grani.lv Facebook: 43 000 TikTok: 8003 Instagram: 449 YouTube: 10 300 Twitter: 208 Telegram: NA	Krievu	SIA "Mediastrims" Valdes locekļi: Kalniņš Klāvs, Pankeviča Jeļena Dalībnieku saraksts: Pankeviča Jeļena, SIA "Ekis & Co-Positioning Consulting" (pieder Rūdolfam Ēķim, Kalniņam Klāvam) Patiesie labuma guvēji: Pankeviča Jeļena, Kalniņš Klāvs, Pankeviča Jeļena Vidēji astoņi darbinieki Apgrozījums 2022. gadā: 133 655 EUR Peļņa 2022. gadā: 315 EUR Peļņa 2021. gadā: 25 198 EUR Papildu informācija: Pankeviča Jeļena darbojas biedrībā "Eiropas Mazākumtautību mediju asociācija" (40008313858), kas dibināta 2022. gadā

Миллион			
Prese	Nav tīmekļa vietnes Facebook: NA TikTok: NA Instagram: NA YouTube: NA Twitter: NA Telegram: NA	Krievu	SIA "Izdevniecība Miljons" Valdes locekle: Gartovanova Svetlana Dalībnieku saraksts: Dzalbe Pēteris, Gartovanova Svetlana Patiesie labuma guvēji: Dzalbe Pēteris, Gartovanova Svetlana Vidēji astoņi darbinieki Apgrozījums 2022. gadā: 133 655 EUR Peļņa 2022. gadā: 315 EUR Peļņa 2021. gadā: 25 198 EUR Papildu informācija: Dzalbe Pēteris papildus ieņem šādus amatus: • Augšdaugavas novada pašvaldība un Augšdaugavas novada pašvaldības centrālā administrācija – iestādes administratīvais vadītājs (publiska pārvaldes iestāde). • SIA Rēzeknes namsaimnieks – valde • Latvijas Poļu Savienība – valde • Latvijas Namu pārvaldītāju un apsaimniekotāju asociācija – valde • Daugavpils namu pārvaldnieks – valde Dalībnieks: 100 % pieder SIA "Latgales reklāma"
"Alise Plus"			
Radio	Facebook: 10 000 TikTok: 2231 Instagram: 84 YouTube: 773 Twitter: 120 Telegram: 200	Krievu	SIA "Alise Plus" Valde: Carevs Jevgeņijs Dalībnieku saraksts: Carevs Jevgeņijs (agrāk saistīts ar partiju Alternatīva), Careva Alise Patiesie labuma guvēji: Carevs Jevgeņijs, Careva Alise Vidēji četri darbinieki Apgrozījums 2022. gadā: 81 415 EUR Peļņa 2022. gadā: 115 680 EUR Peļņa 2021. gadā: 28 723 EUR
"Rēzeknes Vēstis"			
Prese, tīmeklis	rv.lv Facebook: 36 TikTok: NA Instagram: NA YouTube: NA Twitter: NA Telegram: NA	Latviešu, krievu	SIA "Rēzeknes vēstis" Valde: Nizinska Marija, Roskoša Reģina Dalībnieku saraksts: Graudiņa Anita, Maslobajeva Gaļina, Nizinska Marija, Papinova Alina Patiesā labuma guvējā: Nizinska Marija Vidēji 23 darbinieki Apgrozījums 2022. gadā: 317 283 EUR Peļņa 2022. gadā: - 21 405 EUR Peļņa 2021. gadā: 3277 EUR

Панорама Резекне			
Prese, tīmeklis	panorama-rezekne.lv Facebook: 1600 TikTok: NA Instagram: NA YouTube: NA Twitter: NA Telegram: NA	Krievu	SIA "Rēzeknes Panorāma" Valde: Ruža Anastasija, Šindlers Valērijs (ziedojs AS) Dalībnieku saraksts: Ruža Anastasija, Šindlers Valērijs (ziedojs AS) Patiesie labuma guvēji: Ruža Anastasija, Šindlers Valērijs (ziedojs AS) Vidēji astoņi darbinieki Apgrozījums: 90 885 EUR Peļņa 2022.gadā: - 3385 EUR Peļņa 2021.gadā: 151 EUR
"Rēzeknes ziņas"			
Tīmeklis	rezekneszinas.lv Facebook: 2 600 TikTok: NA Instagram: NA YouTube: NA Twitter: NA Telegram: NA	Latviešu, krievu	Nav informācijas, iespējams, saistīts ar "Radio Ef-Ei"
"Radio Ef-Ei"			
Radio	Nav tīmekļa vietnes Facebook: reģistrēts kā persona, nav datu par sekotājiem TikTok: NA Instagram: NA YouTube: NA Twitter: NA Telegram: NA	Krievu	SIA "EF Ei" Valde: Ivanovs Vladimirs Dalībnieku saraksts: Bartaševiča Olga (Rēzeknes mēra sieva), Ivanovs Vladimirs Patiesais labuma guvējs: Ivanovs Vladimirs Vidēji pieci darbinieki Apgrozījums 2022. gadā: 35 561 EUR Peļņa 2022. gadā: 460 EUR Peļņa 2021. gadā: 5014 EUR
"Radio Rēzekne"			
Radio	Nav tīmekļa vietnes Facebook: NA TikTok: NA Instagram: 232 YouTube: 26 Twitter: NA Telegram: NA	Krievu	SIA "Radio Rēzekne" Valde: Garfunkele Jekaterina, Usačova Natalja Dalībnieku saraksts: "Rēzeknes Nacionālo biedrību apvienība Inter", biedrība (izpildinstitūcijā: Keišs Pēteris, Pikaļova Ludmila, Usačova Natalja) Patiesie labuma guvēji: Keišs Pēteris, Pikaļova Ludmila, Usačova Natalja Vidēji trīs darbinieki Apgrozījums 2022. gadā: 42 921 EUR Peļņa 2022. gadā: 3334 EUR Peļņa 2021. gadā: 3507 EUR

"ReTV"			
TV	retv.lv Facebook: 52 000 TikTok: 7559 Instagram: 3337 YouTube: 21 100 Twitter: 3440 Telegram: NA	Latviešu	SIA "RE Media" Valde: Leimane Elīna Dalībnieku saraksts: Ābele Jurgis Patiesais labuma guvējs: Ābele Jurgis Vidēji 10 darbinieki Apgrozījums 2022. gadā: 517 781 EUR Peļņa 2022. gadā: - 97 211 EUR Peļņa 2021. gadā: 20 410 EUR
Nasha			
Prese, tīmeklis	nasha.la.lv Facebook: NA TikTok: NA Instagram: NA YouTube: NA Twitter: 39 Telegram: NA	Krievu	SIA "LA.LV" Valde: Bauls Ivars Dalībnieku saraksts: Murāns Jānis Patiesais labuma guvējs: Murāns Jānis Vidēji astoņi darbinieki Apgrozījums 2022. gadā: 122 511 EUR Peļņa 2022. gadā: 9163 EUR Peļņa 2021. gadā: -5674 EUR

2. tabula. Daži populāri sociālie tīklu konti un to auditorijas Daugavpilī un Rēzeknē

Grupa	Auditorija	Valoda	Platforma	Saite
Gorod	60000	RU	Facebook	https://www.facebook.com/gorod.lv
Grani	45000	RU	Facebook	https://www.facebook.com/grani.lv
Andrejs Elksniņš	35000	LV, RU	Facebook	https://www.facebook.com/AndrejsElksnins
Наш Резекне	26000	RU	Facebook	https://www.facebook.com/nashrezekne
Мамочки Даугавпилса	25700	RU	Facebook	https://www.facebook.com/groups/296053667218980
chayka.lv Daugavpils	23000	RU	Facebook	https://www.facebook.com/Chayka.lv
Это Dpils, детка!	13000	RU	Facebook	https://www.facebook.com/etodpilsdetka
Gorod Forum	9000	RU	Facebook	https://www.facebook.com/groups/forum.gorod.lv
Наш Даугавпилс	7700	RU	Facebook	https://www.facebook.com/profile.php?id=100066530513640
Группа "Чайка" - отвечай-ка!	5700	RU	Facebook	https://www.facebook.com/groups/2486713498282986
РЕЗЕКНЕ – НАРОДНОЕ МНЕНИЕ (grupa)	5700	RU	Facebook	https://www.facebook.com/groups/mnenie.rezekne
Ольга Петкевич	4600	RU	Facebook	https://www.facebook.com/groups/682429729135404
Даугавпилс. Время менять	4100	RU	Facebook	https://www.facebook.com/groups/682429729135404
РЕЗЕКНЕ – НАРОДНОЕ МНЕНИЕ	1600	RU	Facebook	https://www.facebook.com/rezekne.narodnoe.mnenie
Pilsēta.lv	1300	RU	Facebook	https://www.facebook.com/p/Pilsetalv-100083077131348/
Daugavpils Chat	1054	RU	Telegram	https://t.me/daugavpilschat
Чайка	1036	RU	Telegram	https://t.me/chaykalv
В Даугавпилсе есть жизнь!	864	RU	Telegram	https://t.me/Daugavpils2021
New East	520	LV, RU	Telegram	https://t.me/neweast_daugavpils
Gorod	370	RU	Telegram	https://t.me/gorod_lv
Это Dpils, детка!	50	RU	Telegram	https://t.me/etodpilsdetka
Чайка		RU	Mājas lapa	https://chayka.lv/
Gorod		RU	Mājas lapa	https://gorod.lv/
Grani		LV, RU	Mājas lapa	https://www.grani.lv/
Nasha Gazeta		RU	Mājas lapa	https://nasha.la.lv/
D-Fakti		LV, RU	Mājas lapa	https://www.d-fakti.lv/lv/

4. INFORMĀCIJAS PLŪSMU KARTĒŠANA DAUGAVPILĪ

Lai izprastu informācijas aprites veidus ārpus tradicionāli pētītiem mediju lietošanas paradumiem, tika veikts padziļināts pētījums uz vietas Daugavpilī. Divi pētnieki izvērša sarunas ar Daugavpils iedzīvotājiem, jautājot par informācijas apriti ikdienā, kā arī koncentrējoties uz divām tēmām: 2023. gada augusta vētru un pēc Krievijas Federācijas iebrukuma Ukrainā Latvijā nonākušajiem ukraiņu bēgļiem.

Pētījums ilga trīs nedēļas, notika sarunas ar 41 Daugavpils iedzīvotāju, no kuriem 26 pieskaitāmi pie “baltajām apkaklītēm” (garīgā darba darītājiem) un 14 pie “zilajām apkaklītēm” (fiziskā darba darītājiem). No visiem intervētājiem 13 sevi identificē kā latviski runājošus, viena – poliete, viens runā krievu un poļu valodās, pārējie 26 – krievu valodā.

Zemāk aplūkotas tēmas, kas skar sarunu biedru izmantotos informācijas apmaiņas veidus, uztveri un līdz ar to – viedokli. Apkopojums izceļ tēmas, kuras parādījās atkārtoti (t. i., vairākās sarunās).

Informācijas plūsmu kartes

Kartes ataino sarunās iegūto informāciju, kas nozīmē, ka kartes nesniedz absolūti precīzu priekšstatu par respondentu ikdienas kontaktiem un informācijas iegūšanas vai apmaiņas paradumiem. Kartē ir fiksēta tikai tā informācija, ko viņi puda sarunās.

Kartēs atzīmēti informācijas punkti, kurus katrā grupā minēja vismaz divas personas. Karšu informācijas punktu lielums atspoguļo reižu skaitu, cik tas pieminēts, attiecīgi tas vērtējams proporcionāli pret kopējo grupas lielumu (baltās apkaklītes – 26, zilās apkaklītes – 14 cilvēki). Piemēram, balto apkaklīšu kartē NVO sektors interpretējams kā pieminēts 29 reizes dažādos kontekstos (attiecīgi, viens cilvēks var būt saistīts ar vairāk nekā vienu NVO).

Kartes skatāmas virzienā no centra (sarkanais aplis apzīmē respondentu grupu). Sarkanās līnijas apzīmē fiksētu tiešu kontaktu (tikšanās, zvanīšana pa tālruni, tieša aplikācijas vai medija lietošana). Melnās līnijas apzīmē fiksētu informācijas punktu savstarpēju tiešu saskari. Zaļās līnijas apzīmē saskari caur sociālajiem tīkliem.

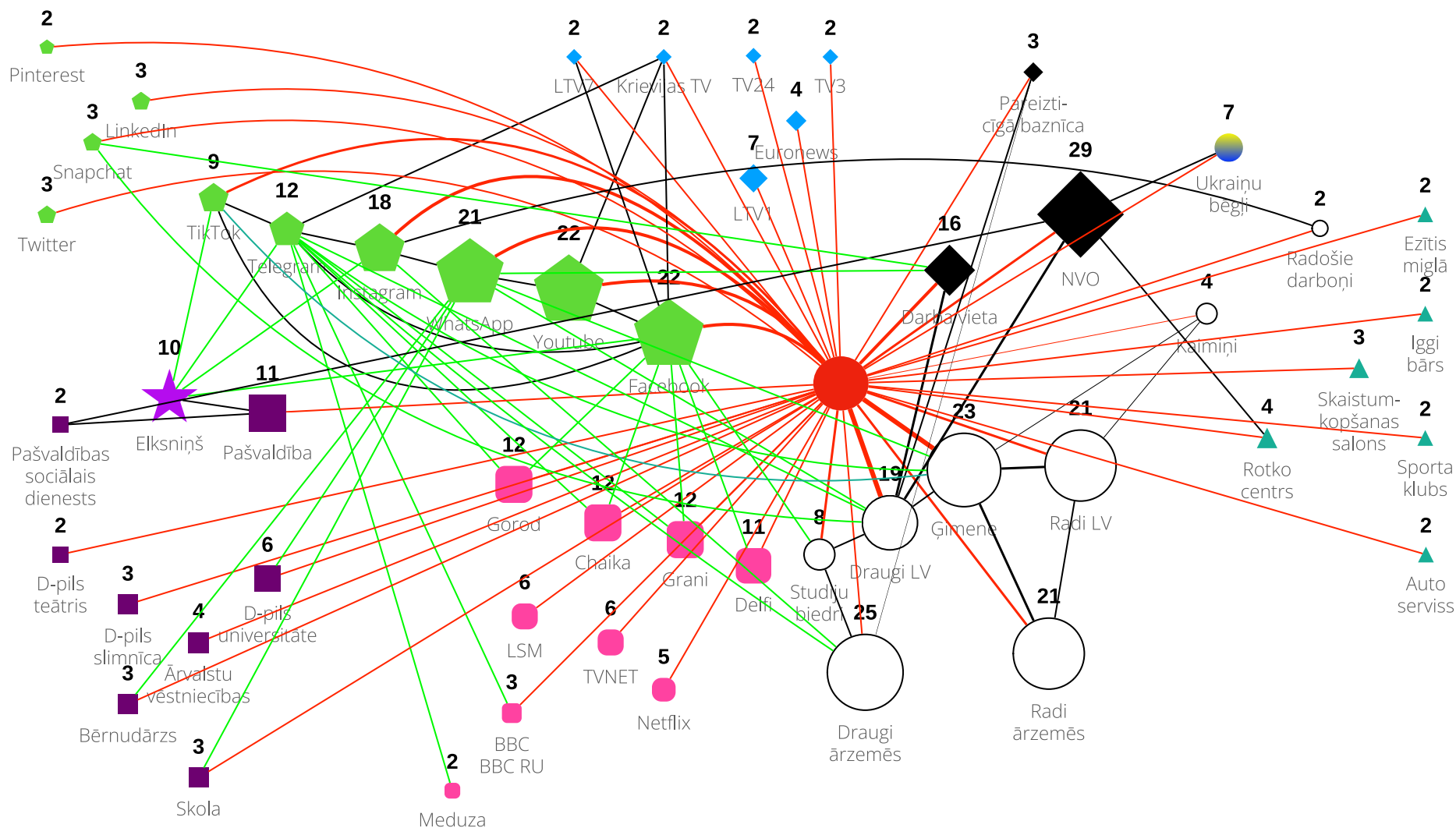
Salīdzinot balto un zilo apkaklīšu (BA un ZA) informācijas plūsmu kartes, var secināt:

- 1) BA kartē informācijas plūsmas ir daudzskaitlīgākas; šiem cilvēkiem ir plašāks kontaktu un informācijas avotu loks;
- 2) abās kartēs izteikti dominē kontakti sociālajos tīklos gan ar ģimeni, gan draugiem Latvijā un ārvalstīs;
- 3) abās kartēs ģimene un draugi, kā arī sociālo mediju platformas izceļas kā galvenie informācijas iegūšanas un apmaiņas avoti;
- 4) abās kartēs vērojams, ka mediju saturs (TV, ziņu portāli) tiek galvenokārt patērēts, izmantojot sociālo tīklu platformas. Par TV

APZĪMĒJUMI KARTĒS

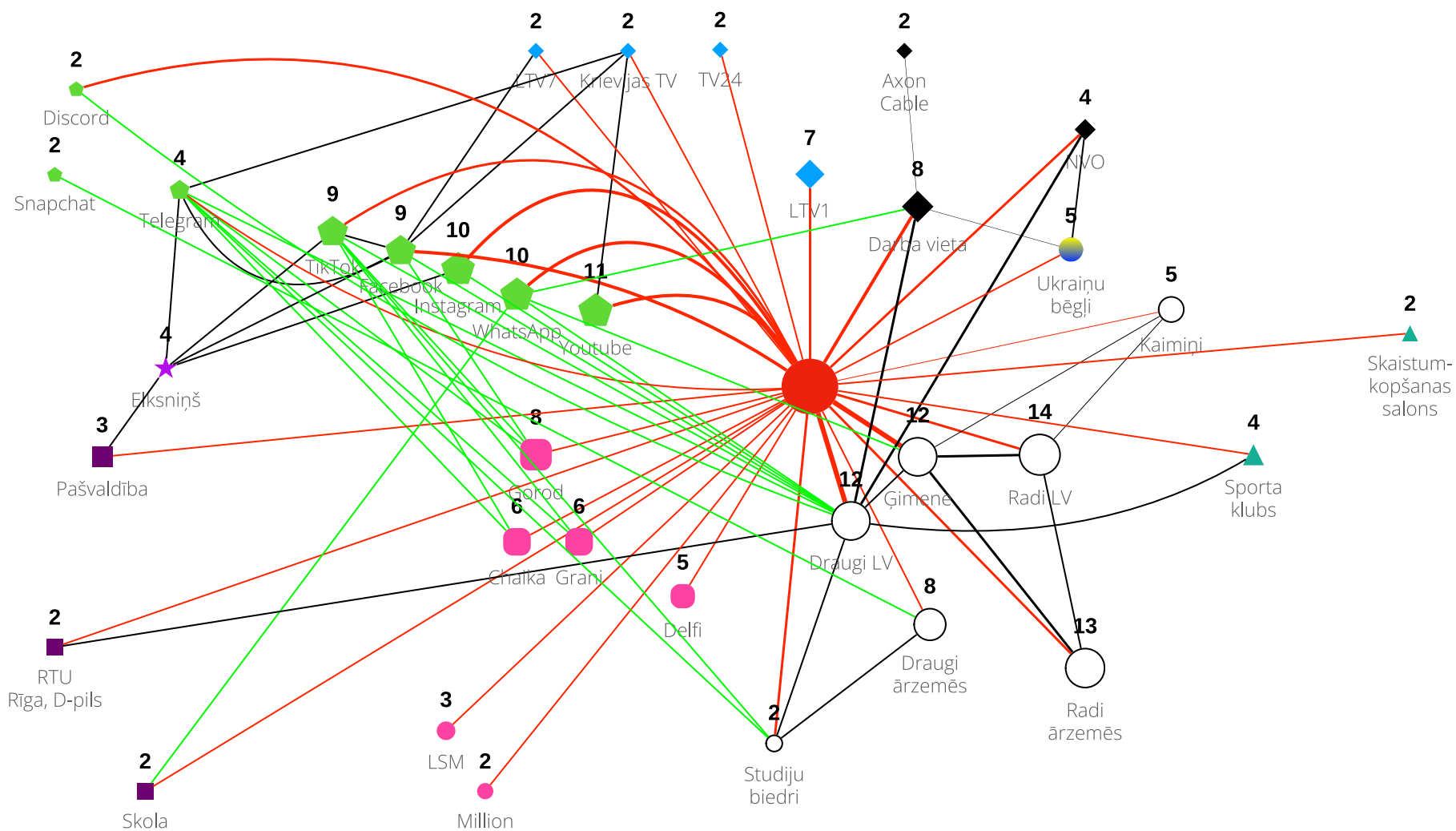
	Respondenti		Cilvēku grupas		Ukraiņu bēgļi		Mediji online + avīzes		Organizācijas
	Sociālie mediji		Televīzija		Fiziskās vietas		Daugavpils mērs		Pašvaldības, valsts un saistītās iestādes
			Starp-personu tieša saskarsme (klātie, zvani)			Respondentu tieša saskarsme ar avotu			Saskarsme caur soc. medijiem

BALTĀS APKAKLĪTES

7. attēls. Balto apkaklīšu informācijas plūsmu karte

ZILĀS APKAKLĪTES

8. attēls. Zilo apkaklišu informācijas plūsmu karte

saturu latviešu valodā daži respondenti atzīmē, ka tas nav kvalitatīvs, līdz ar to nav pietiekami saistošs;

- 5) BA kartē iezīmējas *Twitter*, savukārt ZA izmanto arī *Discord*;
- 6) BA kartē ievērojama loma ir nevalstiskajam sektoram. BA darbojas dažādās organizācijās un kolektīvos (deju u. c.). ZA kartē nevalstiskajam sektoram ir mazāka loma. Viens no respondentiem atzīmē, ka “*lielāko daļu NVO vada pašvaldības darbinieki vai ierēdņi korupcijas un mahināciju dēļ. Tā nav pilsoniskā līdzdarbība, un viņi neko nevar komentēt attiecībā uz pašvaldību*”;
- 7) BA vairāk izmanto *Instagram*, kā arī *Pinterest*, kas daļēji ir saistīts ar hobijiem vai radošu darbu;
- 8) BA izmanto *LinkedIn*, taču respondenti atzīst, ka nav tur aktīvi un izmanto reti;
- 9) abās kartēs līdzīgi tiek patērēts vietējo portālu *Gorod*, *Grani* un *Chayka* saturs, kam pielīdzināms arī “Delfi” lietojums; uzmanību piesaista fotogrāfijas pie portālu ierakstiem sociālajos tīklos, daži tālāk par virsrakstiem nelasa;
- 10) vairāki respondenti atzīmē gan vietējo, gan nacionāla līmeņa mediju vienveidību ziņu satura un pasniegšanas veidos;
- 11) abās kartēs parādās Krievijas kanālu lietojums; tie galvenokārt pieejami *YouTube* platformā, bet tiek izmantotas arī citas metodes, lai piekļūtu šim saturam. Interese šķietami ir galvenokārt par izklaides saturu;
- 12) abās kartēs atsevišķi izceļas Daugavpils mērs. Proporcionāli respondentu skaitam, BA kartēs A. Elksniņam ir lielāka nozīme. BA atzīmē arī tiešus kontaktus. Tomēr tas nenozīmē, ka visi mēru vērtē pozitīvi vai uzskata par autoritāti. Daži respondenti atzīmē, ka pamana mēra darbību

sociālajos tīklos, taču tā šķiet kaitinoša. Citi savukārt vērtē pozitīvi gan darbību tiešsaitē, gan personīgo saskarsmi.

Aptuveni vienai ceturtdaļai daļai respondentu vai nu nav televizora, vai tie izvēlas ziņu saturu patērēt tikai tiešsaitē. Populārākie informācijas iegūšanas avoti ir *Facebook* (vairāk tieši par Daugavpili, vietējām ziņām), *Telegram*, *YouTube*, *TikTok* (šajās platformās vairāk starptautiskais saturs), vai konkrētos portālos (retāk meklē tieši; parasti redz portālu informāciju sociālajos tīklos).

Facebook tiek izmantots vietējās informācijas iegūšanai, sakaru uzturēšanai ar draugiem un paziņām, kā arī ziņu lasīšanai. Atkārtoti tiek minēta grupa *Мамочки Даугавпилса*, kur informāciju un jaunumus meklē arī vīrieši.

YouTube pārsvarā tiek izmantots trim nolūkiem: iedvesmai un izglītībai (interesējošas tēmas, hobijs, pamācības, lekcijas), sekošanai “bloggeriem” (gan politisks saturs, gan izklaidējošs), vai izklaidei (mūzika, šovi). Intervētie daudz seko krievu un arī ukraiņu “bloggeriem” un šoviem. Atkārtoti tiek minēts ukraiņu TV šovs par ceļošanu *Опел у пенька*, kā arī krievu “bloggeris” Ilja Varlamovs⁹³. Tiek arī skatītas ziņas no Krievijas – gan prokremliskās, gan opozīcijas.

Instagram pamatā tiek izmantots izklaidei, hobijiem, vai darba vajadzībām (kam ir personīgais bizness), kā arī sarakstei ar draugiem.

WhatsApp intervētie izmanto salīdzinoši plaši, galvenokārt saziņai ar ģimenes locekļiem (galvenokārt vecākiem, vecvecākiem), kā arī informācijas apmaiņai ar darba kolēģiem (grupas) vai interešu grupās.

93 Kopš 2017. gada I. Varlamovs vada *YouTube* kanālu ar nosaukumu *varlamov*, kur lielāko daļu materiālu velta pilsētspētniecības, politikas un jaunumu tēmām Krievijā un pasaulē.

Telegram galvenokārt izmanto, lai sekotu noteiktiem informācijas kanāliem, t. sk. zināmiem vietējiem un ārvalstu (arī Krievijas) medijiem, kā arī privātai saziņai, galvenokārt ar draugiem. No kanāliem atkārtoti tiek minēts Volna, Rīgas *Telegram* kanāls krievu valodā. Daži uzskata *Telegram* par drošāku saziņai, īpaši ar cilvēkiem Krievijā: “Bail radīt kādam liekas nepatikšanas. (..) Tā nav tikai sajūta, tas ir fakts. Cik es zinu, *Telegram* pagaidām ir drošākais risinājums.” *Telegram* tiek arī atzīts par ērtāku nekā *WhatsApp*: “*Telegram* ir ērtāka pārvaldība – tēmu, grupu, projektu kategorijas, te ir fiziski ērtāk. Mums daudz ir darbā saikne ar video, foto, grafiku, un te var sūtīt kā caur *failiem.lv*, nebojā kvalitāti.”

TikTok izmanto dažādas paaudzes, ne tikai jaunieši. *TikTok* saturs migrē uz *Facebook* un *Telegram*. Saturs pārsvarā ir izklaidējošs, humoristisks (t. sk. par politiskām tēmām), taču to izmanto arī kā avotu informācijas ieguvei par aktuāliem starptautiskiem notikumiem, piemēram, Izraēlas un “Hamās” konfliktu. Jaunākā paaudze izmanto *Snapchat* saziņai ar draugiem un studiju biedriem.

Sarunām ar draugiem, t. sk. ārzemēs, kā arī ar ģimeni (vecāki, laulātais, brāļi/māsas, brālēni/māsīcas) ir nozīmīga ietekme uz pasaules uztveres veidošanos un notikumu interpretāciju. Tāpat arī notiek informācijas apmaiņa ar pakalpojumu sniedzējiem: autoservisā, skaistumkopšanā, sporta klubā. Piemēram: “Man ir ļoti laba friziere tepat Daugavpilī, jo viņa nav vienkārši frizieris, jo es zinu, ka es pie viņas varu aiziet jebkurā mirklī, lai izrunātos. Pusotra stunda, ko es pie viņas pavadu, kad viņa man griež un krāso matus, mēs izrunājamies par dzīvi un visu pārējo.”

Vairāki respondenti atzīmē, ka dzīves ritma dēļ vairs nevar tik bieži satikties ar draugiem, un to kompensē ar komunikāciju sociālajos tīklos. Tajā pašā laikā ir iecienītas gan kopējas

pastaigas, gan došanās uz baseinu vai pirti, bērnu laukumiņiem, kafejnīcām. Daļa respondentu izvairās vai nav ieinteresēti apspriest politiskas tēmas, sarunas skar ikdienas dzīvi, attiecības, hobijus un tamlīdzīgas tēmas. Vērojams nogurums no satraucošām, negatīvām ziņām un nepatika pret politiskām tēmām.

Daugavpils atspoguļojums un uztvere publiskajā telpā

Vairāki cilvēki norāda uz nepatiku pret to, kā Daugavpils tiek atspoguļota Latvijas informatīvajā telpā. Apbēdina negatīvais konteksts, kā arī tendence stereotipēt Daugavpīliešus. Piemēram:

“Mani ļoti kaitina sabiedrisko mediju tendenciozitāte vienā virzienā, ka par Daugavpili laiž pamatā negatīvo informāciju. Un tas traucē gan universitātei, gan pilsētai.”

“Šo īpaši izteikti parādīja Ukrainas karš – kā mēs Daugavpilī uz to skatījāmies un kā citi uz to skatījās. Pēkšņi man brāja draudzene, kas ir no Cēsīm, blakus stāvot var pateikt: “Tur, Daugavpilī, visi ir idioti”. Nu es arī vispār esmu no Daugavpils. Un tikai pēc tam saprot, ka Daugavpilī taču arī cilvēki dzīvo. Viņai tā situācija šķita vai nu melna vai balta. To mēs ļoti izjūtam, ka cilvēki mūs visus liek vienā kategorijā – īpaši Twitter to iespējams ieraudzīt.”

“Man ļoti gribētos, lai Daugavpils kļūst par daļu Latvijas, patiesi, visās nozīmēs – gan kultūrā, gan ekonomikā. Mums nav obligāti visiem jādodomā vienādi, bet būt vienotiem kaut kādos lielos jautājumos. Ļoti gribētos, lai mazinātos populisms (ko kara laikā ir naivi gaidīt), bet tieši populisms jau arī noved pie šādas situācijas.”

Respondenti atzīmē arī nepietiekamo informāciju gan par Daugavpili, gan Latgali: “Ja paskatās LTV ziņas, tad runā 80 % par Ukrainu un 20 % par Latviju, it kā mums nekur citur nebūtu problēmu.”

Ja neskaita izklaidi, respondentus galvenokārt interesē lokālais konteksts, ziņas par Daugavpilī notiekošo, kā arī informācija, kas ietekmē viņu sociālekonomisko stāvokli.

Viens no respondentiem norāda uz nepieciešamību izglītot sabiedrību, lai ar to nevarētu tik viegli manipulēt: “Es centos mammai rādīt raidījumus, kur tiek atšifrētas, atmaskotas tās viltus ziņas. Viņai neiepatīkas tas pirmais teikums, un viņa nemaz neskatās tālāk.” Arī zemāk aprakstītie gadījumi ar baumu izplatību par bēgļiem liecina, ka patiesa informācija netiek meklēta un viltus ziņu atspēkojumi var neko neietekmēt.

Informācija par pasaules notikumiem tiek saņemta gan no sociālajiem tīkliem, gan no TV pārraidēm, gan sarunājoties ar ģimeni un pazīstamiem cilvēkiem. Ņemot vērā uzskatu un informācijas avotu daudzveidību, dažos cilvēkos tas raisa apjukumu un neveidojas stabils viedoklis. Piemēram, respondenta vecāki skatās *Euronews*, kā arī patērē ziņas no Krievijas un Latvijas TV kanāliem. Respondents kā piemēru min Izraēlas un “Hamās” konfliktu: “Ziņu pozīcijas par Izraēlu un par karu ir pretējas. Lūk, ir Latvijas ziņas, un ir ziņas, ko skatās mani vecāki. Tas ir interesanti, šķiet, ka tas ir aizliegts un sodāms ar likumu, bet, cik es zinu, tos var brīvi skatīties, vienkārši instalējiet...”

Cits respondents ir novērojis, ka daugavpīlieši (gan latviski, gan krieviski runājošie) vienlīdz spēcīgi neuzticas nevienai pusei: ne Krievijas propagandas kanāliem, nedz arī vietējiem medijiem, tai skaitā sabiedriskajam medijam.

Daugavpils mērs

Lielākā daļa respondentu sarunās piemin Daugavpils mēra aktivitātes publiskajā telpā, īpaši aktivitāti sociālajos tīklos. Viņa darbību vērtē kā profesionālu, mērs “prot sevi pasniegt”. A. Elksniņa komunikācija ietekmē vietējos iedzīvotājus. Viens respondents atzīmē, ka “Daugavpilī Elksniņu ņem ļoti par pilnu, jo Daugavpilī ir slikts kritiskās domāšanas līmenis” – t. i., populistiska komunikācija labi darbojas. Daugavpils mēru raksturo kā tādu, kas popularizē tikai sevi un visu laiku iegalvo cilvēkiem, cik valsts ir slikta, un cilvēki “diemžēl tam arī tic”. A. Elksniņš ir kļuvis par avotu, kurš pastāsta ne tikai par jaunumiem Daugavpilī, bet arī par notiekošo Latvijā kopumā:

“Tas, kā pašlaik lietas notiek Daugavpilī – ja ir kāda problēma, ko nepieciešams atrisināt, un par to ir izveidots ieraksts *Facebook*, tad vajag “ietagot” Elksniņu, un šī problēma atrisināsies ļoti ātri. Ir izveidojusies bedre [uz ceļa], kaut kas ir noticis, bērns ir pazudis, utt. – cilvēki vienmēr “ietagos” Elksniņu. (..) Jāatzīst, ka tā lietu kārtība, kas pašlaik ir izveidojusies, nav forša, jo cilvēki nedomā, kā paši var rīkoties kādā situācijā, bet pirmā reakcija ir prasīt Elksniņam. (..) Arī situācijās, kad ir vēlme saprast aktualitātes – vajag tikai atvērt Elksniņa profilu, un tur viss būs pieejams.”

Viens respondents komentē, ka A. Elksniņa komunikācijā cilvēkus piesaista “maskulinitāte, ka ir viens valdnieks, ir kontrole. Cilvēki grib redzēt, ka ir saimnieks, kas ir atvērts, kas palīdz. (..) Man bija iespēja ar Elksniņu par šo runāt, es viņam skaidroju, ka šādas komunikācijas stils nerosina cilvēku iesaisti, vēršanos pie atbildīgiem dienestiem, a viņš man saka: “Bet man patīk šādi sarunāties ar cilvēkiem. Es jūtos nepieciešams, man patīk visu kontrolēt.”” Jāpiebilst, ka “stiprās dūres”, viena līdera un kontroles cienīšana ir raksturīga sabiedrībām,

kuras vēsturiski ir bijušas pakļautas autoritāra režīma ietekmei.

Mērs šķietami labi pārzina savu auditoriju un spēj atšķirīgi pieiet dažādām tēmām un to risināšanai. Piemēram:

“Ar visu Daugavpils pašvaldības situāciju – karogs nav izkārts, Krima ir Krievijas teritorija, bet no otras puses, Daugavpils pašvaldība pirmajā kara dienā nosūtīja autobusus uz [saudraudzības pilsētu] Harkivu, izveda bērnus ar visiem vecākiem, tie autobusi tur kursēja šurpu-turpu.”

Attiecīgi var pieņemt, ka A. Elksniņš izprot Daugavpiliešu neviennozīmīgo vai atsevišķās grupās pat prokrievisko nostāju kara jautājumā, taču apzinās, ka palīdzības sniegšana nelaimē nokļuvušiem cilvēkiem tiks vērtēta pozitīvi (cilvēku ciešanas un nepieciešamību kaut kā palīdzēt uzsver arī respondenti). Sarunā tika atzīmēts, ka “no viņa [A. Elksniņa] pilnīgi noteikti var mācīties to, kā veidot publisko komunikāciju”.

Tiek pozitīvi vērtēta arī A. Elksniņa spēja komunicēt vairākās valodās un cilvēkiem patīkamā, saprotamā veidā:

“Es kā tikko redzu vārdu “Daugavpils”, tā uzreiz lasu. It īpaši, kad par mēru kļūva Elksniņš. Es viņu ļoti cienu, gudrs cilvēks. Trijās valodās runā. Un komanda viņam ir jauna.”

“Man šķiet, ka mūsu mērs ir ļoti tuvs cilvēkiem, sabiedrībai. Viņam tas dabīgi sanāk, viņš nebaidās no cilvēkiem.”

Tuvumu cilvēkiem uzsver arī respondente, kura ir dzīvojusi Jēkabpilī: A. Elksniņa bērns ir gājis ar pašas bērnu vienā bērnudārza grupiņā, “kā visi”. Mērs braukājot ar tramvajiem kopā ar pensionāriem, savukārt Jēkabpilī mēru ne reizi neesot manījusi.

1. tēma: apkārtējā sabiedrība, noskaņojums, Daugavpils un Latvija

Lielākā daļa sarunu biedru ir salīdzinoši aizņemti darbā un ikdienas problēmu risināšanā, meklējot padomu gan pie ģimenes locekļiem un tuvākajiem draugiem, gan arī internetā. Darba vietās situācijas ir dažādas: ir gan kolektīvi, kuros veidojas savstarpējas attiecības, gan atsvešinātas vides. Vairākiem respondentiem ģimenes locekļi vai radnieki atrodas ārzemēs, galvenokārt Eiropas Savienības valstīs (10), Apvienotajā Karalistē (9), un Krievijā (6). Arī draugi vairākiem atrodas ārzemēs: galvenokārt Apvienotajā Karalistē (12) un Krievijā (6). Aptaujātajiem Daugavpīliešiem caur ģimeni, radiem un draugiem Latvijas ietvaros visciešākie sakari ir ar Rīgu (23).

Daugavpils kā multikulturāla pilsēta

Vairāki cilvēki uzsver nacionalitāšu, valodu, kultūru un reliģiju bagātību, tai skaitā to "mierīgu sadzīvošanu". Piemēram:

"Daugavpils ir ļoti multikulturālā pilsēta, bet vienlaicīgi Daugavpils ir pietiekami toleranta pilsēta."

"Te ir valodu un reliģiju bagātība. Arī katoļu baznīcā, katoliskajā vidē pastāv valodu daudzveidība un, nepārliecinoties par pareizo dievkalpojuma grafiku, var ietrāpīt arī uz dievkalpojumu poļu valodā."

Respondentu vidū iezīmējas piederība dažādām reliģijām (pareizticīgā un katoļu

baznīcas, baptistu draudze, vecticībnieki), dažādām nacionalitātēm, valodām un politiskajiem uzskatiem. Piemēram:

"Es pāreju no vienas valodas uz otru, jo arī ģimenē mēs runājam krieviski. Mans vīrs ir Latvijas krievs, vecticībnieks, Latvijas pilsonis, kurš ir kategoriski noskaņots pret Krieviju. Viņš saka: "Man ir kauns, ka es esmu Krievs". Kas jau bija padomju laikos, kad es ienācu viņa ģimenē. Es pat neesmu tik kategoriski noskaņota pret Krieviju kā viņš."

Viena no krievvalodīgajām respondentēm īpaši uzsver savu piederību Latgalei. Viņa atzīst, ka latgaliski neprot, taču uzskata, ka piederība nav saistīta ar valodu, jo Latgalē dzīvo daudzas nacionalitātes, katra ar savu kolorītu; Latgalē var sadzīvot absolūti dažādi cilvēki. "[Latgaliete konkrētā kultūras un valodas izpratnē](#)" – tā sevi raksturo krievvalodīgā sieviete.

Dažu ģimeņu saistība ar Krieviju un Baltkrieviju arī ietekmē vietējo piederības sajūtu. Piemēram, cilvēks, kuram radi ir Krievijā, atzīmē: "Mēs turp devāmies katru gadu, ik pēc trim mēnešiem. Tās ir kā otrās mājas man; uzskatu, ka kaut kādā ziņā tā ir mana otrā dzimtene." Savukārt par Baltkrieviju viens respondents stāsta, ka ļoti uzmanīgi cenšas uzturēt attiecības ar radniekiem Baltkrievijā – acīm redzot tādēļ, lai neradītu tiem problēmas. "Viņi ļoti labi saprot, kas notiek, un cenšas izvest savus bērnus. (..) Viņi nekad nedomāja, ka tā notiks viņu dzīvē. (..) Māsīca dzīvo Baltkrievijā, viņa ir šausmās par to, kas tur notiek."

Vairākiem respondentiem ir piederības sajūta Krievijai, kaut arī par savām mājām uzskata Latviju. To veicina ciešie sakari ar radniekiem un draugiem Krievijā, kā arī sajūta, ka Latvijā netiek līdz galam pieņemti. Piemēram:

"Kad es aizbraucu uz Krieviju, es uzreiz

sapratu, ka es neesmu tāds pats krievs, kā viņi tur. Nebija pat svarīgi, kā viņi mani uztvēra. Svarīga bija mana nostāja. Es pilnīgi noteikti sapratu, ka Krievija nav mana dzimtene, bet arī Latvijā, Daugavpilī visi cilvēki, kas te dzīvo, kas man borē, ka mēs esam krievi, ka mēs ar Latviju arī neesam īsti saistīti. Es pat nezinu, kā šo sajūtu nosaukt.”

Piederības sajūtu ietekmē arī valsts politika, kura tiek uztverta kā neracionāla vērsšanās pret krievisko identitāti:

“Man arī ir pārmetumi mūsu valstij, ka tā kaut kā nav spējusi savlaicīgi parūpēties, padomāt par nākotni. Nav atrisinājusi šo jautājumu ar Latgali, ar Daugavpili. Tas, ka man šīs dzimtenes sajūtas nav, tā nav tikai mana vaina. Es atgriezos no Krievijas un sapratu, ka vēl joprojām skolu jautājums nav atrisināts, ka “uz sitiena” pēkšņi gan 1. klasēm, gan 12. klasēm jāsāk mācīties latviešu valodā. Bet šādi, “uz sitiena” nekas nenotiek. Un es skaidri redzu, ka nav jau problēma tikai pašos skolēnos, trūkst taču arī pedagogu.”

Latviskās un krieviskās vides nošķīrums

Daugavpils vide tiek raksturota kā krieviska. Ja latvieši atzīst, ka, uzsākot dzīvot Daugavpilī, ir bijušas grūtības integrēties valodas dēļ un ka ikdienā nogurst no krievu valodas dominances, tad vairāki krieviski runājošie uzsver krievu valodas dominanci kā iemeslu, kāpēc nav varējuši apgūt latviešu valodu. Piemēram, latviski runājošie atzīmē, ka:

“Daugavpilī dzīvojam kopš 1999. gada un jūtamies šeit pieņemti. Sākumā bija grūti, jo krievu valodu sapratām, bet runāt nemācējām.”

“Strādāju bilingvālā kolektīvā. Jutos normāli. Kad sāku, es gandrīz krieviski nerunāju, bet

meitenes saprata mani, iemācījās, un tad es iemācījos [valodu]. Tagad viņas cenšas ar mani runāt latviski.”

“Es personīgi nelasu nevienu vietējo mediju; es gribu lasīt latviešu valodā, jo kaut kādā mirklī pieriebjas lasīt ziņas krieviski.”

Krieviski runājošie stāsta, ka:

“Tu šeit esi nodzīvojis 30 gadus un neiemācījies valodu, lai gan bija iespējas. Bet vide, kurā mēs dzīvojam, ir absolūti izolēta no pārējās sabiedrības [Latvijā].”

“Man pietrūkst gan atbilstošas vides tai valodai, gan ikdienā prakses.... Šobrīd klienti veikalā neviens negaida, ka es runāšu latviešu valodā, tur visi sarunājas krieviski. (...) Es neesmu saskārusies ar kaut kādu negatīvu attieksmi, es pati cenšos runāt latviski, ja dzirdu, ka kāds sarunājas latviski, bet parasti viņi paši pārslēdzas uz krievu valodu.”

Situācijas, kad bērni uzaug, nezinot krievu valodu, tiek uzsvērtas kā izņēmums: “Daugavpilī ir arī tādi bērni, kuri uzaug un nezina krievu valodu, bet tas ir tikai tad, ja draugu lokā ir tikai latvieši.”

Latviski runājošie, kuri apmetušies Daugavpilī, atzīmē grūtības integrēties: krievu valoda ir nepieciešama. Savukārt krieviski runājošie, kuri mācību vai darba jautājumos uzturas citviet Latvijā, atzīmē problēmas ar saziņu un līdz ar to ar attiecību veidošanu ar latviski runājošiem.

Tie, kuri latviešu valodu labi nepārzina, bet cenšas lietot, atzīmē pretimnākošu attieksmi. Piemēram:

“Lielākoties cilvēks novērtē... jā, es nerunāju ļoti labi. Lielākoties viņi pārslēdzas uz krievu valodu, jo es vismaz mēģināju runāt.”

“Valodas rasisms ir bijis vienmēr. Ja latvietis atrodas krievvalodīgo kompānijā, tad viņš ir baltā vārņa, un otrādi. Tagad to izjūt mazliet mazāk. Ja krievvalodīgs cilvēks kaut vai slikti, bet cenšas runāt, tad – malacis, cenšas, ja vēlies, tad es palīdzēšu.”

Krieviski runājošie raksturo Daugavpils vidi kā tik ļoti krievisku, ka tajā nesaskata nedz iespējas, nedz jēgu apgūt latviešu valodu. valdības valodas politika turklāt tiek uztverta kā nekonstruktīva un neatbilstoša reālajai situācijai Daugavpilī. Piemēram:

“Pirmkārt, jūtos neērti, kauns.. piekřītu, ja dzīvo Latvijā, tad latviešu valoda ir jāzina. Jā, kauns, bet, dzīvojot šeit, krievvalodīgā sabiedrībā, tā īsti nav vajadzīga, un nav vajadzīga arī darbam. (..) Ja man ir nepieciešama palīdzība, es pārtulkošu telefonā, palūgšu palīdzību, kaut kā tā. (..) Mana otrā sieva ir skolotāja. Kad bija bilingvālā izglītība, viņa apmeklēja kursus, sekmīgi mācījās, un kursus tika uzslavēta. Bet, neskatoties uz to, viņa joprojām nerunā, viņa tikai saprot. Iemācīties to [latviešu valodu] – tas nav reāli. (..) Labākajā gadījumā tikai sarunvalodas līmenī. Kas man no tā? Iegūt darbu par minimālo algu ir augstākais panākumu līmenis. (..) Turklāt valdības politiskās partijas – ko viņi veicina un ko viņi dara? Viņi soda cilvēkus pēc politiskajiem pantiem, paši jau pēc šiem pantiem sēdētu uz mūžu cietumā. Cilvēki ir nostādīti viens pret otru. (..) Tāpēc, ja viņi tiešām mani “sagrābs aiz rīkles”, es sakravāšu koferus un kaut kur došos.”

Publiski dati par jauktu ģimeņu skaitu Daugavpilī nav pieejami, taču var pieņemt, ka šādu ģimeņu skaits ir ievērojams. R. Šilde-Kārklīņa ir norādījusi, ka 1960tajos gados Krāslavas un Daugavpils rajonos bija 50–70 % jauktu laulību, kā rezultātā notikusi latviešu un

citu mazākumtautību strauja pārkrievošanās.⁹⁴ Arī šobrīd Daugavpilī ir ievērojams skaits jauktu ģimeņu, kur tiek lietotas abas valodas, taču kopumā krievvalodīgajā vidē dominē krievu valoda. Piemēram:

“Esmu dzimis Daugavpilī, arī mani vecāki ir no Daugavpils, mana vecmāmiņa ir no Daugavpils. Pilsonību saņēmu caur māti. Daugavpils arī tagad ir krievu pilsēta, vide krieviska. Pirmā sieva bija latviete, es viņai teicu, lai runā ar mani latviski, es gribu iemācīties. Nē, nevarēja, negribēja. Es pat uz viņu par to lamājos.”

“Tētis man ir latvietis, mamma krieviete, es pats labi runāju latviešu valodā. Patiesībā esmu kaut kur pa vidu, man aizmirstas dažreiz kāds vārds latviešu valodā, aizmirstas kāds vārds arī krievu valodā. Ir periodi, kad kaut ko lasu vairāk latviešu valodā, un krievu valoda atkāpjas, un tad ir periodi, kad atkal viss notiek otrādi. Domāju gan laikam tieši krievu valodā.”

“Māšas vīrs [Jelgavā] vispār mani necieš, jo viņš man saka: “Es esmu īstais latvietis”, bet es viņam saku, ka “esmu īstā latgaliete”. (..) Es uzskatu, ka Daugavpils ar savu multikulturālo vidi ir īpaša – te ir ukraiņi, krievi, baltkrievi, čigāni, poļi, latgalieši, latvieši, kazahi un citi. (..) Es pati sevi saucu par latgalieti, jo man mamma ir latviete un tētis ir krievs. Visu mūžu mājās mēs runājam trijās valodās, nekautrējoties, gan latviski, gan krieviski, gan latgaliski. Arī mans dēls runā visās trīs valodās.”

“Tā ir – lai zinātu valodu, tajā pastāvīgi jārunā, ne tā kā mamma. Viņa iemācījās pietiekamā līmenī, lai saņemtu pilsonību, nolika eksāmenu, bet runāt [latviski] šeit nav ar ko. Ar mani vīrs [latvietis] arī nerunā [latviešu valodā]. Saka – nepierasti, neērti.” (Respondente šobrīd studē; mācības pilnībā notiek latviešu valodā, līdz ar ko valodu saprot ļoti labi. Saistībā ar

94 R. Šilde-Kārklīņa. Pārkrievošanas problēmas būtība. Jaunā Gaita Nr. 124-125, 1979. Pieejams: <https://bit.ly/41y94Re>

vīru latvieti vairāk dzird latviešu valodu sev apkārt.)

Daži respondenti min angļu valodu kā nepieciešamu darbam, mācībām (apmaiņas programmas, nometnes) vai saziņai ar paziņām tiešsaistes vidē (piemēram, spēlējot tīkla spēles). Taču īpaši izceļams ir pieaugošais angļu valodas lietojums studentu vidū. Piemēram:

“Mums skolā jau daži sarunājas angļu valodā, jo ir daudz no vietējā reģiona studenti – Preiļiem, Viesītes, Dagdas. Šie latvieši vieglāk tieši apgūst angļu valodu, viņi savā leksikā iepludina kādus angļu vārdus. Krievu tautības studenti, kas visai labi zina latviešu valodu, tiem tieši grūtības ar to angļu valodu.”

Uz šo jau iepriekš norādīts pētījumos, piemēram L. Kukles 2020. gada eksperimentā un Latviešu valodas aģentūras 2020. gada pētījumā, kur arī uzsvēta interneta un sociālo tīklu lietošanas ietekme uz angļu valodas lietojumu.⁹⁵

Valodas prasme ir ietekmējusi dažu respondentu piederības sajūtu. Piemēram, viena krieviski runājoša respondente atzīst, ka jūtas svešāka Latvijā nekā Krievijā. Šī atsvešinātības sajūta Daugavpilī nav klātesoša, bet citviet valstī gan. Piemēram: “Ja būtu jāizvēlas dzīvi ārpus Daugavpils starp Rīgu un Krieviju, es izvēlētos Krieviju valodas dēļ. Kaut arī es varu sarunāties latviski, es jūtu, ka pastāv barjera.” Respondente ir saskārusies ar augstprātīgu, negatīvu attieksmi no latviešiem. Tas personīgi aizskar. “Daugavpilī visi latvieši māc un runā krievu valodā.”

“Cik lielā mērā es jūtos kā daugavpilietis? Tas ir vispār ļoti sarežģīts un dziļš jautājums. To tā nemaz nevar uzreiz atbildēt. Ņemot vērā,

ka esmu krievvalodīgais, te ir jāuzmanās ar terminiem, man nav tādas sajūtas... Man šķiet, ja mani noliktu blakus ar tādu kārtīgu latvieti, mums būtu ļoti atšķirīgs viedoklis par to, ko nozīmē dzimtenes sajūta. Tās mums būtu ļoti dažādas. (...) Līdz ar to, tā kā manī nav šīs dziļās pieķeršanās, man vienmēr ir bijis ļoti viegli kaut kur doties prom.”

Svarīgi pieminēt, ka vairākiem sarunu biedriem ir stipra piederības sajūta Daugavpilij, zemei, dzīvesveidam un ģimenēm – par to liecina vairāku atgriezušos skaits no darba ārzemēs un paustā motivācija būt “mājās”. Vairāki cilvēki ir atgriezušies Daugavpilī, jo uzskata to par savām vienīgajām mājām un Latviju – par dzimteni. Manāms, ka šajos cilvēkos stipru dezorientāciju un vilšanos izraisa situācija, kad, no vienas puses, dzimtene un mājas ir tikai vienas, bet, no otras puses, ir sajūta, ka krievi un krievu valodai Latvijā nav vietas.

Kara iespaids uz sabiedrību

Kopumā var secināt, ka lielākoties Daugavpilī aktīvu atbalstu Ukrainai nenovēro.

“Daži privātie izkāra savos mājokļos Ukrainas karogu. Bija gadījumi, ka kādiem arī vietēji izsita logus par to. Kad tika demonstrēts atbalsts Baltkrievijas iedzīvotājiem, solidarizējoties pret prezidenta vēlēšanām un represijām, tad nekas slikts nenotika, laikam [vietējie] nesaprata kontekstu. Pie Rotko centra arī stāv Ukrainas karogs. Cilvēki ir kļuvuši lēnāki, bailes no policijas sankcijām ir reālas, ir bijušas arī kādas paraugprāvas.”

Vienā no sarunām tiek atzīmēts, ka iebrukuma sākumā organizētajam Ukrainas atbalsta piketam iniciatori ir bijuši aktīvisti no Rīgas. Tie bijuši nepatīkami pārsteigti par reakcijām Daugavpils sabiedrībā.

95 G. Kļava, I. Vītola (zin. red). 2021. Valodas situācija Latvijā 2016.–2020. Latviešu valodas aģentūra. <https://bit.ly/4aqCxx8>

Bijusī Daugavpils domes darbiniece komentē, ka pašvaldībā mēra A. Elksniņa vadībā nav bijis pieņemami paust atbalstu Ukrainai: “Mēs nedrīkstējām īsti daudz izpaust, ka mēs atbalstam [Ukrainu]. (..) Karogus nedrīkstam likt; pasarg’ Dievs, ja ainavu arhitekts vēl puķes sastādīs ne tajās krāsās. Bija tāds skandāls, ka “nedrīkst, nedrīkst!”. Vienīgais, ko es zināju, ka nedrīkst nekur tādus karogus likt, pat nevajag piedāvāt.”

Daži respondenti pauž bažas, ka Latvijas atbalsts Ukrainai varētu rezultēties ar Krievijas iebrukumu Latvijā. Piemēram, krievvalodīgā kasiere lielveikalā spriež:

“Mums ir pilsētā ukraiņu karogi. (...) Es par šo īsti nezinu [ko domāt].. Protams, latvieši ir tādi lojāli, bet, no otras puses, es negribētu, ka mēs ar šo atbalsta sniegšanu piesaistām sev kādu lieku uzmanību, riskus. (..) Mēs esam blakus robežai, bet, pat ja kaut kas sāktos, es teikšu, ka tas ļoti ātri attiektos uz visu Latviju, ne tikai pierobežu.”

Viens no respondentiem sabiedrības reakcijas uz notiekošo raksturo šādi:

“Man *Facebook* ir draugi, kuri ir radikāli prokrieviski, [ir] radikāli proeiropieši, radikāli par Ukrainu, un tie, kuri ir radikāli pret. Es neizdzēšu nevienu savu draugu un caur to varu redzēt kopējo ainu. (..) Ir jaunieši, kuri ir politiski agresīvi, un ir gados vecāki cilvēki.”

Cits krievvalodīgais respondents atzīmē, ka bijušo vietējo klasesbiedru grupā “viss ir ļoti sarežģījies, jo mēs ļoti atšķirīgi skatāmies un redzam esošo situāciju [karu Ukrainā]. (..) Tagad visas attiecības, kas saglabājušās no bērnības laikiem, ir izteikti sarežģījušās. (..) Ar šiem cilvēkiem saziņa notiek caur *Facebook*, kad uzzinu, ka viņi atbrauks un mani piekaus [smejas]”. Savukārt ar studiju laika draugiem Sanktpēterburgā viņš izvēlas nekomunicēt, jo

“ir patiesi bail, ja es kaut ko uzvaicāšu, ka es varu atbildēt sadzirdēt ko tādu, ko es neesmu gatavs dzirdēt. Man ir aizdomas, ka no viņu puses ir tieši tas pats, tāpēc mums tagad attiecībās ir iestājies klusums”. Respondents ar daudziem pārtraucis saikni *Facebook*, jo “nav tā, ka viņi kaut kā uzkrītoši klāstītu savu pozīciju, bet kaut vai tas, ka uz kādu kārtējo uzbrukuma ainu Ukrainai, kārtējo zvēribu, viņi reaģē ar prieku, ar gandarījumu.. Es nevaru uz to skatīties.”

Daugavpilī vērojamas trīs pozīcijas: prorietumnieciskā, prokrieviskā, un “labāk nebāzt ārā galvu” – objektīvas bailes par to, ka jebkāda viedokļa vai nostājas paušana nebeidzas labi. Ņemot vērā, ka Latvijā 20. gadsimta vēsturē politiskie režīmi mainījušies vairākkārt un skārusi dažādas etniskās grupas, “izdzīvošanas” idejai potenciāli ir vairāki slāņi ar dziļākām saknēm, nevis tikai saistība ar šodienas notikumiem un izpratni par tiem.

Šie piemēri ilustrē to, ka cilvēki atrodas dažādās informācijas plūsmās – gan Krievijas agresiju atbalstošās, gan nosodošās. Rezultātā dažkārt rodas neizpratne par to, kur tad ir patiesība, jo informācija ir pretrunīga. Tas arī rada neuzticību medijiem kopumā. Piemēram:

“Es neuzticos preseī un ziņu portāliem. Mēdz būt tā, ka es varu atrast ziņas, kuras ir pretrunīgas vienā ziņu plūsmā. Lūk, tagad kara ziņas. Vēl mēdz būt tā, ka krievu un latviešu ziņas atšķiras.”

Vietējā medija *Chayka.lv* redaktore sarunā atzīmē, ka pēc kritiska raksta publicēšanas par Putinu ir bijusi ļoti asa sabiedrības reakcija. “Pēc kara sākuma 1000 cilvēki momentā atrakstījās. Bija ļoti liels atburums. [Salīdzinājumam – COVID laikā tikai kādi 10–20 atrakstījās]. Pēc kāda laika skatījāmies, ka parādās jauni abonenti, un tā bija latviski runājoša auditorija. Tad radās motivācija

veidot versiju latviešu valodā.”

Kopumā sarunu biedri atzīmē, ka jūt izmaiņas vietējā sabiedrībā. Krieviski runājošie izjūt to, ka sarunāties krieviski vairs nav tik pieņemami kā agrāk. Tajā pašā laikā ir manāma neizpratne, kāpēc karam vajadzētu šādi ietekmēt savstarpējo komunikāciju. Iespējams, tas ir saistīts ar neizpratni un arī ar aizvainojumu par to, ka vietējie krievi dažkārt asociējas ar krieviem Krievijā un Putina režīmu. Pieņemums, kādu var izvirzīt: līdz karam latviski runājošie neradīja diskomfortu krieviski runājošajiem, līdz ar to tika uzturēts iespaids, ka problēmu nav. Tas nenozīmē, ka šīs problēmas nav pastāvējušas – tās ir bijušas, un karš ir tās izgaismojis cilvēku uzvedībā. Piemēram:

“Sabiedrībā vērojama sabiedrības sašķelšanās. Tas ir ļoti skumīgi, jo mēs vienmēr esam bijuši blakus viens otram un tagad sākas nesaprašanās. Mēs taču visi esam vienādi, visi dzīvojam viens otram blakus.”

Viena respondente akcentē, ka Daugavpilī šīs izmaiņas nejūt, taču Rīgā gan:

“Personīgi neizjūtu izmaiņas Daugavpilī, bet, aizbraucot uz Rīgu, šķiet, ka cilvēki pieprasa runāt latviešu valodā; uzstāj, ka ir jārunā latviski, bet Daugavpilī tā nav.”

Īpaši sāpīgi tiek uztverta latviešu valodas lietojuma veicināšana likumdošanas līmenī; to uztver kā vēršanos pret vietējiem krieviem. Piemēram:

“Man ir vianalga [par valodu]... Bet bija vieglāk, kad viņi runāja krieviski. Pat Daugavpilī visi pāriet uz latviešu valodu. Un agrāk Daugavpilī pat nevarēja dzirdēt latviešu valodu. Pat latvieši visi runāja krieviski.”

“Kāpēc man, kas šeit dzīvo, būtu jāatbild

par to, kas tur [Ukrainā/Krievijā] notiek. Un tāpēc, ka man ir dzimtā [krievu] valoda, sāka izturēties pret mani savādāk.”

“Agresijas līmenis šobrīd ir ļoti augsts. Man liekas, ka burbuļi ir ļoti dažādi. (..) Tas neveicina normālas attiecības, tiek rakstītas sūdzības, viens otru “stuč”. Tā mazā daļiņa, kas ir latviski runājoša – jā, tā var kaut ko šobrīd vinnēt. Nav noslēpums, ka pašvaldībās ir tāds amats – “latvietis”.”

“Jā, tas ir grūti, karš... Bet aizskart krievus, kas ir Latvijā... Ko viņi ir izdarījuši? Viņiem [valdībai] vajadzēja viņus atstāt mierā. (..) Mana krustmāte, viņai ir 88 gadi, nonāca slimnīcā. Viņai no šiem pārdzīvojumiem bija insults. Tagad viņa gandrīz nemaz neceļas, viņa neēd... Viņa vienkārši guļ. (..) Tā ir tā sabiedrība, kas dalās latviešos un nelatviešos.”

“Es esmu iebraucējs. (..) Latvija ir mana dzimtene, nu it kā nevis dzimtene, bet te es dzīvoju. Esmu no Volgas, no Gorjovskas apgabala. Uz Krieviju es braucu ciemos. Kad esmu tur, es saku, ka gribu uz mājām. Man taču te ir viss. Bet tagad tā politika, kas tiek vērsta pret krieviem, tas sāpina. Attiecībā pret sevi es to nejūtu, mani tas neskāra. (..) Es daudzus pazīstu, kuriem bija tagad jāliek eksāmens. Mana paziņa vakar jau otro reizi lika to eksāmenu, bet nenolika. Man nebija jāliek, jo es jau šajos laikos darbā noliku valodas eksāmenu. Tie cilvēki nav vainīgi pie visa šī. Mums taču Putins nezvana un neprasa atļauju, vai drīkstu nomest tur raķeti. Mēs taču ne pie kā neesam vainīgi. Es arī savā laikā paņēmu to Krievijas pilsonību – es biju bez darba, mans bērns bija invalīds. Pensija man bija paredzēta no 50 gadiem, nevis no 65 gadiem. Kurš tad toreiz varēja zināt, ka šis viss tā izvēršies. (..) Es neesmu Putina atbalstītājs, vienkārši sadzīves apstākļu dēļ paņēmu to pilsonību.”

“Arī pēc kara mana attieksme pret krievu valodu nav mainījusies. (..) Esmu viena no tām, kas ir par krievu valodas atdalīšanu no Krievijas politikas. (..) Es lepmi nesu savu krievu valodu.”

Augstāk minētajā citātā lietotais termins ‘amats – latvietis’ (Профессия латыш) ir izplatīts un attiecas arī uz krievvalodīgo uztveri par sociālo netaisnību, kas pastāv kopš neatkarības atjaunošanas. Latviešu valodas prasmes nozīme gan izglītībā, gan karjeras izvēlē, gan iespējā tikt sociāli pieņemtam daļu ietekmējusi negatīvi, radot gan netaisnības, gan atstumtības sajūtu.

Būtiski minēt arī pārdomas, kuras skar daļu krievvalodīgo: Krievijas iebrukums Ukrainā ir marginalizējis krievu valodu, jo tā tiek asociēta ar agresora valsti. No vienas puses, tās lietotāji to apzinās, bet no otras puses ir nevēlēšanās atteikties no būtiskas identitātes daļas, no dzimtās valodas. Tas attiecas arī uz cilvēkiem, kuri auguši jauktās ģimenēs un teorētiski bez īpašiem sarežģījumiem varētu pāriet tikai uz latviešu valodas lietošanu. Tie, kuri nosoda Krievijas iebrukumu Ukrainā, arī uzskata, ka “atdot Putinam krievu valodu”, no tās atsakoties, ir nepieņemami.

Krievvalodīgo vidē pastāv viedokļu dažādība attiecībā uz karu. Ja dažās ģimenēs tas ir izraisījis konfliktus (vīrs un sieva, vecākā un jaunākā paaudze), tad citās situācijās no konfliktiem apzināti izvairās. Piemēram:

“Mājās kara dēļ ir trako nams, jo vecākiem atšķiras viedokļi. [Mamma nosoda Krieviju, tēvs atbalsta.] Regulāri bija pamatīgi skandāli.. (..) Mammās tēvs ieradās Daugavpilī no Aizbaikāla; tur ir palikuši radi. Agrāk mamma uzturēja sakarus caur OK.ru, bet tagad nobloķējuši viens otru, vairs nesarunājas. Mamma nevarēja vairs skatīties uz tiem murgiem [atbalstu Krievijai], ar kuriem radi

dalās OK.ru.”

“Dažreiz atrodas kāds paziņa, kurš piedzēries iebrēcas “Par Putinu!”, bet nav jēgas diskutēt, jo viņu viedokļi nemainīsies. Tādus indivīdus pārējie neuztver nopietni un saka, lai aizveras vai sūta uz mājām. Tur, kur viedokļi nesaskan, diskutēšana noved tikai pie viedokļa pastiprināšanas [nevis maiņas].”

Krievvalodīga respondente stāsta, ka mammai ar vekomāti no vienas puses, un viņas vīram ar savu izcelsmes ģimeni no otras puses, ir diametrāli pretēji viedokļi par notiekošo. “Abas puses ietur taisnas, nemainīgas līnijas, un tas nav pareizi. Vecmammai Putins ir dievs, vīramātei visas bēdas no krieviem: “ja ne krievi, šeit būtu Šveice!”. Viņas stratēģija ir izvairīties no šīm tēmām.”

Latviešu respondente savukārt atzīmē viedokļu nesaskaņas kolektīvā:

“Tajā laikā [kara sākumā] es strādāju citā darbā, kur darba kolektīvs nebija liels, bet tur bija vairāki cilvēki pensijas vecumā. Viņi bija tie, kuri katru dienu sludināja ideju, ka ukraiņi paši ir vainīgi pie kara izcelšanās. Tajā laikā es sapratu, ka es uz darbu atnāku ar kaut kādām savām domām, un darbā tā pasaule ir pilnīgi cita. Es vienkārši paklusēju aiz cieņas pret tiem cilvēkiem, jo es saprotu, ka viņu viedokļos es neko vairs nevaru izmainīt, un, cenšoties to darīt, es tāpat sabeigtu tikai sev nervus.”

Vairāki respondenti tieši vai pastarpināti uzsver nevēlēšanos vai bailes paust viedokli. Piemēram, vairāki respondenti uzsver, ka “neinteresējas”, “negrib bojāt nervus”, bet vienlaikus sarunā atklājas, ka savs viedoklis viņiem tomēr ir. Viena respondente saka, ka “protams, situācija pamainījusies. Cilvēki baidās vispār pieminēt politiku, kaut arī es pati esmu tālu no politikas”. Bailes paust savu viedokli izpaužas arī fokusa grupu

sarunās. Cilvēki mēģina uzminēt sarunas “patieso mērķi”, apzinās pastāvošo viedokļu nesakritību, un arī baidās paust “nepareizo viedokli”, pat ja tas ir saistīts tikai ar valdības darbu un stāvokli valstī, nevis ar karu Ukrainā. “Stučīšanas” un “novērošanas” tēma arī ir izskanējusi gan fokusa grupās, gan sarunās Daugavpilī; cilvēki nejūtas droši izteikties. Arī šo sarunu laikā atsevišķi respondenti izteica aizdomas, ka viņu teiktais varētu tikt izmantots pret viņiem.

Tāpat jūtama neapmierinātība, ka Latvijā tik daudz uzmanības un atbalsta velta Ukrainai, tādējādi noniecinot vietējās vajadzības (šis jautājums parādās arī sadaļā par bēgļu tēmu):

“Man nepatīk, ka Latvijas ziņas vienmēr tiek sāktas ar Ukrainu. Ir piegriezies. Mums pašiem ir pietiekami daudz problēmu – pastāstiet vispirms par Latvijas problēmām. Nevajag to visu tā uzskrūvēt, ka cilvēki no tā visa pilnīgi trīc. Visu mūžu mēs esam dzīvojuši draudzīgi – latvieši, krievi, baltkrievi, ukraiņi, lietuvieši Latvijā un Daugavpilī. Es domāju, ka medijiem ir dots uzdevums kaut kur no augšas un viņi pie tā pieturas.”

2. tēma: Ukrainas bēgļi

Informācijas plūsmu kartējums norāda uz draugiem, ģimeni, darba vietu un NVO kā galvenajiem punktiem, caur kuriem respondenti iegūst informāciju vai apmainās ar ziņām par ukraiņu bēgļu tēmu. No sociālajiem tīkliem dominē Facebook un WhatsApp, kā arī Telegram, kur seko līdzī informācijai gan no medijiem, gan interešu grupās, gan arī privātās sarakstēs. Respondenti ir pietiekami pamanījuši pašvaldības un pilsētas mēra aktivitātes bēgļu jautājumā, kā arī caur NVO sektoru sadarbojušies ar pašvaldību, risinot palīdzības jautājumus.

Daugavpils jau kopš kara sākuma ir uzņēmusi bēgļus; Harkiva austrumu Ukrainā ir Daugavpils sadraudzības pilsēta. Respondenti, kuri ir vairāk sekojuši līdzī pašvaldības darbam ar bēgļiem, vai arī tiem ir bijusi tieša sadarbība šajā jautājumā, atzīmē, ka kopumā pašvaldības attieksme un darbošanās ir bijusi vairāk formāla: izdarīsim tik, cik jāizdara. Viena respondente atzīmē, ka “galvenais ko viņi [pašvaldība] neizdarīja: nepateica atklāti to, ka ir slikti un mums ir jāpalīdz, jo arī mēs varam būt šādā situācijā”.

Tajā pašā laikā tiek atzīmēta siltā bēgļu uzņemšana kopmītnēs pie Līvijas Jankovskas, kas ir domes deputāte un partijas “Mūsu partija” priekšsēdētāja, kā arī Daugavpils Universitātes aģentūras “Daugavpils Universitātes Daugavpils medicīnas koledža” direktore. Arī Daugavpils slimnīca ir veiksmīgi integrējusi kolektīvā 18 no 26 uzņemtajiem ukraiņu speciālistiem.

Respondenti liecina, ka attieksme pret bēgļiem ir dažāda – no zināmas vienaldzības

un norobežošanās līdz aktīvai iesaistei palīdzības sniegšanā vai kritizēšanā. Liela daļa respondentu atzīmē, ka ikdienā neizjūt ukraiņu klātbūtni: “Daugavpilī ir grūti saprast kurš ir ukraiņis, kurš nav”; “Es viņus neredzu... saka, ka varot pamanīt pēc drēbēm vai valodas – tad jau es esmu kurls un aklš”; “Kad bija tas pirmais bēgļu vilnis no Harkivas, viņu krievu valoda nemaz neatšķīrās no krievu valodas, ko esam te pieraduši dzirdēt. Tu nesadzirdēsi, ka cilvēks ir no Harkivas, viņus varēja nemaz nepamanīt.” Tāpat arī reti kuram veidojas attiecības ar ukraiņiem darba vai dzīves vietā. Taču darba vietā tēma tiek apspriesta.

Palīdzība valsts līmenī – nepareizs lēmums

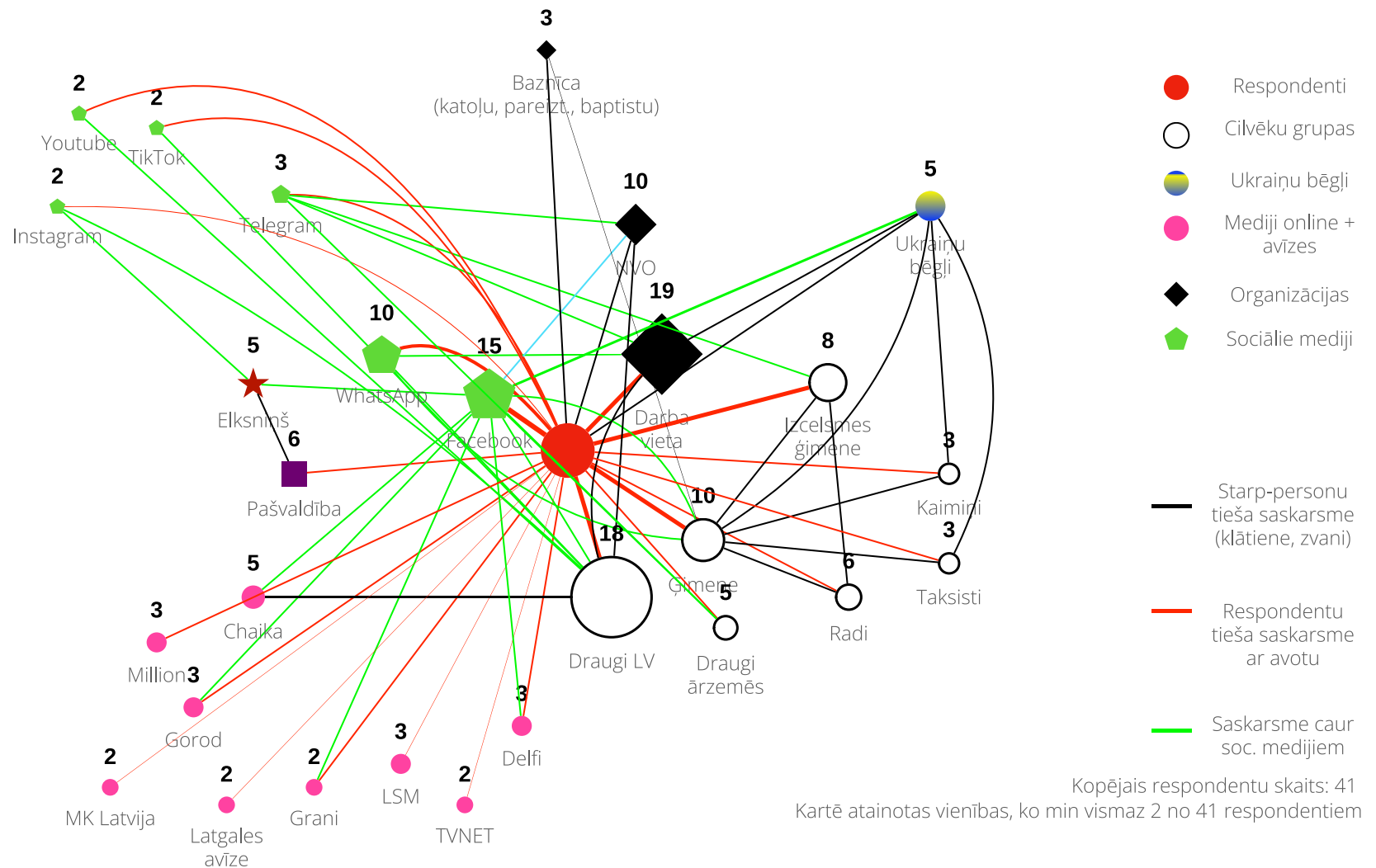
Viens respondents krievvalodīgo informācijas vidi kontekstā ar Ukrainas jautājumu raksturo šādi: “Pamatā manās aprindās mēs runājam krievu valodā un redzam krievu ziņas, kurās ir negatīva attieksme: ka Latvija ir maza, un tā jau resursu nav daudz, cilvēkiem saņem zemas algas.” Šāds rāmējums parādās vairākās sarunās, kur gan krieviski, gan latviski runājošie uzsver trīs lietas:

- 1) Latvija par daudz rūpējas par ukraiņiem un par maz par pašu iedzīvotājiem;
- 2) Latvija nevar atļauties tik daudz tērēt ukraiņiem;
- 3) ukraiņiem palīdzība nemaz nav tik nepieciešama (tie ir turīgi vai nav pelnījuši, jo būtu bijis jāpaliek valstī karot). Piemēram:

“Viņi man netraucē, bet es nepiekrītu palīdzībai vai mašīnām. Pie mums viss ir slikti. Jā, palīdzēt vajag. Es tīri kā cilvēks fiziski palīdzēju, bet valdības līmenī tas ir nepareizi.”

“Latvija visefektīgāk pieņēma bagātos bēgļus

UKRAINAS BĒGLI

Kopējais respondentu skaits: 41
Kartē atainotas vienības, ko min vismaz 2 no 41 respondentiem

– pie Daugavpils viesnīcas “Latgola” var redzēt maibahus, bentlijus, gelikus. Var arī redzēt, ka vīrieši atbrauc – bet tiem taču būtu jāpaliek Ukrainā.”

“Bēgļu uzņemšanai tiek atņemti resursi no vietējiem. Valsts lēmums pieņemt bēgļus uz iedzīvotāju rēķina nav pareizs.”

“Viņi nav godīgi ļoti bieži. Mums ir jā rūpējas pašiem par saviem cilvēkiem, nevis par kādu, kuram to nemaz nevajag.”

“Sākumā es ļoti neitrāli pret viņiem [bēgļiem] attiecos, bet tad man sākās pārdomas par to, kāpēc viņiem tik daudz tiek piešķirts, kamēr mums pašiem nekā nav? Mazāk viņiem vajadzēja piešķirt, jo mūsu pašu daudz bērnu ģimenēm tik daudz palīdzības nepiešķir.”

“Tagad viss ir priekš ukraiņiem, un viņi ne vienmēr novērtē to visu – piešķirtais finansējums priekš ukraiņiem ir pārāk liels. Nauda nāk no Eiropas, bet mūsu cilvēki apbižojas, ka viņiem nav tādu iespēju kā ukraiņiem. (..) Visu laiku vasaras nometnes mūsu bērniem bija bez maksas, bet tagad par to bija jāmaksā. Līdz ar to attieksme pret ukraiņiem, vēl jo vairāk Daugavpilī, kur ir ļoti daudz krievu tautības cilvēku, nav īpaši pozitīva.”

“Pie mums [Daugavpilī] es vairāk jūtu, ka ir aizvainojums par to, ka mēs tik daudz resursus un naudas tērējam ukraiņu sabiedrībai, bet ar savu netiekam galā. Un tā ir taisnība, jo mēs patiesībā nevaram sakārtot savus [iekšējos] procesus. (..) Situācija ir strīdīga, jo palīdzēt bija svarīgi, bet otra lieta – kā tika izmantoti resursi, gan cilvēku, gan finanšu.”

“Kad dzirdi, ka tiek aizvērta ugunsdzēsēju nodaļa, jo tai nav finansējuma, bet viņiem [ukraiņiem] finansējums atrodas. (..) Mēs palīdzam mazliet par daudz, un varbūt mēs varam vairāk palīdzēt savējiem, es tā domāju.”

Dažu ukraiņu turīgums tiek īpaši pamanīts un apspriests:

“Manai vecmāmiņai bija dzimšanas diena, un tur satikās vairāki cilvēki gados. Viena tantiņa sāka stāstīt, ka mājā dzīvo divas bēgļu ģimenes, un kas tad tie vispār par bēgļiem, kuri braukā tik “krutās” mašīnās. Es ilgi cietos, bet tad jau neizturēju – varētu domāt, ka cilvēkam ar labāku mašīnu nav tiesību dzīvot?”

“Tie, kas te ar tām mašīnām sabraukuši, tie nav īsti bēgļi. Īstie ukraiņu bēgļi ir palikuši Ukrainā.”

“Es pats esmu ukraiņis, bet man kaut kā neviens nepalīdz. Viņi šeit ir sabraukuši ar tādām mašīnām, mums pat miljoniem tādu nav. Un lūdz palīdzību, un valsts maksā. Cenas aug, tauta iet bojā, bet palīdz kaut kam. (..) Es neesmu pret, palīdziet Dieva dēļ, bet saviem arī iedodiet.”

Tajā pašā laikā liela daļa uzrunāto ir pamanījuši, ka vairums bēgļu nepaliek Daugavpilī, bet meklē iespējas doties prom. Šo cilvēki saista arī ar to, ka Daugavpilī nav ģimeslu uzturēties:

“Daugavpils ir bez perspektīvām, šeit bēgļi neaizturas.”

“Ko viņiem šajā bomžu midzenī [бомжатник] darīt?”

“Vienā brīdī automašīna ar Ukrainas numurzīmēm pastāvīgi stāvēja un nekustējās. Rudenī bija ieputināta sniegā, un tagad tā ir pazudusi. Tas nozīmē, ka viņi iekāpa un aizbrauca kaut kur citur. Viņi šeit, Daugavpilī neredzēja nekādas perspektīvas, šeit ir grūti dabūt darbu, tā nav Rīga.”

Bēgļu uzvedība: pieredze un baumas

Bēgļus kritizē to uzvedības dēļ. Respondentiem ir bijusi gan negatīva tiešā pieredze, gan arī viņi dzirdējuši baumas.

Piemēram, vairākās sarunās tiek minēts stāsts par ukraiņu bēgļiem, kuri paēd kafejnīcā un nesamaksā. Respondentu vidū ir divi pāri, ģimenes draugi. Pirmajā pārī vīrs skaidri apzinās, ka par ukraiņiem izplatītas viltus ziņas. Viņš ir arī skaidrojis sievai, ka nemaksātāji nav bijuši ukraiņi, un ka kafejnīcas Tecto īpašnieki ir publiski ziņojuši, ka tiem nav bijuši incidenti ar ukraiņiem. Savukārt sieva apzināti izvairās no “politiskām tēmām” un aktīvi neiesaistās to apspriešanā. Tā rezultātā šī kritiskā informācija līdz sievas draudzenei otrajā pārī nenonāk, un tā turpina nekritiski patērēt un izplatīt baumas un leģendas par bēgļiem.

Vairākās sarunās identificēts priekšstats, kas saistās ar bēgļu “tūrisma”: ukraiņi ceļo pa Eiropu, salasot pabalstus, kuri tiem, iespējams, pat nepienāktos. Viens respondents atstāsta sava tuva drauga, friziera un Ukrainas pilsoņa pieredzi Rīgā:

“Viņam bija Ukrainas pase, un tāpēc viņš ievietoja sludinājumu, ka apkalpos ukraiņus ar atlaidi. Viņš sastapās ar ukraiņiem katru dienu un stāstīja man dažādus gadījumus. Tiešām, bija īsti ukraiņi, bēgļi un labi, tiešām labi cilvēki. Viņš tos safrizēja uz pusi lētāk. Un bija [ukraiņu] uzņēmēji, ceļotāji, tūristi, kas to [situāciju] izmantoja un runāja par to atklāti, lepojoties. (..) Viņš stāstīja tādas situācijas – te [mēs, ukraiņi] saņemsim pabalstus, padzīvosim, tad brauksim uz Igauniju, Lietuvu – tur mēs arī saņemsim pabalstus. Mums ir atvieglojumi, mūs pabaro, iedod padzert, bezmaksas braukšana, un tā tālāk. Mēs pelnām

labu naudu, strādājam internetā, bet mēs izmantojam šo, ceļojam. Mēs izīrējam savu dzīvokli Ukrainā. Dēls raksta mūziku internetā, pašam Ukrainā tur ir bizness, viņi atbrauc ar dārgu mašīnu un par pakalpojumiem maksā uz pusi mazāku cenu. Lūk, tādi cilvēki.”

Tāpat tiek minēti gadījumi, kad ukraiņi nav mierā ar piedāvāto palīdzību. Viņi kritizē preču pieejamību veikalos, vai arī atsakās dzīvot mājoklī, kur būtu nepieciešamās ērtības (paziņas stāsts):

“Es pateikšu tā – ne viss ir zelts, kas spīd. Manai paziņai ir vasarnīca, kas tiek apkurināta un kur principā var dzīvot arī ziemā. Viņa teica, ka labprāt uzņemtu tur kādu ģimeni. Ukraiņu ģimene atbrauca (sieva, vīrs un divi bērni), iegāja vasarnīcā un prasīja: “Un te mums būs jādzīvo?!””.

Arī ukraiņus aktīvi atbalstošs respondents komentē, ka “Daugavpilī tas Ukrainas bēgļu vilnis bija liels, nāca arī “biezie”. Tad bija moments, kad es pats devos uz Vāciju, un es reāli arī redzēju to cilvēku plūsmu. Un tad sāku saprast, ka nepieciešams “filtrēt”, kuram tiešām vajag palīdzēt, un kurš to grib tikai izmantot.”

Latviešu valodas kontekstā krievvalodīgie arī saskata netaisnību tajā, ka ukraiņiem ir atvieglojumi atšķirībā no vietējiem krieviņiem. Turklāt gadījumi, kad ukraiņi nemēģina apgūt latviešu valodu, sakot, ka tā nebūs vajadzīga, tiek negatīvi uztverti kā “attieksmes paušana”.

Ukraiņu bēgļu stingrā antikrieviskā nostāja, attiecinot to arī uz etniskajiem krieviņiem ārpus Krievijas, veicina nesaskaņas. Piemēram, vienas krievvalodīgās respondentes tuva drauga draudzene ir ukrainiete. Pēc respondentes vārdiem, tā esot ļoti naidīgi noskaņota un pieprasot draugam pārtraukt attiecības ar minēto respondentu, jo viņa

ir krieviete, un “lai visi krievi mirst”, jo esot atbildīgi par karu. Respondente uzskata, ka:

“Konkrēti krievi – es arī esmu krieviete – personīgi neko sliktu neesam izdarījuši ukraiņiem, tāpēc man nepatīk šī naidīgā attieksme. Es cenšos pēc iespējas no viņiem izvairīties, neesmu pozitīvi noskaņota uz kontaktu, jo jūtu, ka viņi visupirms nav pozitīvi noskaņoti pret mani. Kaut kā neveidojas attiecības. Bet man tajā pat laikā pret viņiem nekā nav, viņus var saprast, bet tas ir sava veida nacisms [šaubās kā to nosaukt]. Ja ar viņiem tā apgājās, ar ko viņi ir labāki, ja saka, lai visi krievi mirst? Tas arī nav pareizi.”

Kaut arī latvieši tiek raksturoti kā aktīvāki Ukrainas atbalstītāji, arī viņu vidū ir negatīvas pārdomas:

“Arī latviešu skolā, kur klasē ir 20 bērni, puse vai lielākā daļa no viņiem ir bērni no krievvalodīgām ģimenēm vai no jauktām ģimenēm. Un es piefiksēju, ka mans bērns inerces pēc vienā brīdī sāk runāt krievu valodā. Es par to sāku bārties. Tagad, kad viņiem klasē ir ukraiņi, viņiem nav variantu – skolotāja arī ar viņiem mīļā miera labad runā krievu valodā. Un tā ir visās skolās.”

“Praktiski visās skolās ir diezgan daudz ukraiņu bērnu. Arī manam bērnam klasē ir ukraiņu bērni. Ar integrāciju viss ir kārtībā, jo, kā man bērns stāsta, visi viņus pieskata. Tas nostrādā slikti tikai tādā ziņā, ka ar šiem ukraiņu bērniem visi runā krievu valodā un tad, ja mēs mēģinām piespiest savus bērnus runāt latviešu valodā, Daugavpilī tā ir problēma.”

Sabiedrības pašorganizēšanās

Daugavpilī pašorganizēšanās Ukrainas atbalstam notikusi sporādiski, bez vienota centra, vairāk vadoties pēc personīgajiem uzskatiem, apstākļiem un profesionālās darbības jomas. Piemēram, viens respondents stāsta, ka “ģimenē šis jautājums mūs ļoti satrauca, jo mums bija tieša saikne ar to [Ukrainā dzīvojusi māsiņa]. Darbā arī mēs domājam, kā palīdzēt, kā dot [bēgļu] ģimenēm atbalstu. Devām darbu, dzīvokli”. No respondenta teiktā izriet, ka aktivitāte bijusi arī ārpus pilsētas: “Laukos organizēja arī labdarības akcijas – lējām svecas, [ierīkoja] ziedojumu vākšanas punktus, vāca mantas.”

Īpaši iezīmējas “Sarkanā Krusta” darbs ar bēgļiem, ko atzīmē vairāki cilvēki. Sarkanā Krusta pārstāve stāsta, ka koordinēšana notikusi Facebook grupā, kur saņemtas ziņas par ģimenēm, kam nepieciešama palīdzība. Izmantots atbalsts no iedzīvotājiem un privātā sektora:

“Mēs viņus vedām uz tirgu un pirkām viņiem apavus. Humānās palīdzības noliktavā mums ir pieejams apģērbs, ko sanesa arī Daugavpils iedzīvotāji. Viena firma PulsarOptic noziedoja 30 000 eiro, lai mēs varētu palīdzēt ukraiņu ģimenēm veselu gadu. Pēc tam mēs sadarbojāmies arī ar *Ziedot.lv*.”

Arī NVO “Cita Daugavpils” ir bijusi proaktīva:

“Tad, kad sākās karš Ukrainā, mēs bijām vieni no pirmajiem, kas ielika mūsu reakciju par šo notikumu – ko mēs par to domājam. Tad, kad sākās bēgļu plūsma, mēs izveidojām infografiku par palīdzības sniegšanas iespējām, kā vispār palīdzēt Ukrainai, jo ļoti daudzi teica, ka grib palīdzēt, bet nezināja, kā tieši.”

NVO *New East* uzskata, ka šobrīd atbalsta

sniegšana bēgļiem ir apgrūtināta, jo tie vairs neierodas tik organizēti, arī nav mērķa palikt. Vairāk notiek bēgļu tranzīts, līdz ar to arī neveidojas bēgļu kopiena. Kara sākumā gan organizācija ir aktīvi iesaistījusies palīdzības sniegšanā.

No sarunām izriet, ka dažādām reliģijas konfesijām bijusi atšķirīga attieksme pret bēgļiem. Viena pareizticīgās baznīcas draudzes locekle min, ka baznīca vispār neesot sniegusi atbalstu. Savukārt krievvalodīgās baptistu draudzes pārstāve stāsta, ka baptisti izmanto starptautiskos tīklus – ukraiņi esot apzināti meklējuši baptistus Daugavpilī, kuri aktīvi sniedza palīdzību:

“Viņi jau izbraucot no savas vietas meklēja kontaktus ar ko sazināties, kas varētu viņus pieņemt. Šeit mēs jau savā starpā sazinājāmies un pārvirzījām. Piemēram, ja viņi brauca no citas Krievijas robežas, Igaunijas, mums, protams, vieglāk bija viņus pārvirzīt. (..) Daži ukraiņi runā krievu valodā, bet tas nav patīkami, tā ir viņu ienaidnieku valoda. Bet, no otras puses, šī valoda viņiem šeit Latvijā palīdz dzīvot. Pie visa šī es centos izmantot visas krājumos esošas frāzes ukraiņu valodā, lai parādītu, ka esmu atvērta.”

Attiecībā uz pareizticīgo baznīcu draudzes locekle sarunā atzīmē, ka baznīcas darbībā ir iestājusies pasivitāte: “Nav tikšanos, nav saimnieka. Cilvēki pāriet uz citām draudzēm. Ļoti mainās svētie tēvi un līdz ar to pagaidām nav tāda kārtība.” Iespējams, ka tas arī ir ietekmējis baznīcas darbu palīdzības sniegšanā bēgļiem.

Informācijas ieguve par bēgļiem

Informācijas ieguvē par bēgļiem visbiežāk tiek minētas sarunas ar citiem cilvēkiem, kā arī sociālie mediji. Bēgļu tēma nepastāv atsevišķi no kara tēmas, tāpēc nostāja šajā jautājumā iespaido arī attieksmi pret bēgļiem. Tie, kuri kopumā ir negatīvi noskaņoti, šķiet arī uzņēmīgāki pret baumām vai viltus ziņām. Daļēji iespaidi tiek gūti arī saskaroties ar bēgļiem ikdienā, taču šie ir vai nu novērojumi (piemēram, bēgļi strādā par oficantiem), vai īsas sarunas (piemēram, vajag parādīt ceļu). Ir arī gadījumi, kad ukraiņu bēgļi strādā respondentu kolektīvos: visbiežāk tas ir NVO vai draudzēs. Lielveikala kasiere (krievvalodīgā) saskarsmi ar ukraiņu kolēģi raksturo šādi: “Tas kolēģis ukraiņis ir ļoti nikns uz Putinu, uz krieviem. Es viņam saku, bet kā tu vari zināt, kurš tiešām stāv aiz tā kara, vai tā ir Amerika vai Putins? Kā to var zināt?”

Viedokli par “Amerikas vainu” šajā konfliktā, t. sk. saistībā Latvijas it kā pārmērīgo atbalstu Ukrainai, ir paudis vēl viens nesaistīts respondents.

Facebook tiek minēts gan kontekstā ar vietējo portālu publicētajām ziņām, gan informāciju par organizētām palīdzības akcijām. Tiek atzīmēta arī Daugavpils mēra darbība sociālajos tīklos:

“Andrejam Elksniņam patīk visu fotografēt un parādīt, ka tika uzņemti bērni un sievietes, ka autobuss [no sadraudzības pilsētas Harkivas] tika sagaidīts. Un ievietoja to Instagram un Facebook... Un bija reportāža, ka tik daudz atbrauca, visi tika izmitināti.”

Tiek minēta arī informācijas saņemšana no pašvaldības kopumā.

YouTube un konkrēti blogeri arī tiek minēti kā avots – šis gan saistāms ar kara tēmu kopumā. Piemēram:

“YouTube ir krievu blogeris Ilja Varlamovs, viņš ļoti labi māc kā krievs būdams pastāstīt reālo situāciju par propagandu. Arī informēja par “biezajiem” Ukrainiem, kuri meklē patvērumu citās valstīs. Patīk, ka runā par abām pusēm vienlīdzīgi – objektīvi.”

Chayka tiek vairākkārt minēts kā viens no informācijas avotiem. Viens respondents norāda, ka *Chayka* ir bijis projekts, kura ietvaros intervēti Ukrainas bēgļi.

Sarunas ar radniekiem, draugiem un kolēģiem respondents arī min kā veidu, kā uzzināt par kādām atbalsta iniciatīvām un kā tām pieslēgties.

Kā dīvaina parādība tiek minēta vietējo Daugavpils ukraiņu it kā vienaldzība pret ukraiņu bēgļiem. Piemēram, vienai no sarunu biedrēm (35 g. v., uzņēmēja) tēvs, kurš dzīvo Krievijā, ir ukraiņis. Pati respondente apzinās savas ukraiņu saknes. Tomēr pret ukraiņiem ir jūtama nicinoša un aizdomu pilna attieksme (“**tiem visur “haļava” vajdzīga**”). Šo varētu skaidrot ar to, ka pat etniskie ukraiņi Daugavpilī ir pārkrievojušies un patērē ukraiņus nicinošus naratīvus prokremliskos avotos. Šī nicinošā attieksme ir pastāvējusi gan PSRS laikos, gan īpaši aktualizēta Krievijas informācijas nesējos kopš Oranžās revolūcijas. Daugavpilī dzimušie turklāt mēdz sevi vairāk identificēt ar pilsētu nevis vecāku dzimteni (pietiek piedzimt Daugavpilī kā pirmajai paaudzei, lai kļūtu par ‘*коренной*’).

Šobrīd informācija par ukraiņu bēgļiem sociālajos tīklos un publiskajā telpā kopumā ir stipri mazinājusies.

3. tēma: Vētra

Ievērojot to, ka vētra Daugavpilī skāra ievērojami mazāk nekā, piemēram, Dobeles rajonu, respondenti atzīmē, ka neesot pārāk satraukušies, līdz ar to informācijas meklēšana un citu cilvēku apzināšana nav notikusi pārāk intensīvi.

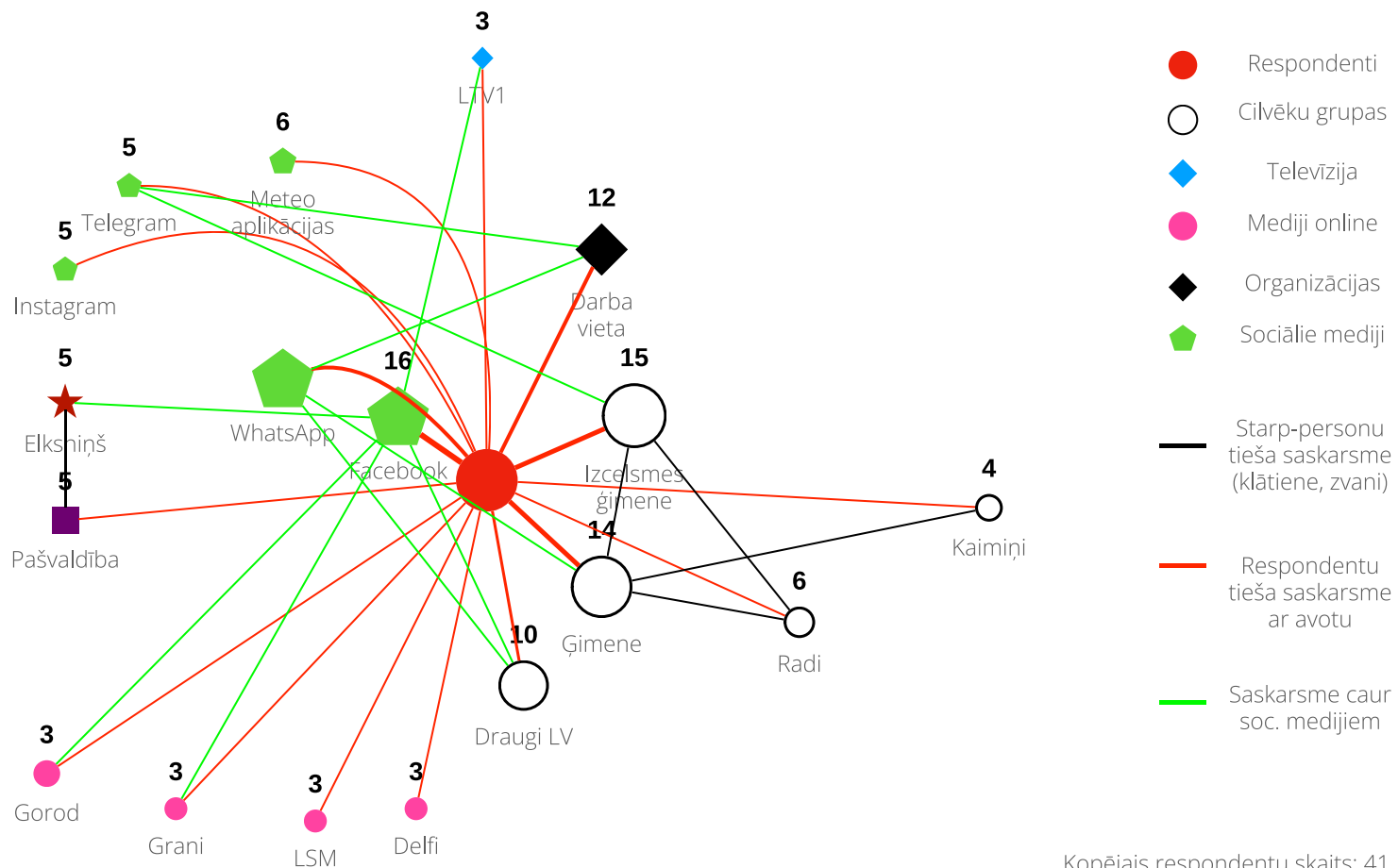
Vairāki respondenti min, ka informāciju vispirmām kārtām uzzinājuši no meteo lietotnēm, kuras izmanto arī ikdienā. Liela daļa respondentu informāciju ir pamanījuši Facebook – dažādu mediju publicētus brīdinājumus. Informāciju par ģimenes locekļiem, kuri atradušies ārpus Daugavpils, galvenokārt ieguvuši sazinoties vai apmainoties ar ziņām WhatsApp un Telegram.

Respondenti sazinājušies arī ar citām pilsētām, un Daugavpīlieši ir saņēmuši brīdinājuma zvanus vai interesējušies par radniekiem un draugiem. WhatsApp tiek atzīmēts kā ērts informācijas aprites rīks, kur nav lieku diskusiju: “**Ir ļoti labi, kad nav visu laiku jāapzvana.**” Daži respondenti pirmo ziņu tieši saņēmuši privātās sarakstēs WhatsApp. Viens respondents sekojis vētras kustības translācijai YouTube, ko ieteicis paskatīties draugs.

Divi respondenti atzīmē, ka “**ļoti slikti, ka meteoroloģijas dienests visiem nesūtīja īsziņas. Pensionāri neizmanto internetu un sociālos medijus**”. Tiek minēta pieredze ārzemēs, kad tiek saņemti SMS ziņojumi par dabas katastrofām.

Kā divas personības informācijai par notiekošo tiek minēti mērs Andrejs Elksniņš un LTV laika

VĒTRA

Kopējais respondentu skaits: 41
Kartē atainotas vienības, ko min vismaz 2 no 41 respondentiem

ziņu žurnālists Toms Bricis (sociālajos medijos, kur abi ir aktīvi). Piemēram:

“Protams, arī priekšnieks [Andrejs Elksniņš] savos sociālajos tīklos ielika paziņojumu, ka visi dienesti ir gatavībā un ja kaut kas notiek, tad cilvēki var justies droši.”

“Var atvērt Elksniņa privāto kanālu, viņam bija tiešraide par to, ka nāk vētra, jābūt uzmanīgam. Un viņš pieslēdza savam privātajam kanālam visus atbildīgos dienestus – tur komunālos pakalpojumus, “Daugavpils ūdens” un tamlīdzīgi. Cilvēki viņam pa tiešo rakstīja, kur tur kāda iela applūdusi, kas kur noticis, un attiecīgais dienests reaģēja uz to. (...) Visu kontrolējam. (...) Tur bija puisis, kam uz ielas bija uzgāzies kaut kāds krūms vētras laikā, neliels, ko tiešām katrs var pavilkt malā, bet tas puisis raksta: “Elksniņ, hei, man nepieciešama dienestu iesaiste seku likvidēšanā!””

A. Elksniņa vienpersoniskā “krīzes vadība” tiek arī kritizēta:

“Kad bija vētra, man “izbesīja”, ka Elksniņš bija ielicis ziņu [Facebook], lai par postījumiem raksta viņam personīgi. (...) Mani tas ļoti “izbesīja”, jo cilvēki tiešām sāka rakstīt un nezvanīja dienestiem. (...) Tas ir briesmīgi, jo nevar viss būt koncentrēts uz vienu cilvēku. (...) Mēs to apspriedām ar kolēģiem, cik tas ir nepareizi ārkārtas situācijā.”

Daži respondenti atzīmē, ka tie, kuri patērē nacionāla līmeņa ziņas latviešu valodā, ir bijuši vairāk satraukti par vētru, apseguši mašīnas. Vairāki respondenti atzīmē, ka neesot vispār zinājuši par vētras tuvumu. Piemēram:

“Es biju Līksnā, bet mums tā vētra nebija spēcīga, es par to uzzināju Facebook, jo pazuda elektrība uz divām stundām, un tad es, spaidot telefonu, uzzināju, kas notiek.”

Viens respondents arī pauž uzskatu, ka cilvēki slikti reaģē uz iespējamām krīzēm, ir vienaldzība, slinkums preventīvi kaut ko darīt, pasargāt īpašumu, pat ja ir izziņoti brīdinājumi.

Tā kā Daugavpili vētra neskāra smagi, sabiedrības pašorganizēšanās seku likvidēšanai nebija nepieciešama. Taču viena respondente atzīmē, ka brīvprātīgie esot palīdzējuši sakārtot teritoriju vasarnīcu rajonā. Arī Sarkanais krusts ir iesaistījies:

“Mūsu jaunieši uztaisīja mobilo brigādi, kas ar savām mašīnām, lāpstām, maisiem, ar cimdiem brauca un vāca stiklus, palīdzēja cilvēkiem aizvest to visu līdz konteineriem.”

Iespējams, ka tiek stāstīts par vienu un to pašu brīvprātīgo grupu.

5. FOKUSA GRUPAS DAUGAVPILĪ UN LATGALĒ

Pētījuma ietvaros tika organizētas diskusijas četrās tiešsaistes fokusa grupās (FG) ar daugavpiliešiem (vecuma grupās 20–35, 36–45, 46–55, 56–70, krievu valodā), kā arī divas kontroles grupas ar Rēzeknes un Ludzas iedzīvotājiem (vecuma grupas 30–55, krievu valodā).

Fokusa grupās tika aplūkoti informācijas iegūšanas paradumi, kā arī trīs tēmas:

- 1) valsts aizsardzības dienesta ieviešana;
- 2) demokrātiskie procesi (valdības maiņa un vēlēšanas; valodas prasības);
- 3) krīzes situācijas (plūdi Jēkabpilī; Ukrainas bēgļi).

Kopumā bija vērojama nevēlēšanās konkretizēt viedokļu līderus, personības, kurām seko līdzī internetā; nebija vēlmes detalizēti stāstīt par interesējošām tēmām, ekspertiem, kuros ieklausās; nevēlējās atklāt, kāda satura raidījumus, šovus skatās. Dalībniekos vērojams aizdomīgums un bailes paust viedokli par procesiem valstī, kritiski izteikties, kā arī bailes atklāt avotus, iespējams saprotot, ka tie ir vai nu aizliegti, vai netiek uzskatīti par vēlamiem. Bailes, iespējams, saistītas ar to, ka tiks ieviesti stingrāki ierobežojumi piekļuvei avotiem, kā arī bailes no sekām, kas ietekmētu pašu respondentu (sankcijas par nelegāla vai “nepareiza” satura lietošanu, arī negācijas no citādi domājošiem).

Šī ir būtiska problēma, kas apgrūtina patiesās situācijas apzināšanu. Pētniekiem pēc pirmās FG norises nācās mainīt taktiku, lai saprastu, vai tiek lietots Krievijas TV saturs: tika nomainīts iesildīšanās jautājums, aicinot padalīties ar nesen redzētiem interesantiem

raidījumiem, nekonkretizējot kanālus.

Zināmai daļai respondentu ir iespaids, ka viņi dzīvo valstī, kur politiķi, likumdevējs un likumsargi izmanto varu, “izspiegot” iedzīvotājus, veicinot ziņošanu (“stučšanu”), vērsoties pret iedzīvotājiem par to uzskatiem, ierobežo vārda brīvību. Ar to domāta legītimu uzskatu paušana: valdības lēmumu kritizēšana, negatīva attieksme pret līdzekļu tērēšanu ukraiņu bēgļu uzņemšanai un tamlīdzīgi. Tas savukārt veicina konspiratīvu attieksmi ne tikai pret valdības un valsts iestāžu darbību, bet arī pret mediju darbu (viss tiek kontrolēts, aizmuguriski izlemts un centralizēti realizēts). Jāņem vērā, ka šo pauda daži drosmīgākie FG dalībnieki, bet var pieņemt, ka pārējie domā līdzīgi, jo šādam viedoklim neviens neiebilda.

Iepriekš ilustrētie viedokļi izteikti iezīmē krievvalodīgo vidē izveidojušos noskaņu, ka viņi tiek vainoti pie tā, kas notiek Ukrainā, un ka pret viņiem (pēc nacionālās piederības) vērsas gan valsts, gan latviski runājošie iedzīvotāji, tādējādi radot situāciju, ka piederības sajūta Latvijai mazinās. Šī gaisotne ietekmē ne tikai piederības sajūtu, bet arī drošības sajūtu. Cilvēkiem Daugavpilī ir izveidojies priekšstats, ka latvieši tagad atriebjas un valdības tālāka rīcība nav paredzama. Veidojas sajūta, krievus sāks spiest ārā no Latvijas. Attiecīgi rodas bailes par personīgo nākotni un drošību.

FG norise parāda, ka vairākam šī ir ļoti aktuāla, sāpīga tēma, kuru dalībnieki aizsāk paši (spontāni). Šo noskaņu varēja vērot arī Daugavpilī sarunās uz vietas. Tas var radīt augsni patikai pret populistiskiem vēstījumiem un dezinformāciju. Aptaujas rezultātos

identificētie viedokļu līderi, kuri aizrauj un iedvesmo, jau liecina par šo tendenci: kā trīs vadošie tiek minēti A. Šlesers, A. Rošļikovs, A. Elksniņš. Starp pieminētajām personībām figurē arī A. Lembergs, N. Ušakovs, M. Briedis, O. Petkeviča.

Jāpiebilst, ka krievvalodīgo vidū pastāv uzskats, ka tieši “krievu medības” un etnisko/valodas jautājumu politizēšana ir latviešu politiķu populisma izpausme, jo valstī pastāv citas, nopietnākas problēmas.

Uzskati, kas saistīti ar vēšanos pret krievvalodīgajiem (valoda, padomju pieminēkļu demontāža), iespējams, sakņojas atšķirīgā vēsturiskajā apziņā un nepietiekamā kontaktā ar latviski runājošiem. Saasinātā padomju pieminēkļu un valodas jautājuma uztvere saistāma arī ar to, ka tie ir identitātes simboli, kuri atjaunotās Latvijas Republikas trīs dekādēs šai sabiedrības daļai nav aizstāti ar citiem. Var izteikt pieņēmumu, ka daļa krievvalodīgo iedzīvotāju ir ilgstoši dzīvojuši atšķirīgā informācijas telpā, kur viņu identitāte ir konstruējusies, balstoties uz atšķirīgu izpratni par vēsturi. Latvijas Republikas atjaunotās neatkarības laikā šī vēsturiskā apziņa turklāt nav ievērojami mainījusies. To var saistīt ar vairākiem faktoriem: nevēlēšanos pieņemt informāciju, kas grauj identitātes pamatus, kā arī ar valodas nezināšanu, nepietiekamu regulāru cilvēcisku kontaktu ar latviešiem.

Šķiet, ka gan vietējie krievi, gan latvieši labprātāk izvēlas neskart tēmas, kur sagaidāma viedokļu atšķirība un iespējams konflikts. Papildus dialoga trūkumu ietekmē vēsturiski izveidojusies izpratne, ka politiskās pozīcijas var kardināli mainīties un citādi domājošie saņem sodu (šo sajūtu pastiprina pašreizējie priekšstatī par vārda brīvību). Krievijas iebrukums Ukrainā kontekstā ar Latvijas sabiedrības un valdības reakciju ir bijis pirmais nopietnais satricinājums pastāvošajai

vēstures apziņai. Tas turklāt ir izgaismojis arī saistītos jautājumus: gan par integrācijas politiku, gan valsts sociāli ekonomisko stāvokli, arī mediju politiku, sabiedrības noturību un fragmentāciju.

Vienlaikus saskaņā arī ar respondentu teikto var noprast, ka jau kopš neatkarības atjaunošanas ir veidojusies sajūta, ka notiek vēšanās pret krieviem un krievisko, ko kara apstākļi ir ievērojami pastiprinājuši. Būtiski minēt arī nacionālās politiskās identitātes trūkumu: valstiskums ir veidots uz etniskās piederības principa, līdz ar to krievvalodīgajos ir izveidojies priekšstats, ka, lai kā arī censtos, pat iegūstot pilsonību, nekad nebūsi pietiekami “labs” un “pareizs”, tāpēc vieglāk ir nemainīt pozīciju, jo kļūt “pareizam” tikpat nav iespējams. Šo pastiprina arī latviski un krieviski runājošajām pusēm piemītošais nacionālisms, kurš nostiprinājies atšķirīgu rūgtu kolektīvo pieredžu dēļ un neļauj veidoties savstarpējam dialogam. Daļai krievvalodīgo nacionālisms turklāt veidojies Krievijas imperiālisma gaisotnē.

Augstāk minēto ilustrē brīži, kad FG atsevišķi respondenti parādīja, ka apzinās paralēlās, dažādās vēstures interpretācijas, un konstatēja, ka tas ir cēlonis virknei problēmu Latvijas sabiedrībā. Kad tika pieminētas izsūtīšanas un tas, kā no kara atnākušie nevis svin 9. maiju, bet šajā dienā dzer un raud, tas būtiski ietekmēja pārējo dalībnieku attieksmi, emocionālo fonu. Šķiet, ka neko tādu viņi iepriekš nebija dzirdējuši. Ja šo “paralēlo vēsturi” izstāstītu caur līdzcilvēku dzīves pieredzēm, izmantojot cilvēkstāstus, tas varētu veicināt lielāku empātiju un izpratni par saasināto attieksmi latviski runājošās sabiedrības daļā pret padomju okupācijas sekām.

Kopumā dominē pārliecība, ka valdība pārspīlē valsts ārējos drošības riskus, valstij nespējot

rīkoties stratēģiski atbilstoši (nespējot uzturēt draudzīgas attiecības ar kaimiņvalstīm, pārāk klaji un lieki sniedzot atbalstu Ukrainai situācijā, kad valstī ir slikts sociāli ekonomiskais stāvoklis).

Vērtējot sabiedrības iniciatīvu, proaktivitāti, Daugavpils iedzīvotāju pašraksturojums bija viskritiskākais – dominē pasivitāte, trūkst informācijas par notiekošo valstī, trūkst līderu un zināšanu, ar kādiem instrumentiem var aizstāvēt savas tiesības. Rēzeknes iedzīvotāji minēja vairākus saimnieciskus, praktiskus piemērus, kur ir panāktas pozitīvas pārmaiņas. Ludzas iedzīvotāju noskaņojumā bija jaušama izteikta vilšanās, bezspēcība (viszemākā motivācija).

Galvenie secinājumi par informācijas saņemšanu un uztveri

Lielākā daļa FG dalībnieku pauda neuzticību gan vietējām, gan nacionālā mēroga, gan Krievijas ziņām. Lielākoties tās tiek raksturotas kā propaganda, politiski motivētas. Vairāki kā risinājumu min dažādu informācijas avotu kombinēšanu. Vienlaikus vērojams kritiskas pieejas trūkums: kritiskā pieeja tiek vairāk saprasta kā aizdomīgums pret visu, nevis patiesa izpratne par to, kā darbojas sociālo mediju platformu algoritmi vai kā pievēršama uzmanība informācijas izplatītājam (bieži nespēj nosaukt konkrētu avotu, t. sk. ar politiku nesaistītās tēmās). Lielākā daļa nespēj uztvert konkrētus avotus, jo visa informācija tiek skatīta kopējā “ziņu lentē”, pievēršot uzmanību stāstam, nevis avotam (*Facebook*, *TikTok*).

Visvairāk piesaista informācija ar video saturu un īsiem, kodolīgiem vēstījumiem. Tas saistīts gan ar informācijas pārmērīgo daudzumu, gan ar laika trūkumu, lai iedziļinātos garākā saturā. Tāpat interesanti ir *YouTube* “blogeri”, bet ar tiem FG dalībnieki izsakās piesardzīgi, lielākoties nevēlas nosaukt konkrētas personas. Brīvāk nosauc tos, kuri ir eksperti kādos dzīves stila jautājumos, noteiktās jomās, nevis komentē politiskos notikumus valstī, pasaulē.

Latvijā pieejamais televīzijas saturs tiek patērēts, taču mērķtiecīgi tiek meklēts saturs internetā, lai apmierinātu vajadzību pēc izklaides, vēsturiskām tēmām, nostalgiju pēc bērnības un jaunības dienu filmām, kā arī pēc ziņām par notikumiem pasaulē.

Nesaistīti ar FG respondentu teikto šeit ir jāatzīmē, ka Latvijas vietējo mediju saturs nav pietiekami aktuāls un vispusīgs, lai informētu sabiedrību par būtiskiem notikumiem pasaulē. Bieži būtiski notikumi netiek atspoguļoti ziņu portālos, kā arī medijos vērojama paviršība un nekompetence, kas robežojas ar dezinformāciju. Piemēram, ziņas par ASV Kongresā izskatāmo papildu finansējuma pieprasījumu Nacionālajai drošībai tiek pasniegtas kā Republikāņu partijas vēršanās pret Ukrainu, neatbalstot turpinājumu atbalsta finansēšanai. Tiek ignorēti fakti, ka pieprasījumā Ukraina ir tikai viens no finansējuma ieguvējiem, un ka galvenās diskusijas ir par Republikāņu prasību saistīt pieprasījuma sadaļu ASV dienvīdus robežas stiprināšanai ar imigrācijas reformu, kas ir ilgstošu Demokrātu un Republikāņu iekšpolitisko nesaskaņu pamatā. Šāda informācija, t. sk. sabiedriskajā medijā, veicina neuzticības veidošanos kompetentu lietotāju vidū, un veicina antiamerikāniskus priekšstatus gan Ukrainas atbalstītāju, gan Kremļa piekritēju vidū.

Cilvēciskā saskarsme arī ir nozīmīgs

informācijas ieguves avots. Galvenokārt tā ir ģimene, darba vieta un draugi. Ir vērojamas paaudžu atšķirības uzskatos, taču ģimenēs primāra ir labu attiecību uzturēšana, bez sistemātiskiem centieniem kādu par kaut ko pārliecināt. Vecāki atzīmē, ka mēdz ieklausīties jauniešu spriedumos. Darba vietās priekšnieki pauž viedokli, arī sapulcēs vadība dažkārt dalās ar savām pārdomām par valstī notiekošo. Tāpat darba vietā cilvēki pārtraukumos mēdz izmantot telefonu informācijas ieguvei tiešsaitē, kā arī apspriesties, kopīgi pusdienojot vai dzerot kafiju. Ir vērojama vēlme nemeklēt konfliktus, paturēt atšķirīgu viedokli pie sevis, kā arī respekts pret izglītotākiem, pieredzējušajiem kolēģiem, kuri “zina labāk un vairāk”. Šķiet, ka tieši nespēja argumentēt savu viedokli ar faktiem to nezināšanas dēļ ir viens no iemesliem, kāpēc cilvēki vai nu pieņem cita viedokli, vai neiesaistās diskusijā, ja domā pretēji.

Cilvēciskā saskarsme sociālo mediju grupās ir aktuāla, jo tajās apvienojas vai nu domu biedri ar kopīgām interesēm un uzdevumiem (hobiji, darba vieta), vai arī tie ir cilvēki ar kopēju “vēsturi” – ģimene, klases vai studiju biedri.

Visas vecuma grupas piemin Daugavpils mēru A. Elksniņu, kura aktivitātes mana sociālajos tīklos. FG dalībnieki pozitīvi vērtē A. Elksniņu, raksturojot kā atvērtu sabiedrībai, saskarsmei ar cilvēkiem, gatavu reaģēt un uzņemties atbildību. Savukārt kā galvenais “antagonists” tiek minēts Krišjānis Kariņš – dažādu iemeslu dēļ. Dažus vienkārši kaitina, citi uzskata, ka K. Kariņš nestrādā Latvijas iedzīvotāju labā, klausā Amerikas pavēlēm (K. Kariņa ASV pilsonība).

Informācija par ukraiņu bēgļiem

Vairākumam FG dalībnieku ir bijusi ikdienas saskarsme ar bēgļiem. Priekšstatī ir gan pozitīvi – ukraiņi ir aktīvi, motivēti, čakli cilvēki, spēj iejusties, apgūst latviešu valodu, gan negatīvi. FG dalībnieki mana, ka daļai ukraiņu bēgļu nav plāna savu nākotni saistīt ar Latviju, tie dodas prom, lai gan Daugavpili uzskata par piemērotu ukraiņiem tieši krievvalodīgās vides dēļ. Tiek atzīmēta arī dažu ukraiņu vēlme iekārtoties darbā nelegāli, kaut arī pastāv atbalsta programmas.

FG un sarunās uz vietas Daugavpilī iezīmējas līdzīgas negatīvās tēmas. Konkrēti: (1) tiek tīrāzēta informācija par “biezajiem” ukraiņiem ar dārgajām mašīnām; (2) tiek minēta atsevišķu ukraiņu nepatīkamā, rezervētā vai izaicinošā attieksme pret vietējiem; (3) nepatika pret lielo palīdzības apjomu laikā, kad vietējo sociāli ekonomiskais stāvoklis neuzlabojas; (4) netaisnīguma sajūta atšķirīgo valsts valodas prasību dēļ, kas izvirzītas vietējiem krieviņiem un ukraiņu bēgļiem.

Kopumā interese par ukraiņu bēgļiem ir mazinājusies, kā arī kritusies motivācija tieši iesaistīties bēgļu atbalstīšanā. Iespējams, tas daļēji saistīts arī ar greizsirdību, jo ukraiņi saņem dažādas atlaides un bezmaksas pakalpojumus, kas vietējiem nav pieejami. Līdzīgi kā sarunu biedri uz vietas Daugavpilī, FG dalībnieki atzīmē, ka informācija par šo tēmu ir praktiski pazudusi arī sociālajos medijos un ziņu portālos.

Vairākus respondentus kaitina Latvijas pozīcija – karogu izkāršana, “Slava Ukrainai!” minēšana publiskos pasākumos. To FG dalībnieki saista

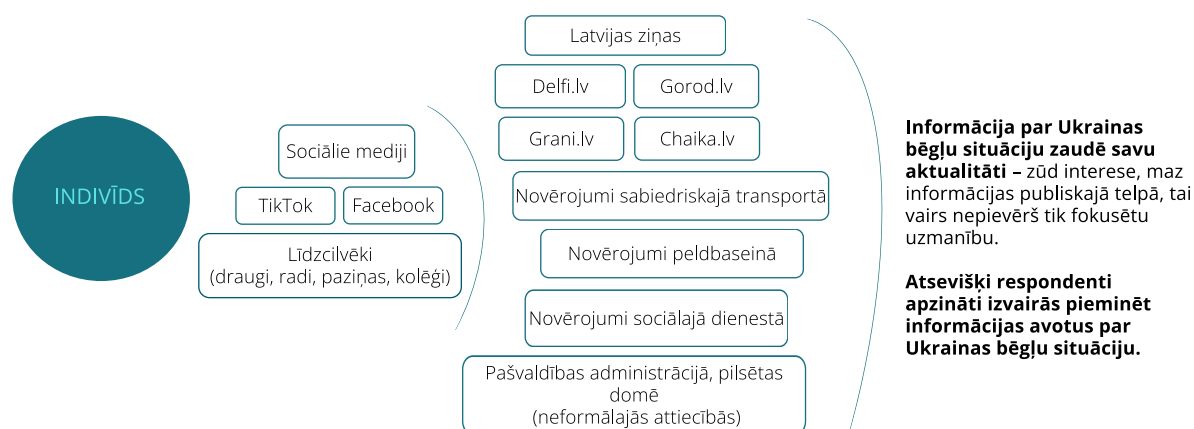
arī ar drošības riskiem Latvijai – Krievijas izaicināšana.

FG laikā tika identificēti divi mīti: (1) Latvija aizņemas lielu naudu, lai nodrošinātu palīdzību Ukrainai un ukraiņu bēgļiem; (2) ja Latvija nonāktu krīzes vai kara situācijā, tad nesaņemtu šādu atbalstu ne no Ukrainas, ne no citām ES dalībvalstīm. Ludzas iedzīvotāju grupā (30–55) tika konstatēts uzskats, ka robežpārkāpēji no Baltkrievijas puses arī ir identificējami kā bēgļi, un attieksmei pret tiem ir jābūt līdzīgai kā pret ukraiņiem.

FG dalībnieki vēlētos, lai atbalsts Ukrainai un bēgļiem būtu samērīgāks attiecībā pret valsts iespējām. Nāktu par labu arī lieka palīdzības

nešķērdēšana turīgajiem ukraiņiem – valstij vajadzētu ieviest stingrākas pārbaudes, lai identificētu personas, kurām tiešām nav naudas un ir nepieciešama palīdzība, nevis tikai iebraukšanas un uzturēšanās atļauja. Respondenti sagaida, ka bēgļi tiks aktīvāk integrēti darba tirgū, lai mazinātu nepieciešamību pēc pabalstiem, kā arī cer, ka tie, kuri nespēj atrast darbu, tiks pārvirzīti uz turīgākām ES valstīm. Ludzas un Rēzeknes iedzīvotāji bija kategoriskāki pret atbalstu Ukrainai un ukraiņu bēgļiem, uzskatot, ka tam nav līdzekļu un tas rada augstu drošības risku valstij.

Informācijas pieejamība Ukrainas bēgļu kontekstā

Izveidotās shēmas skaidrojums – jo tuvāk indivīdam, jo intensīvāk, biežāk izmantots informācijas avots (secināts pēc izteikumu konteksta)

11. attēls: Informācijas pieejamība Ukrainas bēgļu kontekstā

Informācija par plūdiem Jēkabpilī

Lielākā daļa pētījuma dalībnieku (gan Daugavpilī, gan Rēzeknē un Ludzā) bija pamanījuši ziņu par krīzes situāciju Jēkabpilī. Atsevišķi respondenti faktu par plūdiem bija pamanījuši, bet nesaistīja ar krīzes situāciju ("katru gadu tur piedzīvojam plūdus"), tomēr Daugavpilieši aktīvāk sekoja līdzi notikumiem Jēkabpilī, lai izvērtētu, cik lielā mērā plūdi var skart viņu pilsētu.

Primāri informācija tika iegūta sociālajos medijos, t. sk. no Jēkabpils iedzīvotāju ierakstiem (fotogrāfijām, video), kā arī no pazīstamiem cilvēkiem: radiem, draugiem, paziņām, t. sk. Jēkabpilī, kā arī sarunās ar kolēģiem darba vietās. Informācija tikusi arī pārsūtīta *WhatsApp* un *Telegram* sarakstēs.

Kopumā valdības rīcību vērtē kritiski, raksturojot to kā pasīvu un cinisku, nesniedzot atbalstu Jēkabpilij. Tiek minēts skaidru plānu trūkums – kā paredzēt krīzes situāciju, vērtēt riskus, mazināt zaudējumus. Kopumā FG dalībnieki uzskata, ka Jēkabpilieši varēja ciest un zaudēt mazāk, ja nebūtu novēlotas reakcijas uz krīzi. Daži respondenti izteica pozitīvu vērtējumu par Jēkabpils mēra darbu. Nesaistīti ar šo pētījumu Baltijas mediju izcilības centra organizētās apmācībās šā gada septembrī Jēkabpils mediju pārstāvji dalījās pieredzē, kur atklāja, ka Jēkabpils pašvaldība esot pilnībā kontrolējusi informāciju par krīzes attīstību, tādējādi pastiprinot mēra publicitāti. Konkrēti: jebkādas ziņas par notiekošo vispirms publicējis Jēkabpils mērs, un tikai tad esot sniegta informācija medijiem.

Attiecībā uz sabiedrības pašorganizēšanos, lai sniegtu palīdzību Jēkabpiliešiem, daudzus respondentus šāds jautājums izbrīnīja, jo cilvēki nebija aizdomājušies, ka varētu aktīvi iesaistīties, palīdzēt.

Tiek minēts centra un līderības trūkums šādām darbībām. Līdzīga problēma izgaismojas arī sarunās uz vietas Daugavpilī ukraiņu bēgļu uzņemšanas kontekstā. Vienā FG (25–45) dalībnieki pieminēja atsevišķas privātās iniciatīvas, organizējot atbalstu Jēkabpilij (piem., smilšu maisus). Viens dalībnieks (Daugavpils, 55–70) sociālajos medijos bija pamanījis ziņu, ka tiek organizēts materiāls atbalsts, mantu sūtīšana uz Jēkabpili. Kopumā dotā pētījuma ietvaros var secināt, ka Daugavpiliešu identitāte ir cieši saistīta ar pilsētu, tās norisēm un problēmām, un trūkst identifikācijas ar plašāku reģionu vai valsti kopumā. Tas ir, uzmanība tiek vērsta uz lokālām, mikrolīmeņa problēmām; nav ieraduma solidarizēties plašākas sabiedrības kontekstā un darboties praktiski; kā arī trūkst sabiedrības tīklošanās caur zināmām organizācijām vai apvienībām, kuras uzņemtos līderību krīzes situācijās. Kā izņēmumu var minēt Sarkano Krustu (tā lomu ukraiņu bēgļu krīzē).

Arī aptaujas datus redzamais izteikti zemais pašnovērtējums par iespējām ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesus valstī saistāms ar vājo pašorganizēšanās spēju. Iespējams, ka zems pašorganizēšanās līmenis ir saistīts arī ar padomju autoritārā režīma un mūsdienu Kremļa retoriku, ka "valsts par visu parūpēsies". Šie pieņēmumi balstīti tikai šī pētījuma ietvaros gūtajos datos un būtu tālāk pārbaudāmi.

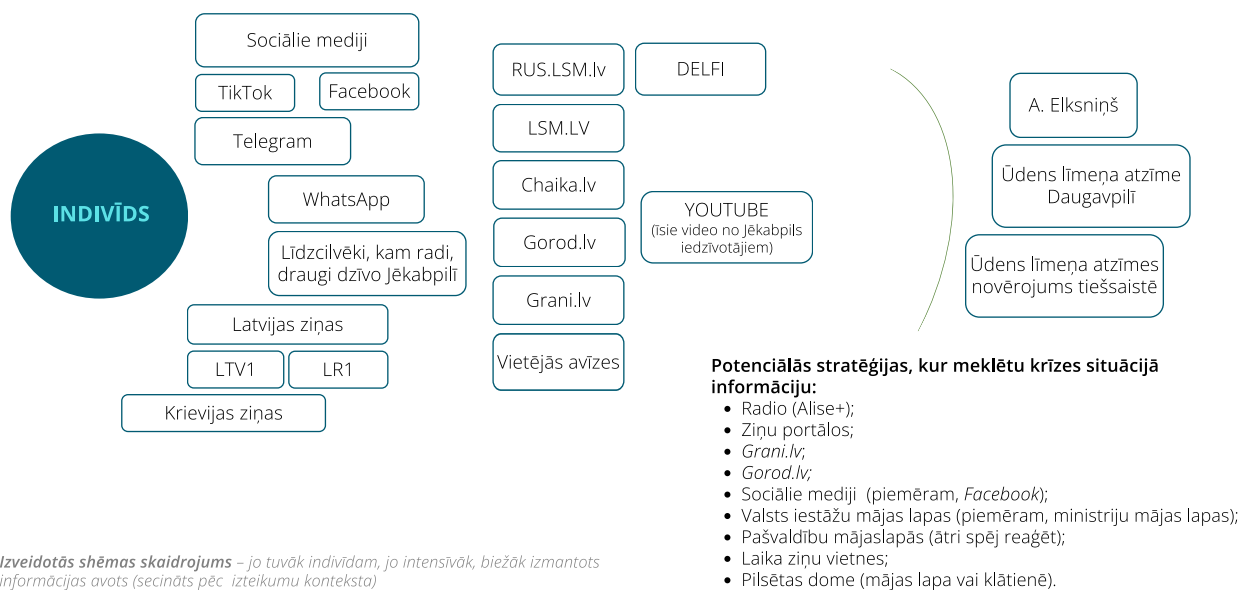
Identitātes piesaiste konkrētai dzīves vietai un tuvākai apkaimei (rajonam, pilsētai) ir normāla parādība. Taču, ņemot vērā Latvijas specifiku, šāda krievvalodīgo pastiprināta identificēšanās

ar Daugavpili, iespējams, ir saistīta ar kopīgas valsts iedzīvotāju identitātes trūkumu, valsts valodas lomu (latviešu valoda dominē avotos un informācijā par valsti), kā arī ar iespaidu, ka Daugavpils pārejai Latvijai nerūp.

Jautāti, kas uzņemtos krīzes novēršanas darbus, ja līdzīga dabas katastrofa skartu Daugavpili, respondenti identificēja mēru A. Elksniņu, pašvaldību, valsts glābšanas dienestus, Facebook grupas (konkrēti minēta Мамочки Даугавпилса), Sarkano Krustu, kā

arī baznīcu (pieredze no ukraiņu bēgļu krīzes). Rēzeknes iedzīvotāju vidū izskanēja viedoklis, ka trūkst palāvības, lai ticētu vienīgi saviem spēkiem, varēšanai.

Informācijas pieejamība Jēkabpils plūdu gadījumā

12. attēls: Informācijas pieejamība Jēkabpils plūdu gadījumā

Valsts aizsardzības dienests

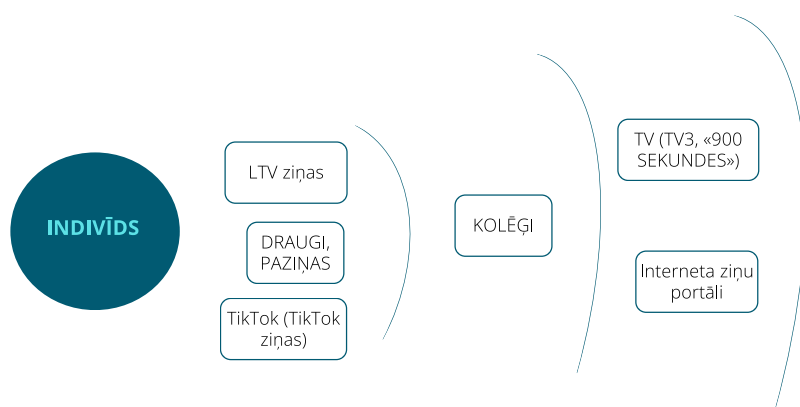
Informāciju par dienesta ieviešanu vairāki respondenti ir saņēmuši privātās sarunās darba vietā vai ar draugiem, kā arī uzzinājuši par to sociālajos medijos. Daži informāciju ieguvuši no ziņu raidījumiem. Vairāki atzīmē, ka tēma esot karsti apspriesta, galvenokārt negatīvi.

FG respondenti izrāda rezervētu vai kritisku attieksmi. Tikai atsevišķi cilvēki saskata pozitīvos aspektus: vērtīga pieredze jauniešiem gan fiziskās, gan garīgās sagatavotības ziņā (kā “pāraudzināšana” jaunajai paaudzei, kura ir “izlaidusies”). Tajos FG dalībniekos, kurus dienests neskar personīgi, šī ziņa ir radījusi trauksmi, raizes,

nemieru, domājot par zināmiem cilvēkiem, uz kuriem dienests varētu attiekties. Galvenie iemesli tam ir bažas par fiziskās un garīgās gatavības līmeni iziet dienestu, kā arī nekonkrēta apdraudējuma sajūta: ja vērojama pastiprināta militarizācija, tātad “ kaut kas būs”. Viena respondente šādi komentē pastiprinātu karavīru klātbūtni mācību laikā: “**Daugavpilī militāristi te staigāja pa ielām, mani jau tas darīja tādu saspringtu.**” Tāpat daži respondenti raizējas, kā organizēt sadzīvi, kamēr partneris dienē, kā arī, neizprotot dienesta būtību (un, iespējams, vadoties no Krievijas pieredzes ar iebrukumu Ukrainā), raizējas, ka dienējošie varētu tikt nosūtīti uz karadarbības zonām.

FG izskan neapmierinātība ar to, cik strauji un sasteigti pieņemts šis lēmums. Respondenti atzīmē arī to, ka sabiedrībai pietiekami un ilglaicīgi nav skaidrota dienesta nepieciešamība, tā ieguvumi. Protestēt pret to respondenti nesaskata jēgu, jo domā, ka tam nebūs rezultāta. Pret dienestu būtu pozitīvāka attieksme, ja par to saņemtu konkurētspējīgu atalgojumu.

Informācijas avoti par obligāto aizsardzības dienestu Latvijā (tēma diskutēta tikai grupā 25 – 35)

Izveidotās shēmas skaidrojums – jo tuvāk individam, jo intensīvāk, biežāk izmantots informācijas avots (secināts pēc izteikumu konteksta)

Demokrātija valstī

Vairākos FG dalībniekos jūtama neticība vēlēšanu procesiem. Tā kā dalībnieki par šo tēmu izsakās piesardzīgi, par iemesliem var izteikt pieņēmumus pēc izteikumu konteksta. Iespējams, ka daugavpiliešiem pilsētā, kur vēlēšanu rezultāti krasi atšķiras no valdības koalīcijas sastāva un pat Saeimas sastāva, rodas iespaids, ka vēlēšanu rezultāti neatbilstoši iznākumu. T. i., ja respondents personīgi un viņam zināmie apkārtējie cilvēki balso par partiju X, tad kā nākas, ka šī partija vai nu neiekļūst Saeimā, vai arī iekļūst ar nepietiekamu balsu skaitu, lai būtu varas partija.

Kopumā manāma vilšanās: nav izmaiņu politiskajā elitē, varas partijās, līdz ar to nekas nemainās arī valstī, situācija neuzlabojas. Ar vilšanos saistāma arī neinteresēšanās par politiku, kā arī pieņēmums, ka respondents ar interesi vai aktīvu dalību tik un tā neko nevarēs mainīt. Lielākā daļa FG dalībnieku atzīst, ka neseko vai ļoti fragmentāri seko līdzi vispārējiem politiskajiem notikumiem valstī. No vidēji 6–8 FG dalībniekiem katrā grupā bija 2–3 dalībnieki, kuri nebija pamanījuši faktu, ka Latvijā dažas nedēļas senā pagātnē ir notikusi valdības maiņa.

Tomēr, neraugoties uz vilšanos, respondenti pārsvarā atzīst, ka vēlēšanās piedalās. Tas tiek saistīts ar pilsoniskā pienākuma apziņu, kā arī ar vēlmi ietekmēt esošo valdību, kura tiek uztverta ļoti kritiski. Politiskajai elitei tiek izteikti pārmetumi par mantrusību, korupciju, alkatību, nekompetenci, netaisnīgu saimniekošanu (nedomā par tautas interesēm).

Respondenti norāda uz spēcīgu, tīkamu līderu trūkumu. Viena respondente atzīmē, ka pagājušajās vēlēšanās Daugavpilī esot bijusi liela jauniešu aktivitāte:

“Manam bērnam ir 26 gadi; viņš ar draugiem devās balsot. Mēs atklāti parunājām, un viņš teica, ka tā ir tendence, balsoja ļoti daudz jauniešu. Mums tiešām ir “rozā brilles”; ir cerība, ka valstī var kaut ko mainīt.” (Daugavpils, S., 46–55)

Galvenās problēmas FG dalībnieki identificē veselības un izglītības jomās, sociālajā jomā (seniori, bērni, maznodrošinātie, invalīdi), ekonomikā (emigrācija, siltumenerģijas pieejamība un cenas). Vairāki pauž pārliecību, ka valodas jautājumam novirzītā enerģija un resursi būtu jāvirza citās, valsts iedzīvotājiem daudz svarīgākās jomās – medicīna, ekonomikas attīstība. Respondenti vēlētos just arī garantijas vārda brīvībai, jo šobrīd jūt apdraudējumu un spiedienu, kas noved pie pašcenzūras publiskajā telpā. Piemēram:

“Demokrātija ir tikai uz papīra. Uzrakstīju nepareizu komentāru un tiku bloķēta. Man tā notika vairākas reizes, lai gan komentārs nebija agresīvs. Nav vārda brīvības.” (Daugavpils, V., 36–45)

“Cilvēkiem ir bailes runāt publiski. Nerunā visu – es bieži braucu autobusos un dzirdu, kā cilvēki runā, vai nu klusinātā tonī, vai sabakstoties ar elkoņiem, klusē.” (Daugavpils, S., 56–70)

“Vienreiz nokomentēju un saņēmu brīdinājumu, ja turpināšu tādā pašā garā, būs sodi un FB konts tiks dzēsts. Pēc brīdinājuma saņemšanas vairs nekomentēju.” (Daugavpils, S., 36–45)

“Problēma ar saturu – ka atbalstu krievus. Tas sākas ar to, ka viņi sāka demontēt pieminekļus.

Es nospiedu “patīk” vienam komentāram un padalījos ar izgriezumumu no vecām avīzēm, ka mums visas ēkas ir no PSRS laikiem, tad kāpēc neuzspridzināt visu pilsētu.”
(Daugavpils, S., 36–45)

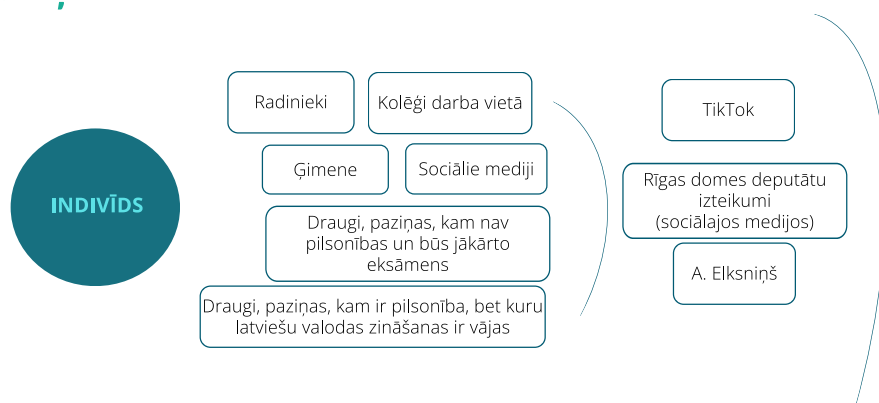
Respondentiem šķiet, ka jūtama agresija no tiesībsargājošām iestādēm. Ir sajūta, ka tiek novērots un izteikumi tiek vērtēti. Vērojama neizpratne, ko tad īsti drīkst vai nedrīkst teikt un kāpēc; par ko var saukt pie atbildības. Ir bailes zaudēt pilsonību, uzturēšanās atļauju vai pabalstus un/vai pensiju par viedokļa paušanu publiskajā telpā. Šāda neaizsargātības sajūta parādās arī sarunās uz vietas Daugavpilī.

Kā atsevišķa respondentiem aktuāla tēma izdalāma krievu valoda. Izskan nepatika pret skolu reformu: trūkst pedagogu, ir nesaprātīgas prasības. Šī tēma tiek skatīta kontekstā arī ar jaunieviestajām valodas prasībām uzturēšanās atļauju saņemšanai, īpaši izceļot seniorus un cilvēkus ar veselības problēmām. Jāpiebilst, ka jauniešu auditorijā

šī tēma nav tik aktuāla; valodas jautājums nešķiet tik nozīmīgs. Pētījuma dati tomēr parāda, ka jauniešus ietekmē vecākās paaudzes uzskati par valodas jautājumu: sarunās uz vietas Daugavpilī šo tēmu aktualizē četri jaunieši (līdz 30 g. v.). Galvenokārt tā satrauc, jo (1) pašam vai bērniem nesokas ar mācībām valodas dēļ, (2) valodas dēļ bērni negrib iet uz skolu (galvenokārt vainojama skolotāju pieeja mācīšanai), (3) runāšanu latviešu valodā uztver kā etniskā pārkāpuma demonstrēšanu. Krievu valodas tēma arī FG saistās ar attieksmi no latviski runājošajiem: kopš kara sākuma jūt pastiprināti “principiālu runāšanu latviešu valodā”. Tiek izteikta arī vēlme veicināt draudzīgākas attiecības ar kaimiņvalstīm (Krieviju un Baltkrieviju; satrauc arī robežu aizvēršana).

No politiķiem, kuri šķiet pieņemami, tiek minēti A. Elksniņš (viņa darbība sociālajos medijos) un N. Ušakovs (nostāja valodas jautājumā).

Informācijas avoti par latviešu valodas prasībām nepilsoņiem

«Ēdnīcā, un sākumā tās bija tikai baumas, stāstīja, ka Latvijā, Daugavpilī, lai iegūtu kategoriju, ir jāprot latviešu valoda, bet tagad izrādījās, ka tas ir obligāti tiem, kam ir Krievijas pilsonība. Sākumā viņi tam neticēja, tad sākas panika. Tagad tiek runāts arī par cilvēkiem ar slimībām, kāds cilvēks ratiņkrēslā, cilvēki ar Alcheimera slimību nevar ne rakstīt, ne izteikt savas domas. Žēl, ka tas tiek šādi uzspiests, viņi varēja ieviest kādus ierobežojumus.» (Daugavpils, V., 20-35)

Izveidotās shēmas skaidrojums – jo tuvāk indivīdam, jo intensīvāk, biežāk izmantots informācijas avots (secināts pēc izteikumu konteksta)

6. DAUGAVPILIEŠU UN AUGŠDAUGAVAS NOVADA IEDZĪVOTĀJU APTAUJA

Kopumā laikā no 2023. gada 2.–9. oktobrim aptaujā piedalījās 305 iedzīvotāji. Datu interpretācijā jāņem vērā, ka 85 % aptaujāto dzīvo Daugavpilī, 15 % – citviet Augšdaugavas novadā. 20 % norāda latviešu valodu kā lietotu mājsaimniecībā, 74 % norāda krievu valodu. Vairāk nekā pusei (54 %) ir augstākā izglītība, 31 % ir vidējā izglītība. Visplašāk pārstāvētās vecuma grupas ir 25–34 g. v. (20 %), 35–44 g. v. (29 %) un 45–54 g. v. (23 %).

Aptaujas mērķis bija apzināt informācijas ieguves kanālus par noteiktām tēmām, identificēt viedokļu līderus, kā arī gūt ieskatu piederības sajūtā Latvijai. Aplūkotās tēmas:

drošība un militarizācija:

- NATO spēku klātbūtne Latvijā;
- obligātais valsts aizsardzības dienests;
- drošība uz austrumu robežas;

demokrātijas procesi:

- Latviešu valodas prasības uzturēšanās atļauju saņemšanai Krievijas pilsoņiem;
- izmaiņas Latvijas valdības sastāvā;
- izmaiņas valsts likumdošanā;

krīzes situācijas:

- dabas stihiju tuvošanās un to potenciālie riski;
- energoresursu cenas;
- Ukrainas bēgļu uzņemšana Latvijā.

Informācijas ieguves kanāli

Kopumā informācijas ieguves paradumi par visiem trim tēmu blokiem ir ļoti līdzīgi. Galvenie avoti (dilstošā izmantošanas secībā) ir interneta ziņu portāli (iespējams, arī to saturs sociālajos medijos); sociālie mediji, kur dominē Facebook; TV kanāli, kur dominē “Latvijas Televīzija”; radio, kur dominē “Alise+”. Šī informācija apstiprinās arī FG un sarunās uz vietas Daugavpilī: televīzijas loma ir ievērojami mazinājusies, galvenokārt informācija tiek iegūta tiešsaistē un sociālajos tīklos, kur saturs pārklājas (t. i., par portālos publicēto uzzina arī no ierakstiem sociālajos medijos).

Informācijas ieguvei par minētajām drošības un militarizācijas tēmām respondenti galvenokārt izmanto:

- **Interneta ziņu portālus** 57–61%, no tiem galvenie: *Gorod* (62 %), “Delfi” (58 %), *Grani* (49 %), *rus.Delfi* (37 %), *Chayka* (34 %).
- **Sociālos medijos** 38–44%, no tiem galvenie: *Facebook* (86 %), *TikTok* (21 %), *YouTube* (19 %).
- **TV kanālus** 26–28%, no tiem galvenie: “LTV1” (63 %), “LTV7” (51 %), “TV3” (25 %), “3+” (24 %).
- **Radio** 14–20%, no tiem galvenie: “Alise+” (27 %), SWH (19 %), SWH+ (18 %), “LR1” (17 %), “Doma laukums” (18 %).

- **Draugus, paziņas** 13–20 %.

Par demokratizācijas procesiem:

- **Interneta ziņu portālus** 58–63%, no tiem galvenie: *Gorod* (60 %), *“Delfi”* (57 %), *Grani* (47 %), *rus.Delfi* (36 %), *Chayka* (27 %).
- **Sociālos medijus** 36–43 %, no tiem galvenie: *Facebook* (89 %), *TikTok* (17 %), *YouTube* (14 %), *Instagram* (14 %).
- **TV kanālus** 23–27%, no tiem galvenie: *“LTV1”* (66 %), *“LTV7”* (47 %), *“TV3”* (30 %), *“3+”* (22 %)
- **Radio** 15–18 %, no tiem galvenie: *“Alise+”* (44 %), *“LR1”* (24 %), *“Doma laukums”* (24 %), *SWH+* (20 %), *SWH* (20 %).
- **Draugus, paziņas** 11–18 %.

Par krīzes situācijām:

- **Interneta ziņu portālus** 52–66 %, no tiem galvenie: *Gorod* (67 %), *“Delfi”* (56 %), *Grani* (55 %), *rus.Delfi* (38 %), *Chayka* (33 %).
- **Sociālos medijus** 38–45 %, no tiem galvenie: *Facebook* (92 %), *TikTok* (18 %), *Instagram* (15 %), *YouTube* (14 %).
- **TV kanālus** 22–23 %, no tiem galvenie: *“LTV1”* (64 %), *“LTV7”* (49 %), *“TV3”* (33 %), *“3+”* (29 %).
- **Radio** 16–26 %, no tiem galvenie: *“Alise+”* (39 %), *SWH+* (27 %), *“LR1”* (19 %), *“Doma laukums”* (22 %), *“Divu krastu radio”* (18 %).
- **Draugus, paziņas** 14–20 %.

Respondenti arī patērē preses izdevumus, no kuriem vispopulārākie ir *Million*, *“MK Latvija”*, *“Diena”* un *“Latgales Laiks”* (latviešu un krievu valodās).

Informācijas uzticamība un avotu izvēle

Visvairāk respondentu uzskatus par informācijas avotu uzticamību ietekmē **kvalitatīvs saturs, piedāvājot situācijas analīzi, kritiku, argumentāciju, atsaucis uz faktiem** (65 %) un tas, ka **informācijas avots tiek uzskatīts par neatkarīgu** (66 %). Nozīmīga ir arī informācijas avota sniegtās ziņas **sakritība ar citos avotos uzzināto** (58 %), kā arī **sakritība ar paša respondenta uzskatiem** (41 %). Izklaidējošs, viegls informācijas pasniegšanas veids ir būtisks 45 % respondentu. Savukārt konkrētām personībām ir vismazākā nozīme uzticamības izvērtēšanā (35 %). Kā parāda FG un sarunas Daugavpilī, spēja argumentēt, piedāvāt dažādas atsaucis uz faktiem ir arī nozīmīgs faktors, kas veicina uzticību un ieklausīšanos apkārtējos cilvēkos.

Valdošajos Latvijas medijos (piemēram, LTV, LSM, Delfi un tamlīdzīgi) respondentiem **visvairāk pietrūkst viedokļu dažādības** (51 %). Šāds vērtējums izskan arī FG un sarunās uz vietas Daugavpilī: valdošo mediju rāmējums ir viendabīgs; dažos tas rada aizdomas par “aizmugurisku kontroli”, īpaši tādos aktuālos un jutīgos jautājumos kā valsts valodas pratība vai karš Ukrainā. Kā otru būtiskāko trūkumu respondenti atzīmē **pozitīvu ziņu trūkumu** (45 %), kas arī izskan sarunās Daugavpilī un FG. Kopumā cilvēki ir noguruši no negatīvām ziņām, un tas veicina atteikšanos no mērķtiecīgas ziņu patērēšanas. Vienlaikus respondenti tik vai tā sastopas ar šādu saturu nejausi, sociālajos tīklos. Aptuveni trešā daļa respondentu vēlētos vairāk saņemt **satura krievu valodā** (34 %), kā arī vairāk **reģionālā, vietējā satura** (30 %). Šajā gadījumā, vērtējot

kopējos pētījuma datus, izceļams **Chayka** kā nozīmīgs avots, kas piedāvā neatkarīgu vietējo ziņu saturu krievu valodā.

Kopumā 74% no respondentiem **jūtas labi informēti par notikumiem Latvijā**. Visaugstāk savu informētību novērtē vecāka gada gājuma cilvēki (66–70 g. v., 95 %) un vidējā paaudze (45–54 g. v., 82 %). Daugavpils iedzīvotāji jūtas labāk informēti (75 %) nekā citi Augšdaugavas novada iedzīvotāji (67 %), kā arī pilsoņi jūtas labāk informēti nekā nepilsoņi (75 % pret 61 %). Salīdzinoši vissliktāk informēti jūtas jaunieši 18–24 gados un cilvēki 55–65 gadu vecumā. Raugoties uz valodu atšķirībām, vislabāk informēti jūtas latviski runājošie un vissliktāk – minoritātes, kuras mājās saimniecībā runā citā valodā nekā krievu.

Respondenti uzskata, ka viņu informētību par notikumiem Latvijā uzlabotu **daudzveidīgāks un bezmaksas saturs** (76 %) un lielāka pārlicība par informācijas avotu neatkarību (75 %). Informētību būtiski sekmētu arī pārlicība, ka **cilvēks ir valstij vajadzīgs** (64 %), kā arī plašāks saturs **krievu valodā** (57 %).

Kā galvenās personības, kuras spēj **iedvesmot un aizraut**, respondenti min **Aināru Šleseru (9 %)**, **Alekseju Rosļikovu (9 %)**, kā arī **Andreju Elksniņu (6 %)** un **Edgaru Rinkēviču (6 %)**. Ja **A. Šleseru** augstu vērtē vecāka gada gājuma krievvalodīgie (vīrieši un sievietes) ar vidējo vai augstāko izglītību un vidējiem ienākumiem, tad **A. Rosļikovs** ir tīkams tieši krievu valodā runājošām jaunām un vidēja vecuma sievietēm ar vidējo izglītību un vidējiem vai zemiem ienākumiem (sīkāku informāciju skatīt attēlā).

E. Rinkēvičs izceļas citu vidū kā cilvēks, kurš spēj **aktualizēt un uzsākt pārmaiņas** (15 %). Vēl par tādiem uzskata **A. Elksniņu** (10 %), **A. Šleseru** (9 %) un **A. Rosļikovu** (7 %). **E. Rinkēviču** par tādu visvairāk uzskata gan latviešu, gan krievu valodā runājošas sievietes

vecumā no 35 līdz 70 gadiem ar vidējiem un zemiem ienākumiem.

Vērtējot, kuras personības spēj vienot un saliedēt līdzcilvēkus, **E. Rinkēvičs** un **A. Elksniņš** tiek vērtēti līdzīgi (11 % un 10 %), kā arī tiek izcelti **A. Rosļikovs** (8 %) un **Raimonds Pauls** (5 %). Šajā ziņā **E. Rinkēviču** izceļ tieši krievu valodā runājošas sievietes, bet šaurākā vecuma grupā: 45–65 gadu vecumā, ar vidējiem ienākumiem. **A. Elksniņu** par tādu uzskata 35–45 gadus veci krievvalodīgie ar zemiem un vidējiem ienākumiem.

Jāpiemin, ka **A. Elksniņš** kā viedokļu līderis un saistoša personība izceļas arī FG un sarunās Daugavpilī.

			
Ainārs Šlesers Atbalstītāji: Daugavpili dzīvojošie, krievu valodā runājošie, vecumā no 55 līdz 70 g.v., ar vidējo profesionālo, augstāko izglītību, vidējiem ienākumiem.	Aleksejs Rosļikovs Atbalstītāji: Daugavpili dzīvojošas, krievu valodā runājošas sievietes vecumā no 25 līdz 45 g.v., ar vidējo, vidējo profesionālo izglītību un zemiem, vidējiem ienākumiem.	Andrejs Elksniņš Atbalstītāji: Daugavpili dzīvojošie, krievu valodā runājošie, vecumā no 18 līdz 65 g.v., ar pamatzglītību un vidējo profesionālo izglītību ar zemiem un vidējiem ienākumiem.	Edgars Rinkēvičs Atbalstītāji: Daugavpili dzīvojošas, latviešu un krievu valodā runājošas sievietes vecumā no 35 līdz 55 g.v., ar vidējo profesionālo, augstāko izglītību un vidējiem, augstiem ienākumiem.

15. attēls: Personības, kuras spēj iedvesmot un aizraut (pēc veiktās aptaujas rezultātiem).

			
Edgars Rinkēvičs Atbalstītāji: Daugavpili un Augšdaugavas novadā dzīvojošas, latviešu un krievu valodā runājošas sievietes vecumā no 35 līdz 70 g.v., ar vidējo profesionālo, augstāko izglītību un zemiem, vidējiem ienākumiem.	Andrejs Elksniņš Atbalstītāji: Daugavpili dzīvojošie, krievu valodā runājošie, vecumā no 18 līdz 45 g.v., ar vidējo profesionālo un augstāko izglītību ar zemiem un augstiem ienākumiem.	Ainārs Šlesers Atbalstītāji: Daugavpili dzīvojošie, krievu valodā runājošie, vecumā no 55 līdz 65 g.v., ar augstāko izglītību un zemiem ienākumiem.	Aleksejs Rosļikovs Atbalstītāji: Daugavpili dzīvojošas, krievu valodā runājošas sievietes vecumā no 25 līdz 65 g.v., ar vidējo profesionālo, augstāko izglītību un vidējiem ienākumiem.

16. attēls: Personības, kuras spēj aktualizēt un uzsākt pārmaiņas (pēc veiktās aptaujas rezultātiem).

			
Edgars Rinkēvičs Atbalstītāji: Daugavpili dzīvojošas, krievu valodā runājošas sievietes vecumā no 45 līdz 65 g.v., ar vidējo profesionālo, augstāko izglītību un vidējiem ienākumiem.	Andrejs Elksniņš Atbalstītāji: Daugavpili dzīvojošie, krievu valodā runājošie, vecumā no 35 līdz 45 g.v., ar vidējo profesionālo, augstāko izglītību ar zemiem un vidējiem ienākumiem.	Aleksejs Rosļikovs Atbalstītāji: Daugavpili dzīvojošas, krievu valodā runājošas sievietes vecumā no 25 līdz 45 g.v., ar vidējo, vidējo profesionālo izglītību un zemiem, vidējiem ienākumiem.	Raimonds Pauls Atbalstītāji: Daugavpili dzīvojošie, latviešu un krievu valodā runājošie, vecumā no 25 līdz 45 g.v., ar augstāko izglītību un vidējiem, augstiem ienākumiem.

17. attēls: Personības, kuras spēj vienot un saliedēt līdzcilvēkus (pēc veiktās aptaujas rezultātiem).

Piederība Latvijai

Nedaudz vairāk kā **puse respondentu (54 %) lepojas** ar to, ka dzīvo Latvijā, vizitētišķāk – tieši vecākā paaudze 55–70 gadu vecumā (55–65 g. v. 60%, 66–70 g. v. 81 %). Salīdzinot daugavpīliešu attieksmi ar Augšdaugavas novadu kopumā, var secināt, ka daugavpīlieši mazāk lepojas ar to, ka dzīvo šajā valstī (51 % pret 67 %). Interesanti, ka respondentu vidū atbildes starp LR pilsoņiem un nepilsoņiem ievērojami neatšķiras. Savukārt ievērojama atšķirība ir manāma, ņemot vērā māsaimniecības valodu. Ar dzīvošanu Latvijā lepojas 82 % latgaliski runājošo, 80 % mazākumtautību valodās runājošo, 76 % latviski runājošo, un 45 % krieviski runājošo.

Jautāti, kas veicina respondentos sajūtu, ka tie **stiprina Latviju kā valsti**, vispopulārākā atbilde bija – **maksājot nodokļus** (74 %), kam seko **dalība vēlēšanās** (61 %) un valsts svētku svinēšana (39 %). No visiem respondentiem tikai 4 % atzīmē, ka darbojas kādā nevalstiskā organizācijā, 5 % darbojas amatieru kolektīvos, 10 % ir iesaistījušies vietējās kopienas aktivitātēs līdzcilvēku dzīves kvalitātes uzlabošanai. Šie ir kopumā zemi rādītāji, kas norāda uz **pašorganizēšanās un sabiedrības tīklošanās trūkumu**.

Līdzīgi kā FG, arī aptaujā parādās satraucoši dati par cilvēku priekšstatu, cik lielā mērā tie spēj ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesus valstī. Tikai 0,3 % aptaujāto ir pilnīgi pārliecināti, ka ir spējīgi šādus procesus ietekmēt. **Kopumā 52 % uzskata, ka nespēj neko ietekmēt, un 25 % spēju ietekmēt šos procesus vērtē zemu.** Īpaši zems pašvērtējums

ir vecāka gada gājuma cilvēkiem (66–70 g. v.). Salīdzinoši **visoptimistiskākie ir jaunieši** (18–24. g. v., 14 %), tomēr kopumā arī 50 % jauniešu uzskata, ka nevarēs neko ietekmēt. Saprota mā kārtā viszemākais pašvērtējums parādās nepilsoņu vidū, kur 94 % uzskata, ka neko nespēs ietekmēt. Latgaliešu un krievu valodās runājošo vidū pašvērtējums ir līdzīgs; vislabāk savu perspektīvu ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesus vērtē latviski runājošie; savukārt citās minoritāšu valodās runājošie pilnībā uzskata, ka neko nespēj ietekmēt (100 %). Konkrēti Daugavpīlī vispesimistiskākie ir krievu valodā runājošie darbaspējas vecuma cilvēki (no 32 līdz 65 gadiem) ar vidējo, vidējo profesionālo vai augstāko izglītību un vidējiem vai zemiem ienākumiem. Kā galvenos iemeslus šiem sliktajiem rādītājiem respondenti min to, ka **vara tautas viedokli neņem vērā, vēlēšanas neuzskata par godīgām, nepietiekami tiek iesaistīta tauta** (balsošanas, referendumu).

Būtiski minēt, ka neuzticība Latvijas varas pārstāvjiem, bailes paust politiskos uzskatus, aizvainojums pret valsti, kā arī populistisku politiku popularitāte tika konstatēta arī jaunākajā “Providus” pētījumā, kas aptvēra visu Latviju.⁹⁶

96 “Providus” pētījuma prezentācija 2023. gada 11. decembrī. Pētījums nav publiskots.

7. KRITISKĀ DISKURSA ANALĪZE

Diskursa analīze ir pētniecības metode, kas koncentrējas uz valodas un to pavadošo komunikācijas paņēmieni izmantojuma izpēti, lai saprastu, kā tie ietekmē sabiedrisko domu un sociālus procesus. Ar šīs analīzes palīdzību atklāj izpratni par tematiskiem jautājumiem vai problēmām un attieksmi pret tiem, kā arī noskaidro, kā tiek veidotas un uzturētas noteiktas normas un vērtības un kāda varētu būt sociālās varas dinamika.

Šajā sadaļā ilustratīvi aplūkoti šādi avoti: pētījumā respondentu izceltais Daugavpils mēra Andreja Elksniņa Facebook konts, *grani.lv* un Facebook grupa *Мамочки Даугавпилса*, kā arī vispārējās uz krievvalodīgo auditoriju vērstās grupas, kurās tiek izplatīti Kremļa naratīvi – *Антифашисты Прибалтики* un *RuBaltic*, *grani.lv* un *nasha.lv* saturs.

Sadaļas uzdevums ir sniegt ieskatu minēto avotu diskursos, lai pārbaudītu iepriekšējās pētījuma sadaļās izteiktos pieņēmumus, ka:

1. Andrejs Elksniņš ir populārs sociālo tīklu lietotāju vidū; labi izjūt auditorijas vajadzības un aktuālās tēmas, proaktīvi komunicē, radot iespaidu par atvērtību un tuvumu iedzīvotājiem;
2. *Мамочки Даугавпилса* ir nozīmīgs avots respondentiem informācijas apmaiņai, kas ļauj iegūt priekšstatu par viedokļiem vidē, kas nav tieši saistīta ar ziņām vai politiskām diskusijām, lai gan vienlaikus sociālo tīklu lietotāji ir uzmanīgi ar sava viedokļa paušanu, notiek pašcenzūra;
3. Portāls *Grani* kā respondentu bieži minēts informācijas avots ir pakļauts A. Elksniņa ietekmei un popularizē naratīvus, kas

atsvešina krievvalodīgos daugavpīliešus no valsts (rusofobija, vērsšanās pret vietējiem krieviem, nepareizi valsts lēmumi). Šādi naratīvi parādās arī zināmos prokremliskos avotos.

Andrejs Elksniņš

Pētījuma ietvaros veiktajās FG un sarunās A. Elksniņa klātbūtne šķiet visuresoša. Mērs tiek bieži pieminēts, lielākais vairākums viņu vērtē ļoti pozitīvi, kā arī īpaši uzsver tīkamo komunikāciju ar iedzīvotājiem un spēju risināt problēmas. Tā kā Daugavpīlieši galvenokārt saņem informāciju no A. Elksniņa sociālajos tīklos, tika aplūkots viņa konts Facebook laika posmā no 15. novembra līdz 15. decembrim.

Šajā periodā veikti 32 ieraksti. Salīdzinājumam: Ministru Prezidente Evika Siliņa veikusi 52 ierakstus, Aizsardzības ministrs Andris Sprūds veicis 12 ierakstus.

Auditorijas iesaiste ir augsta; bieži ieraksti saņem ap tūkstoti vai vairāk "patīk"; ieraksti par to, kā Daugavpils "sapucēta" svētkiem un kā iedegta egle, saņēmuši 6,8 un 5,4 tūkstošus "patīk". Lielākā daļa ierakstu saņem no 80 līdz 300 komentāriem, un ar tiem dalās lielākoties 50 līdz 150 reizes.

Katram ierakstam ir vai nu pievienota

fotogrāfija/-s (27 ierakstos), video (3), vai saite (2). Ierakstos tiek izmantoti arī "emoji". 18 ierakstos ar fotogrāfijām A. Elksniņš redzams viens pats dažādos kontekstos. Piecos ierakstos ar fotogrāfijām mērs redzams kopā ar iedzīvotājiem.

Attēli visām gaumēm

Attēlu konteksti ir oficiālāki pasākumi vai tikšanās (sportistu apbalvošana, Axon Cable dibinātāja apbalvošana, folkloras kolektīva koncerts), pilsētas gatavība Ziemassvētkiem un Jaunajam gadam (t. sk. mērs ved dāvanas bērniem), ikdienas darbs (piemēram, sniega tīrīšana, Satversmes tiesas apmeklējums sakarā ar Daugavpils prasības izskatīšanu). Konteksts parāda A. Elksniņu dažādā gaismā: no politiķa uzvalkā līdz cilvēkam sportiskā jakā, kurš sēž ceļu tīrīšanas mašīnā blakus tās vadītājam.

“ Darba vietas pilsētai ir svarīgākā prioritāte. Šodien tikos ar SIA “Axon Cable” dibinātāju Alēnu Genonu, pateicoties kuram mūsu pilsētā ir radītas vairāk kā 700 darba vietas, tajā skaitā realizējot industriālo telpu būvniecības projektu Mendeļejeva ielā 5! Sveicu ar Valsts apbalvojumu, kuru pēc vadītāja vārdiem - ir tajā skaitā pilsētas un tās iedzīvotāju nopelns. Novēlēsim SIA “Axon Cable” veiksmi!”

19.attēls: Publicēts A.Elksniņa Facebook kontā 22.11.2023. (<https://bit.ly/3Pv9T8F>).

“ Jau šodien Daugavpils pirmsskolas izglītības iestādēs tiek rīkotas pirmās Ziemassvētku eglītes. Katru gadu pašiem mazākajiem sarūpējām dāvanas Sveicam Ziemassvētkos!”

18.attēls: Publicēts A.Elksniņa Facebook kontā 11.12.2023. (<https://bit.ly/492gQov>).

“🌟Satversmes tiesa noraidījusi Daugavpils pašvaldības prasību par neatbilstošām Satversmei atzīt normas, kas UZLIKA PAR FUNKCIJU demontēt pieminekļus par PAŠVALDĪBAS BUDŽETA LĪDZEKĻIEM.

Būdams jurists, respektēju Satversmes tiesas spriedumu. Ceru, ka tas neklūs par pamatu pašvaldībām arvien biežāk uzlikt pienākumus bez atbilstoša finansiāla seguma, kas tikai un vienīgi nostiprina pārliecību, ka Eiropas pašvaldību Harta Latvijā nedarbojas!”

20.attēls: Publicēts A.Elksniņa Facebook kontā 07.12.2023. (<https://bit.ly/48Y0Xzv>).

Ieraksts pie attēla pilnībā citēts tekstā.

21.attēls: Publicēts A.Elksniņa Facebook kontā 18.11.2023. (<https://bit.ly/3PvWhKh>).

“🌟Сквозь снег 😎 Снегодер 🎄
Cauri sniegam”

22.attēls: Publicēts A.Elksniņa Facebook kontā 30.11.2023. (<https://bit.ly/43p6eie>).

“🌟Pārbaudam sniega tīrīšanu
sniegputeņa laikā! Ielās šobrīd strādā
27 tehnikas vienības! Darbs iet uz
priekšu 🙌!”

23.attēls: Publicēts A.Elksniņa Facebook kontā 23.11.2023. (<https://bit.ly/3VpMr02>).

Taču īpaši interesantas ir A. Elksniņa fotogrāfijas, kas nav saistītas ar viņa kā politiķa darbu.

Pirmajā ierakstā A. Elksniņš ziņo, ka "labs laiks skrējienu" un attēlā redzams, ka viņš noskrējis 10 kilometrus pa Daugavpils apkārtni. Otrajā ierakstā viņš paziņo, ka "ziemas sezona atklāta)) visiem roņiem [ziemas peldētājiem]". Abos ierakstos (īpaši otrajā: poza un kailums) A. Elksniņš demonstrē savu labo sportisko

formu un izturību, kā arī drosmi (nebaidīšanos no auksta laika, sniega, ledaina ūdens). Pie pirmā ieraksta cilvēki atzīmē, ka mērs rādot labu piemēru citiem, tiek saukts par "labāko", kā arī iesaistās sarunā ar A. Elksniņu par ielu kaisīšanu. Pie otrā ieraksta cilvēki arī komentē, ka A. Elksniņš ir "labākais", izskan uzsaukumi "sargāt sevi", jo "Jūs mums esat vajadzīgs", kā arī dažas sievietes jūsmo par Elksniņa izskatu.

“🌸 Лучшее время для пробежки ❄️
Labākais laiks skrējienu”

24.attēls: Publicēts A.Elksniņa Facebook kontā 10.12.2023. (<https://bit.ly/43qPwPy>).

A. Elksniņš nebaidās izskatīties cilvēciņš arī pajokojot, piemēram, pēdējā ierakstā, kur redzams ar ģimeni savā dzimšanas dienā.

Lietotāju apsveikumos mēram atkārtojas apzīmējums "labākais". Šis apzīmējums rezonē ar paša A. Elksniņa ierakstos bieži pausto, ka Daugavpils ir "labākā".

“🌸 Открыл зимний сезон)) всем моржам 🙌 Зимас сезона атвērta ”

25.attēls: Publicēts A.Elksniņa Facebook kontā 25.11.2023. (<https://bit.ly/43oJ4bG>).

“🌸 Милу savu pilsētu! Savu ģimeni!
Savu dzimtu! Liels paldies vecākiem par to, ka mēs esam 🙏 Visiem mīlestību!
Daugavpils ir labākā pilsēta pasaulē ”

26.attēls: Publicēts A.Elksniņa Facebook kontā 13.11.2023. (<https://bit.ly/3VnMkSH>).

Atsvešinātības diskurss

A. Elksniņam raksturīga laba auditorijas noskaņojuma izjūta. 2023. gada 18. novembrī savā Facebook kontā viņš dalās ar šādām pārdomām:

“Mūsu valsts dibinātāji bija visdažādāko politisko un sabiedrisko organizāciju pārstāvji ar visai atšķirīgiem politiskajiem uzskatiem. Jaunajai valstij bija jāapvieno dažādu tautību, dažādu ticību, tradīciju un vēsturiskās pieredzes cilvēki, jāpārliecina viņi par kopīgiem demokrātijas principiem un jāpadara par savas zemes patriotiem. Manuprāt, pirmajiem parlamentāriešiem tas izdevās. Viņi Satversmē ierakstīja, ka varas suverēns ir Latvijas tauta, un cilvēki, neatkarīgi no savas tautības, arī jutās piederīgi savai valstij. Tieši tāpēc cilvēku atmiņā un izjūtās starpkaru Latvija vēl joprojām dzīvo kā zināms ideāls.

Mūsu laiku mēdz dēvēt par komunikācijas gadsimtu. Taču modernām tehnoloģijām un komunikācijas teorijām nebūs nekādas nozīmes, ja aiz tā visa nestāvēs patiesa vēlme saprast citu cilvēku, citu tautu, atšķirīgu viedokli. Diemžēl nākas atzīt, ka valsts dibinātāju demokrātijas izpratne pēdējo gadu laikā ir ievērojami sašaurināta, mazāk domājot par līdzdalību un iesaistīšanu, vairāk par nošķirtību; mazāk meklējot atbalstītājus, vairāk ienaidniekus. Un arvien biežāk gribas citēt klasiķi, kurš teica, ka jebkurš sabrukums vispirms sākas cilvēku galvās, un tikai pēc tam turpinās tautsaimniecībā. To vajadzētu atgādināt tiem, kas tagad liekulīgā izbrīnā jautā – kāpēc Latvija atpaliek?...

Šodien, atzīmējot Latvijas Republikas dzimšanas dienu, man nav cita vēlējuma un citas receptes nākotnei, kā tikai – mums visiem kopā celt demokrātiskas taisnības valsti, kurā nedrīkst būt ne apspiešanas, ne netaisnības.

Citādi – neizdosies.”

Šajā ierakstā Elksniņš pauž sajūtu, kuru pētījuma ietvaros puda liela daļa respondentu: tieku izolēts, nepieņemts, manu viedokli neuzklausā vai nevēlas saprast, mani neuzskata par piederīgu etniskās izcelsmes dēļ, valsts “vajā” krievvalodīgos tā vietā, lai risinātu sociāli ekonomiskas problēmas. Piemēram, pie ieraksta ir komentāri (tulkoti no krievu valodas):

“Jūs esat LABĀKAIS politiķis valstī! Jūsu tekstā ir Latvijas iedzīvotāju (латви́йцев) domas! Paldies!”

“Mēs visi brīnīšķīgi zinām, no kurienes pūš vējš... ceru, ka tādi vadītāji kā Jūs, ANDREJ, kopā ar tautu varēsiet izmainīt vēja virzienu, kaut tas ir ļoti grūti... bet atnāks citi laiki... ziedu laiku mūsu brīnīšķīgajai LATVIJAI...”

“Kaut man netik runāt par politiku, netaisnība un apspiešana kopš 90tajiem gadiem; izskatās, ka otrā valsts reinkarnācija beigsies tāpat kā pirmā, ja nekas netiks nedarīts lietas labā, ne jau pilsētā, protams, bet valstī... Saka, ka saknes ir elitēs, kuru domas nav iespējams mainīt; varbūt vajag jaunas elites pie varas.”

“30 brīvības gadu laikā nekur tālāk par pašu [latviski] nerunājošo pilsoņu apspiešanu neesam tikuši. Labi, pagaidīsim vēl 30 gadus.”

Savukārt 6. decembrī A. Elksniņš publicē video no ierašanās Daugavpilī eglītē, kopā ar iedzīvotājiem, papildinot to ar sarkastisku ierakstu (tulkots no krievu valodas): “Kāds Valsts policijā visu gadu slikti uzvedās un Salavecis viņam neatveda dāvanu! Tāpēc policija sākusi izmeklēšanu pret Salavecī ar rūķiem, kuri atbrauca uz Daugavpili uz oficiālu, saskaņotu pasākumu.” Valsts policija bija uzsākusi administratīvā pārkāpuma procesu par gadījumu, kad A. Elksniņš

atradies automašīnā, kuras vadītājs apzināti radījis sānslīdi cilvēku pūļa (t. sk. mazu bērnu) tuvumā (administratīvā pārkāpuma process par agresīvu braukšanu). Video, kuru publicējis A. Elksniņš, redzama cita automašīna (A. Elksniņa automašīna jau tur stāv), kas arī izpilda sānslīdes manevru, un no tās izkāpj Ziemassvētku vecīša tērpā ģērbies cilvēks, kuru apkāmpj bērni.

27.attēls: Video publicēts A.Elksniņa Facebook kontā 06.12.2023. (<https://bit.ly/43sslob>).

Protams, nevar apgalvot, ko tieši A. Elksniņš ir domājis ar šo sarkasmu: vai tajā, ka policija “visu gadu slikti uzvedās” ir meklējams zemteksts, vai nē. Bet, ņemot vērā dažādās ziņas, kas parādījušās gada laikā par aizturēšanām un sodiem saistībā ar noteiktas krievu dziesmu publisku atskaņošanu, “V” vai “Z” simbolikas izmantošanu un tamlīdzīgi, kā arī kontekstā ar *rus.Delfi*⁹⁷ un citur⁹⁸ tajā periodā publicēto saturu par aizliegumu organizēt bērnodārzos Ziemassvētku pasākumus krievu valodā (krievu valodas diskursā tiek minēta “Salaveča

97 Hudenko, K. Деда Мороза отменили? В детсадах Риги рождественские мероприятия — только на госязыке, “Елки” идут в подполье. 06.12.223., Delfi. Pieejams: <https://rus.delfi.lv/51164905/istorija-dnja/56166574/deda-moroza-otmenili-v-detsadah-rigi-rozhdestvenskie-meropriyatiya-tolko-na-gosyazyke-elki-idut-v-podpole>

98 Piemēram, Latvijas krievu savienības Facebook lapā: <https://fb.watch/oY6fxyQFvb/>

aizliegšana”), šāds ieraksts var tikt sasaistīts ar kopējo priekšstatu par krievu vajāšanu un visa krieviskā aizliegšanu. Par to liecina arī lietotāju komentāri:

“Pilnīgs trakonams. Vairs nezina, kam piesieties.”

“Ir mums tādi nac-kadri no bijušā pagraba, kuri centīgi raksta sūdzības un iesniegumus. Pāris reizes esmu lasījis viņu murgainās kļauzas par mani.”

“Pret Sniegbaltīti tagad ieviesīs sankcijas.”

“Nebrīnos! Sniegs uz mašīnas – sods, dziesmas – neapmierina, Salavecis arī iekļauts, droši vien citu problēmu nav? Sēdi un domā – tur visi ir dauņi?”

Kombinācijā ar ziņām par neizprotamiem, pārspīlētiem sodiem Daugavpils iedzīvotājiem, ko papildina policijas pazemojoša attieksme pret aizturētajiem, kādu, piemēram, 14. decembrī publicējis portāls *Grani*,⁹⁹ šādi A. Elksniņa ieraksti var veicināt attiecīgā priekšstata nostiprināšanos.

“Labāko” diskurss

Vārds “labākais”, kā redzams arī no augstāk iztīrātā, bieži izskan gan A. Elksniņa rakstītajā, gan komentāros pie viņa ierakstiem.

A. Elksniņš gan sevi par “labāko” nesauc, tā raksturo viņu sociālo tīklu lietotāji: “labākais politiķis”, “labākais mērs”, vai vienkārši “labākais”. Savukārt A. Elksniņš par “labāko” sauc Daugavpili.

Aplūkotajā periodā A. Elksniņš arī veicis

99 Двух даугавпилчан оштрафовали за песню “Катюша” и букву “V” на блузке. 14.12.2023., Grani.lv. Pieejams: <https://www.grani.lv/daugavpils/140034-dvuh-daugavpilchan-oshtrafovali-za-pesnyu-katyusha-i-bukvu-v-na-bluzke.html>

ierakstu sakarā ar skandālu par tramvaju iepirkumu, kurā dalījies ar *Grani* publikāciju. Publikācijā teikts, ka CFLA pārkāpumus nekonstatē, savukārt A. Elksniņš komentē, ka “es biju pilnīgi pārliecināts, ka Daugavpils visās detaļās ķieģelīti pēc ķieģelīša nojauks atsevišķu mediju jaunākās ziņas, kas uz vārda noticēja “Daugavpils aktīvistiem”. Jo taisnība vienmēr atradīs sev ceļu.”

Minētie aktīvistu un iepirkuma sadārdzinājuma aktualizētāji ir Kārlis Paikens un Aleksandrs Šumskis. Tas, ka “Daugavpils aktīvistu” likti pēdējās, var radīt iespaidu, ka šie nav īsti pilsoniskie aktīvistu, bet cilvēki, kuri darbojas uzdevumā nomelnot Daugavpili. Turklāt ierakstā A. Elksniņš pozicionē pašu pilsētu Daugavpili cīņā pret apmelojumiem, nevis min konkrētus uzņēmējus vai amatpersonas.

Šādi A. Elksniņa “labāko”, “Daugavpils pret pārējo pasauli”, un “krievi tiek diskriminēti” diskursi potenciāli veicina lokālās identitātes stiprināšanu, atdalot to no valstiskās, un stiprina antagonismu starp Daugavpīliešiem un “Rīgu”.

izklaidēm. Visas publikācijas ir no 2022. gada aprīļa, maija un jūnija – laika posma, kad Daugavpilī bēgļu un kara tēma bija visaktuālākā.

Jāņem vērā šādi datu interpretāciju ietekmējoši faktori:

- saturs var būt moderēts; iespējams, dati neiekļauj visradikālākos dalībnieku viedokļus;
- publikācijas ar inkriminējošu saturu vai darbību, iespējams, ir dzēstas;
- daugavpīlieši fokusa grupās un intervijās vairākkārt min to, ka reti iesaistās diskusijās, jo izvairās no politiskām tēmām, kā arī daži ir tikuši bloķēti Facebook vai saņēmuši īstus sodus par uzvedību tiešsaistē, tāpēc jāpieņem, ka liela daļa cilvēku grupā atrodas, lai patērētu tās saturu, bet viedokļus patur pie sevis;
- intervijās tiek bieži minēts, ka tieši komentāri sociālajos tīklos un ziņu portālos tiek patērēti gan lai uzjautrinātos, gan lai smeltos dažādas perspektīvas.

Grupa un tās dalībnieki

DMG ir būtiska vietējiem iedzīvotājiem, jo sevī iekļauj vairākas funkcijas, tajā skaitā:

- savstarpēju palīdzību (palīdzības vākšana trūcīgajiem, atrastas skolēnu mantas, brīvbiļetes, u. tml.);
- praktiskus padomus (idejas dāvanām, rokdarbu projektiem);
- iepirkšanās rekomendācijas (kas kur lētāk, kvalitatīvāk, u. tml.);
- atsauksmes un rekomendācijas pakalpojumu vidē (nagi, skropstas, iepirkumi, svinības, pulciņi, u. tml.);
- (pārsvarā) māmiņu un sieviešu mazo biznesu reklāmas (preces no Baltkrievijas, mājās gatavoti deserti, rotājumi, dāvanas, mājdzīvnieki, u. tml.);

Daugavpils māmiņu grupa Мамочки Даугавпилса

Šī ir viena no nozīmīgākajām *Facebook* grupām Daugavpilī; uz tās svarīgumu norāda arī pētījuma respondenti. Pētījuma ietvaros tika apskatītas četras publikācijas ar lielāko komentāru un reakciju skaitu. Šīs publikācijas iekļauj sludinājumus ar precēm (lieldienu cepumi), pakalpojumiem (auklīte), palīdzības vākšanu ukrainietei ar mazuli un rekomendācijas bērnu laukumiem un

- pārdod, atdod, maina preces sievietēm un bērniem;
- sarunas par pilsētas vidi un sadzīviski padomi, sarunas (kaimiņiem rej suns, ko darīt?, apkalpošana medicīnā).

Līdzīgas funkcijas pilda arī citas grupas, kas ir paredzētas reklāmai, mantu maiņai u. tml., bet Daugavpils māmiņu grupa (DMG) atšķiras ar savu nolūku daudzpusību, kopienas izjūtu un identitāti, kas ir atspoguļots grupas neoficiālajā sauklī “Māmiņas zina visu!”. Tas nozīmē, ka šeit lietotāji dažkārt dalās arī ar pārdzīvojumiem, labām un sliktām pieredzēm sabiedrībā (saskarsme ar dakteriem, kaimiņiem, u. tml.).

Dažkārt publikācijas DMG iegūst plašāku rezonansi: tiek risinātas dažādas problēmas, cilvēki var lūgt padomu un palīdzību, ja trūkst zināšanu par pilsoniskajām tiesībām un sabiedriskās kārtības aizstāvības mehānismiem. Šis fenomens ir vienlaicīgi gan cēlonis, gan sekas Daugavpils mēram raksturīgajām attiecībām ar pilsētniekiem sociālo tīklu vidē. Arī DMG publikāciju apspriešanā dažkārt piedalās pilsētas mērs (viņa komandas vadītā FB lapā), kad grupas dalībnieki to atzīmē (“ietago”), prasot palīdzību, vai arī pat tad, ja neatzīmē. Ja ieraksta autors pats neatzīmē, to dažkārt izdara citi dalībnieki komentāros. Arī mēra komanda seko grupā notiekošajam un proaktīvi piedalās problēmu risināšanā (cik šāda risināšana ir reāla vai tikai virspusēja izrādīšanās, tas ir cits jautājums).

Lielākā daļa ierakstu ir veltīta tieši sadzīviskai un praktiskai informācijai, kas ir noderīga māmiņām un viņu ģimenēm, tomēr šeit var dažkārt sastapt arī sabiedriski-politisks diskusijas. Piemēram:

- dalībnieki dalās savā pieredzē veselības aprūpē, ar problēmām (dažreiz arī ar uzslavām) Daugavpils reģionālajā slimnīcā, ļauj vaļu pārdzīvojumiem, salīdzina

savu situāciju ar citu pieredzēm, saņem atbalstu, padomus vai kritiku no plašākas māmiņu kopienas;

- uzturēšanās atļaujas un valodas eksāmeni;
- valsts aizsardzības dienests;
- bērnu “lojalitātes aptauja” skolās.

Grupai ir pievienojušies gan krievvalodīgie, gan latvieši no Daugavpils un tās apkaimes. Ir sastopami arī ieraksti latviešu valodā, bet saziņa un tematu apspriešana pārsvarā notiek krievu valodā.

Kopā grupā ir 23 300 dalībnieki. To vada divas administratores (viena atpūtas bāzes un restorāna saimniece vai darbiniece un viena stādu tirgotāja). Tā kā abas ir strādājošas, un grupas aktivitāte ir liela, var pieņemt, ka satura kontrole vai reakcija uz grupas noteikumu pārkāpumiem ne vienmēr ir laicīga. Grupas dalībnieces pārsvarā ir sievietes, bet ir arī manāmi vīrieši, kuriem ir komercintereses reklāmā vai/un ģimenes.

Grupas diskurss: ukraiņu bēgļi

Ir pamats domāt, ka naidīgi un neatbilstoši komentāri pie dažiem ierakstiem tika dzēsti. Bet, spriežot pēc redzamajām reakcijām pie ierakstiem, pārsvarā aktīvie grupas dalībnieki grib palīdzēt. Piefiksētās negatīvās tēzes parasti izskan no maza komentētāju skaita, kuru atspēkošanā piedalās citi grupas dalībnieki. Šis novērojums saskan arī ar pētījuma kopējiem novērojumiem.

3. tabula. Grupas *Мамочки Даугавпилса* diskursi par tēmu: ukraiņu bēgļi.

Tēze	Piemēri (citāti)
Atbalsts bēgļiem nav samērāms ar valdības atbalstu Latvijas iedzīvotājiem.	“Bēgļi saņem pajumti, darbu, bezmaksas sabiedrisko transportu un algas lielākas, un var arī uz Sarkanā krustu staigāt – mums arī ir savi trūcīgie un bāreņi.” “Visu iedod – kas mums iedos? Tūlīt sāksies!” “Mūsējiem, protams, neko nevajag, viss nabaga bēgļiem. Jau pavisam izkūpējuši ap šo tēmu.” “[Slava ukraiņi] jau ir parole”, “drīzāk brīvbiļete labklājībai, mūsu valsts cilvēkiem tāda nekad nebūs”.
Valdības korumpētība un divkāršie standarti.	“Kopējā neapmierinātība ar situāciju aug un būs tikai sliktāk. Cilvēkiem ir apnicis, ka tos slauc kā govīs.” “Valsts māk tikai karogus karināt, palīdzēt nevar? Sanāk, ka bēgļus izmanto, lai demonstrētu rusofobiju, bet palīdzības īsti nav.” “Valdība naudu paši sev sadalīs un atstās ukraiņus lēkāt.”
Latvijas valsts un ukraiņi ienīst krievus	“Valsts neatbalsta Ukrainu, bet gan ienīst Krieviju – un valsts attieksme pret bēgļiem ir tā piemērs.” “Atbrauktu bēglis no Krievijas – “chemodan, vokzal, Rossiya”. - Lietotāja jautā: “Kāpēc jūs esat tik ļauni?” Otra atbild: “Laikam tāpēc, ka pret mums tā arī attiecas.” “Krievu nīšana ir jau viņu [ukraiņu] nacionālā ideja [nacionālā identitāte].” “Ziniet, krievus tagad žņaudz visur un izplata par viņiem propagandu – līdz karam katrs krievvalodīgais būtu gatavs pieņemt UA auklīti, bet noteikumi valstī tagad ir bargāki – vajag zināt latviešu valodu un [krievvalodīgās] māmiņas vairs arī neuzticēsies.” “Vai arī krievu nolādēšanu moderatori tā pat bloķē? Es pati esmu ukrainiete, bet nolādēt visu un visus, kas ir krievisks, jau ir par daudz.”
Neuzticība ukraiņiem iespējamā nauda dēļ pret krieviem	- Daži lietotāji pauž neuzticību ukraiņu auklītei, kura piedāvā savus pakalpojumus un zvēr, ka neatstātu savu bērnu ar ukrainieti, atsaucoties uz karu un agresīviem ukraiņu vēstījumiem sociālajos tīklos un saukļiem (“lai krievi mirst, krievu kara kuģi, ej n**”), kā arī atsaucas uz brīdinājumiem par ukraiņu auklīšu infiltrāciju/sabotāžu krievu ģimenēs – “ja nu diversante”. Šie komentētāji saprot, ka ukraiņi ir vienādi naidīgi pret visiem krieviem, ne tikai tiem, kas dzīvo Krievijā – “tāpēc bērnu ukraiņu auklītei neuzticētu”. “Uz ukrainietes komplimentu pilsētai lietotāja izsaka neuzticību, atsaucoties uz citiem ukraiņiem “jūsējiem nepatīk un saka, ka pilsēta sūkā [отстой] – vai jūs feiku rakstat?”

Nepatika pret ukraiņiem	• “Vai mēs viņiem esam kaut ko parādā?” • “Šī nācija lai tad arī ir laipnāka [atbilde uz lūgumu būt laipniem]. Par šīs nācijas attieksmi palasiet vairāk, paskatieties TV.” • “Man nav vajadzīgs krievu TV – man ir acis un ausis – es redzu kā uzvedas ukraiņi.” • “Kāpēc uzreiz rakstāt, ka esat no Ukrainas? Mums ir daudznacionāla pilsēta un bēgļi ir ne tikai no UA.” • “Ups, māmiņas, es rakstītu uzmanīgi.” [bailes tikt sodītam par komentāru saturu] • Pēc izcelsmes ukrainiete žēlojas, ka atbraukušie ukraiņu bērni atņēma bērnam bumbu un viņu vecāki nolamāja pašu sievieti. • “Vai obligāti ir jāpasvīturo, ka esat no Ukrainas? Rodas sajūta, ka mēs nevis jūs esam uz šejieni atbraukuši. Visas sienas ar jūsu “slavu” aprakstītas.”
Ukrainas karogs	• “Uzkāra [citai lietotājai] Ukrainas karogu – tā tad visu var?” • [uz UA karogu profilā latvietim] “Kas par karogu jums klāt, sava vai tad nav?”
Prokremliskā perspektīva	• “Kā paskaidrot tiem ukraiņiem, ka šis nav viņu karš un nogalināt krievus par bezvīzu un Zelenski ir diagnoze?” • “Nebūtu Maidana, visa pasaule dzīvotu normāli – nebūtu tādu cenu. Palēkājāt?”

Diskursi populāros Daugavpils tiešsaistes avotos un prokremliskajos Telegram kanālos

Šajā sadaļā analizēti diskursi no dažādiem tiešsaistes avotiem, kuru mērķis ir vai nu Daugavpils auditorija (*grani.lv*, *nasha.lv*), vai arī krievvalodīgo auditorija Baltijā (*Telegram* grupas *Антифашисты Прибалтики* un *RuBaltic*).

Dati tika pārbaudīti, izmantojot tematisko analīzi, lingvistisko analīzi un diskursa analīzi. Tika veikta un tālāk tiek aprakstīta 2023. gadā galvenajos portālos parādījušos to naratīvu padziļināta tematiskā analīze, kas sakrīt ar lielajiem Kremļa naratīviem.? Lai

saprastu, kāda nozīme ir konkrētam valodas izmantojumam, tika analizēts sociālais un kultūras konteksts. Tas ietvēra izpratni par autoru, saņēmējiem, sociālekonomisko situāciju un citiem faktoriem, kas varētu ietekmēt teksta izpratni. Pēc datu analīzes tika izstrādāta interpretācija un secinājumi par to, kā konkrētais diskurss ietekmē sabiedrību un sociālos procesus. Tika identificētas tendences, konflikti un viedokļu atšķirības.

Grani un Nasha

Kā minēts pētījuma mediju politekonomijas sadaļā, *Grani* ir nokļuvis jaunu īpašnieku – *Ekis & Co-Positioning and Consulting* rokās. Saskaņā ar ekspertu teikto, šo portālu ietekmē Daugavpils mērs A. Elksniņš. Savukārt portāls *Nasha* ir kļuvusi par daļu no *LA.LV* mediju konglomerāta. Rūdolfs Ēķis ir partneris gan “*LA.LV*”, gan *Ekis & Co-Positioning and Consulting*.

Antifašisti Baltijā (Антифашисты Прибалтики)

Nozīmīgi ir skatīties uz kopējo situāciju krievu valodas informatīvajā telpā, aplūkojot ziņojumus, kas veido fonu ziņām par Daugavpili. Viens no interesantākajiem gadījumiem ir *Telegram* kanāls *Антифашисты Прибалтики* (“Antifašisti Baltijā”). Šī kanāla popularitāte turpina augt. Pašlaik tam ir 15 217 abonenti. Grupu vada anonīmi administratori, kuri apgalvo, ka viņi ir “antifa” un ka viņu mērķis ir “cīnīties pret nacismu, rusofobiju un rasismu”. Viņi bieži dalās ar saturu no citiem karu aktīvi atbalstošiem krievu kanāliem (piemēram, *Baltnews* vai *Поздняков* 3.01) vai *Rossiya Segodnya* Latvijas korespondenta Baltijas valstīs Alekseja Stefanova ierakstiem, kam ir saites ar citu populāru *Telegram* grupu Baltijā – *Шпроты в изгнании / Новости Латвии* (“Šprotes izsūtījumā / Latvijas ziņas”).

RuBaltic

Vēl viens svarīgs dalībnieks Baltijas reģiona dezinformācijas vidē ir *RuBaltic*. Baltijas valstu pret lielajiem Kremļa propagandas medijiem pieņemto ierobežojumu dēļ daži no tiem kļūst

mazāk pieejami patērētājiem un līdz ar to saņem mazāk uzmanības. Rezultātā *RuBaltic*. Ru lasītāju skaits pieauga, un tas kļuva par dominējošu avotu Baltijas valstīs, aizstājot tradicionālo Krievijas mediju pieejamību, kas tagad ir ierobežota. *RuBaltic.Ru* savu darbību sāka 2013. gada janvārī. Iniciatīva pieder grupaiekspertu no Kaļiņingradas un Maskavas, kuri specializējas Baltijas valstu pētišanā. Pašreizējais *RuBaltic.Ru* galvenais redaktors ir Sergejs Reveda, Ph. D., Krievijas Federācijas prezidenta Integrācijas perspektīvu pētījumu centra direktors un Krievijas starptautisko lietu padomes eksperts. *RuBaltic* darbojas arī kopš 2019. gada.

Rusofobijas diskurss

Rusofobija līdzās diskursam par Latviju kā neizdevušos valsti ir ļoti aktuāli temati krievvalodīgajā informācijas telpā. Tie atspoguļojas arī portālos *grani.lv* un *nasha.lv*, tomēr ne tik naidīgā veidolā. Nereti raksti ir uzrakstīti ārkārtīgi neitrāli, tomēr izraisa negācijas komentāros.

Naratīvam par Baltijas valstīm kā rusofobiskām ir divi aspekti: (a) kultūras un (b) politiskais. Caur rusofobijas kultūras aspektu tiek parādīts, ka Latvijas politiskā gaisotne ir tendencioza pret krieviski runājošo minoritāti un rada tiem kaitējošu dzīves vidi. Caur rusofobijas politisko aspektu tiek demonstrēts, kā “antikrievu” (un, domājams, rusofobiska) politika rada potenciālu draudu Baltijas valstu krieviski runājošajām minoritātēm. 2023. gada laikā Latvija pieņēmusi vairākus jaunus likumus, kas arī mēģina samazināt Krievijas ietekmi valstī, tai skaitā aizliedzot Kremļa kontrolēto mediju izmantošanu, demontējot PSRS pieminekļus, pārsaucot ielas, pārejot uz izglītību latviešu valodā.

Var minēt divus interesantus piemērus.

Abi šie ieraksti, kas publicēti vienā un tajā pašā *Telegram* kanālā *Антифашисты Прибалтики*, kopumā ieguva 352 127 un 347 193 skatījumus. Pirmajā ierakstā tika apspriesta Latvijas domājamā rusofobija, jo tika nolemts leļļu teātrī aizliegt “Čeburašku”, populāro Padomju multfilmu tēlu. Šis ieraksts arī mudināja izplatīt negodīgus apgalvojumus pret Latvijas kultūras ministru, augšupielādējot (neīstu) fotoattēlu, kurā viņš pozē pie groteskiem objektiem, apgalvojot, ka “šis ir Latvijas kultūras un nacionālās identitātes veids”.¹⁰⁰

28. attēls: *Антифашисты Прибалтики* ieraksts par politiķi Nauri Puntuli. Skat. atsauci Nr.100.

Otrajā ierakstā teikts, ka ikviens “brīvajos Rietumos”, kurš tikai norāda uz Krievijas “tiesībām aizsargāt krievu tautu”, nekavējoties nonāk aiz restēm, ieskaitot visu īpašumu konfiscēšanu un aizliegumu veikt ekonomisku un radošu darbību.¹⁰¹

Portālos *grani.lv* un *nasha.lv* termins ‘rusofobija’ pēdējos gados netiek pieminēts.

100 Антифашисты Прибалтики. 28.03.2023. Pieejams: <https://t.me/antifalivland/2719>

101 Антифашисты Прибалтики. 27.03.2023. Pieejams: <https://t.me/antifalivland/2700>

Parādās tomēr raksti gan par imigrācijas likuma grozījumiem, gan ielu pārsaukšanu, gan pieminēkļu nojaukšanu, gan sodiem iedzīvotājiem par “krieviskuma izpausmēm”. Portālā *Nasha* raksti par imigrācijas likuma grozījumiem kopumā ir neitrāli, tomēr tie ir arī vieni no retajiem, kas motivē cilvēkus ierakstīt savas domas komentāru sadaļā. *Grani* savukārt ir daudz agresīvāks savā noskaņā par imigrācijas likuma grozījumiem. Piemēram, rakstu “Cilvēki bez uzturēšanās atļaujas baidās lūgt palīdzību” ilustrē fotogrāfija ar skumīgu pensionāri.¹⁰² Rakstā tiek citēta Olga Petkeviča, kas lieto tādas apzīmējumus kā ‘netaisnīgi’, ‘nepareizi’ un ‘nīrgāšanās’. Savukārt fonda “Rūpes” vadītāja Ilga Samarina atzīmē, ka šiem cilvēkiem “nav neviena cita, pie kā vērsties”. Rakstā arī norādīts fonda bankas konts, mudinot lasītājus ziedot naudu.

Продолжается акция оказания помощи двутысячникам, лишенным права на жилье в Латвии из-за того, что они не смогли выполнить требования постоянного меняющегося и очень сложного закона.

29. attēls: Portāla *Grani* lietotā ilustrācija. Skat. atsauci Nr.102.

Cits raksts provokatīvi nosaukts “402 iedzīvotāji, kas vecāki par 75 gadiem, tika nolemti bada nāvei”, un tas satur emocionāli pielādētu saturu.¹⁰³ Šajā rakstā atzīmēts, ka notiek vērsšanās pret “vecīšiem, kuri pārsnieguši vidējo dzīves ilgumu Latvijā (74

102 Люди без ВНЖ стыдятся просить о помощи. 14.11.2023., *Grani*. Pieejams: <https://www.grani.lv/daugavpils/139455-lyudi-bez-vnzh-stydyatsya-prosit-o-pomoschi.html>

103 402 жителя Латвии старше 75 лет обрекли на голодную смерть. 23.20.2023., *Grani*. Pieejams: <https://www.grani.lv/latvia/139026-402-zhitelya-latvii-starshe-75-let-obrekli-na-golodnuyu-smert.html>

gadi)”, kā arī iekļauts emocionāls vēstījums, ka kāda vecmāmiņa “katru dienu pārdzīvo, raud”. Papildus raksta autors spekulē, ka, ja vecmāmiņa pārdzīvojumu dēļ nokļūs slimnīcā [pagaidām nekas nenorāda uz to, ka tā varētu notikt], tad radniekiem nāksies maksāt “pilno cenu”, kas intensīvajā terapijā ir 500 eiro dienā. Atkal citēta Olga Petkeviča, kura saka, ka valsts ar šo lēmumu “ir nolēmusi simtiem cilvēku mokošai bada nāvei”, kā arī izsaka pieņēmumu, ka 93 gadus veca sieviete paliatīvās (!) aprūpes nodaļā esot nomirusi visticamāk tāpēc, ka saņēmusi paziņojumu par uzturēšanās atļaujas anulēšanu.

Citos rakstos ar līdzīgiem nosaukumiem savukārt tiek parādīts, ka Daugavpils domes ierēdņi un politiķi mēģina skaidrot cilvēkiem imigrācijas likuma nosacījumus un palīdzēt viņiem palikt Latvijā. Daugavpils politiķi acīmredzami ir izmantojuši valsts stratēģiskās komunikācijas neesamību par šo tematu krievu valodā un ierāmējuši to sev ērtā veidā, kas saskan ar lielajiem Kremļa vēstījumiem par krievu diskriminēšanu un pat mēģinājumiem krievus iznīcināt.

Abos portālos periodiski tiek citēti tieši nacionālistiskākie politiķi, piemēram, Edvīns Šnore, un tādi aktīvisti kā Liāna Langa. Tā nekad netiek saukta par rusofobiju, tomēr acīmredzami atbalsojas lielajos Kremļa naratīvos kā anekdotiski piemēri, kas tikai ilustrē jau sen zināmos faktus. Bieži tiek atreferētas ziņas no Valsts valodas centra, stāstot par bardzību pret skolotājiem, kas nezina latviešu valodu, kā arī ziņojot par skolotājiem, kas no skolām tiek atlaisti tādēļ, ka nezina latviešu valodu.

Diskurss par sankciju kaitīgumu Latvijai

Tas, kā pret Krieviju vērstās sankcijas ir negatīvi ietekmējušas Latvijas ekonomiku, ir ārkārtīgi populārs naratīvs uz krievvalodīgajiem vērstās *Telegram* grupās. Jāpiebilst, ka portālos *Grani* un *Nasha* tas nav atrodamas. Būtiski atzīmēt, ka pienācīgs skaidrojošais darbs ar Latgales iedzīvotājiem par sankciju nepieciešamību nav noticis. Cilvēki intervijās izrāda neizpratni par ierobežoto pārvietošanos pāri robežkontroles punktiem vai vilšanos par to, ka ir kļuvusi grūtāk iekļūt Baltkrievijā kā tūristiem vai lai iepirktos.

Naratīvs “politiskā nestabilitāte kā sankciju sekas” tiek virzīts, parādot it kā Rietumu/Baltijas sadrumstalotību attiecībā uz sankcijām un to, kā Rietumi/Baltija it kā neīsteno paši savu noteikto politiku. Piemēram, parādās stāsti par to, kā cilvēki apiet sankcijas pret Krieviju un turpina ekonomiskās attiecības. Kremļa dezinformācija turklāt mēģina parādīt, ka pilsoņi ir sašutuši par pašreizējo ekonomisko krīzi, kuru attēlo kā Baltijas rusofobiskās ekonomiskās politikas rezultātu. Vispārējā neapmierinātība tiek parādīta caur dažādiem anekdotiskiem piemēriem. Piemēram, ir ziņojumi, kas izsmej lēmumus palielināt izdevumus aizsardzībai, kad iekšējā ekonomiskā situācija it kā pasliktinās.¹⁰⁴

2023. gada vasarā uz krievvalodīgo auditoriju vērstoais *Telegram* kanālos liela uzmanība bija veltīta problēmai ar lētajiem Ukrainas graudiem ES, kad Polija un Ungārija mēģināja ieviest aizliegumus Ukrainas graudu importam, apgalvojot, ka šādi pasākumi ir nepieciešami, lai aizsargātu savas lauksaimniecības nozares. Pēc tam, kad Eiropas Komisija noraidīja šos aizliegumus, norādot, ka tirdzniecības politika nav atsevišķu dalībvalstu ziņā, tas

104 RuBaltic. 29.03.2023. Pieejams: <https://t.me/rubaltic/18029>

tika atspoguļots Krievijas dezinformācijā, lai uzkurinātu ziņojumus par ekonomisko un politisko nestabilitāti reģionā. Tie uzsvēra, ka ES ir pārtraukusi saites ar Krieviju, kas iepriekš nodrošināja stabilu graudu eksportu. Politiskā nestabilitāte tiek uzsvērtā stāstos, ka pat Ukrainas tuvākie sabiedrotie, piemēram, Polija, ir sākuši apšaubīt politisko aliansi, jo tas novedis pie situācijas, kurā “cieš” viņu pašu valsts. ES tāpat tiek kritizēta par liekulību situācijā, kad Eiropas tirgos ir Ukrainas graudu un pārtikas pārpalikums, bet ES šos graudus nevis pērk un izsniedz bez maksas valstīm, kurām tie ir vajadzīgi, bet gan maksā kompensācijas saviem lauksaimniekiem. Šī problēma ļāva Krievijas avotiem izmantot vienu no saviem galvenajiem uzbrukuma veidiem – rādīt it kā Rietumu liekulību.¹⁰⁵ Šis sankciju aspekts praktiski neparādījās Daugavpils ziņu portālos, iespējams, tādēļ, ka kopumā tur ir samērā maz ziņu, kas skar starptautisko politiku.

Aktuāls Daugavpils portālos savukārt ir jautājums par robežas drošību. Gan *Grani*, gan *Nasha* samērā bieži pārpublishē lekslietu ministrijas un Valsts robežsardzes preses paziņojumus, par situāciju uz Latvijas-Baltkrievijas un Latvijas-Krievijas robežas intervē robežsargus. Raksti ir neitrāli, piemēram, “Nelegālie migranti atkal šturme Latvijas-Baltkrievijas robežu”¹⁰⁶ un “Kāda ir situācija Pāternieku robežšķērsošanas punktā”¹⁰⁷. Tomēr gadījumos, kad raksts ir fokusēts uz robežas slēgšanu, nevis neregulāro migrāciju, pie rakstiem parādās vairāk komentāru, un tie bieži vien ir naidīgi

105 Шпроты в изгнании | Новости Латвии. 21.04.2023. Pieejams: https://t.me/news_lv/16051

106 Нелегальные мигранты вновь пошли на штурм латвийско-белорусской границы. 04.12.2023., *Nasha*. Pieejams: <https://nasha.la.lv/nelegalnye-migranty-vnov-poshli-na-shturm-latviysko-belorusskoy-granicy>

107 Как обстоят дела на погранпереходе латвийско-белорусской границы Патерниеки?. 24.09.2023., *Nasha*. Pieejams: <https://nasha.la.lv/kakova-obstanovka-na-pogranperehode-latviysko-belorusskoy-granicy-paternieki/komentari>

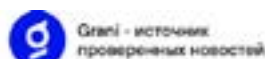
pret valsts lēmumu, vainojot Latviju rusofobijā un histērijā. Te arī jāatzīmē, ka portāls *Nasha* acīmredzami nemoderē komentāru sadaļu, kur nereti parādās rupjības.

Ziņojot par sankcijām, portāls *Nasha* izvēlas neitrālākus ziņu virsrakstus, tomēr var redzēt, ka sankciju jautājums šajā reģionā ir aktuāls. Tā, piemēram, 4. oktobrī tiek ziņots, ka “Sankcijas sit pa Latvijas vilcieniem un liftiem”. Raksts stāsta par izaicinājumiem, kas rodas no tā, ka nav iespējams iegādāties rezerves detaļas, lai salabotu liftus. Savukārt *Grani* nereti izvēlas rakstu nosaukumus, kas var raisīt dusmas. Piemēram, 19. jūlijā ievietots raksts par to, ka “Latvijas Pasts” vairs nepiegādās Krievijas presi, tā nosaukums ir “Vecīšiem atņēma naudu un pēdējo prieku”. Tomēr ir arī neitrālāki raksti, piemēram, 16. aprīlī publicēta ziņa, ka “Vairākums latvijiešu (*латвиЙцы*) atbalsta sankcijas pret Krieviju”.¹⁰⁸

Šeit jāpievērš uzmanība terminam ‘latvijieši’ (*латвиЙцы*) – latviešu valodā tam nav līdzvērtīga; iespējams tuvākais ir ‘Latvijas iedzīvotāji’. Latviešu valodā ierasts runāt par latviešiem gan kā etniski lingvistisku grupu, gan Latvijas iedzīvotājiem, bet krievu valodā vārdam latvieši ir tikai etniski lingvistiskā nozīme, tādēļ samērā plaši tiek izmantots termins ‘latvijieši’, ja rakstos runā par visiem Latvijas iedzīvotājiem neatkarīgi no valodas, kādā tie runā.

Gan *Telegram* kanālos, gan portālos *Nasha* un *Grani* plaši runāts par ekonomisko situāciju Latvijā. Ļoti plaši stāstīts gan par komunālo pakalpojumu izmaksu celšanos, gan par Euribor likmēm. Interesanti, ka nereti raksti abos portālos ir ar identiskiem virsrakstiem un saturu, lai gan autors nav ziņu aģentūra.

108 Большинство латвийцев поддерживают антироссийские санкции. 16.04.2022., *Grani*. Pieejams: <https://www.grani.lv/latvia/131170-bolshinstvo-latviyev-podderzhivayut-antirossiyskie-sankcii.html>

22 сентября, 13:43

Повышение ставки Euribor: можно ли помочь заемщикам? 1

Курсная ссылка

Повышение ставки Euribor: можно ли помочь заемщикам?

kasparisb
13:43, 22 сентября 2023

Шестимесячная общеевропейская межбанковская ставка предложения (Euribor), к которой привязано большинство жилищных кредитов, выросла до 4,066%, что повергло латвийских заемщиков в глубокое уныние.

Их можно понять: рост Euribor означает автоматическое увеличение платежей по кредиту — они становятся просто неподъемными. Понимая, что это грозит ипотечным кризисом, власти рассматривают различные варианты решения проблемы. Цель — хоть как-то приостановить рост кредитных ставок.

В этом месяце Европейский центральный банк (ЕЦБ), который рассматривает повышение процентных ставок как эффективное «лекарство от инфляции», снова поднял ключевую ставку. Это повлекло за собой рост ставки Euribor.

Шестимесячная общеевропейская межбанковская ставка предложения (Euribor), к которой привязано большинство жилищных кредитов, выросла до 4,066%, что повергло латвийских заемщиков в глубокое уныние.

САМЫЕ ЧИТАЕМЫЕ

Читать другие новости

Их можно понять: рост Euribor означает автоматическое увеличение платежей по кредиту — они становятся просто неподъемными. Понимая, что это грозит ипотечным кризисом, власти рассматривают различные варианты решения проблемы. Цель — хоть как-то приостановить рост кредитных ставок.

В этом месяце Европейский центральный банк (ЕЦБ), который рассматривает повышение процентных ставок как эффективное

30. attēls: Nasha un Grani 22.09.2023. publicēto ziņu salīdzinājums par tēmu: Euribor likmju palielinājums.

Rakstos par komunālo maksājumu pieaugumu uzsvērts, ka Daugavpils pašvaldība aktīvi iesaistās, lai palīdzētu iedzīvotājiem. Ļoti neliela rakstu daļa stāsta par to, kādi ir valdības pieņemtie lēmumi iedzīvotāju atbalstam.

“Daugavpilī viss ir labi” diskurss portālos Grani un Nasha

Abos apskatītajos portālos var atrast arī daudz izklaidējošu un informatīvu ziņu, kas kopumā stāsta pozitīvu stāstu par notikumiem Latgalē un Daugavpilī. Liela daļa satura veltīta ieteikumiem. Pavasarī tie būs ieteikumi par labāko sējas laiku, bet rudenī – idejas sēņu marinēšanai.

Nereti mediji apzināti vai neapzināti pārpublicē ziņas, kurās pašvaldības sabiedrisko attiecību nodaļa ielikusi pozitīvu rāmējumu. Tā,

piemēram, tiek ziņots par to, ka izmaksas par atkritumu savākšanu pieaugs, bet vēl vairāk pieaugs kaimiņu pilsētās.

Decembrī grandiozi tika ziņots, ka pašvaldība turpinās atbalstīt pusdienas bērniem līdz 4. klasei, mediji to pārpublicēja, neskatoties uz to, ka tas ir valsts, nevis pašvaldības finansējums. Grani regulāri organizē tiešraides ar domes darbiniekiem, kas var brīvi stāstīt par to, cik Daugavpilī viss ir labi, un nav žurnālistu, kas uzdotu kritiskus jautājumus.

Interesanti, ka iespēju uzzināt visu no domes vadības īsteno arī Daugavpils mērs A. Elksniņš, dodot iespējas iedzīvotājiem uzdot sev jautājumus personīgā Facebook konta tiešraidēs, tādējādi cilvēkus novirzot no medijiem un domes mājaslapas uz A. Elksniņa privāto kontu. Tiešraidēs tiek risināti jautājumi no atkritumu tvertņu atrašanās vietas līdz stratēģiskiem Daugavpils attīstības jautājumiem.

Daugavpilī ir liela interese par sporta aktivitātēm. Abos portālos ir daudz rakstu par Latvijas sportistu sasniegumiem, jo īpaši basketbolā. Ja kāds no Latgales sportistiem ir kaut ko sasniedzis, arī par to stāstīts samērā plaši. Plaša ir interese par lokālajiem kultūras un izklaides notikumiem.

Liela daļa satura, kas atrodams portālā, ir par izklaides iespējām Daugavpilī un reģionā.

Portālos publicētajā saturā redzams, ka vilcienu satiksme ar Rīgu ir ārkārtīgi nozīmīga problēma. Daudz rakstu gan par vilcienu kursēšanas biežumu, gan biļešu un vietu skaitu, gan ērtības jautājumiem braucienu laikā.¹⁰⁹ Daugavpils mērs A. Elksniņš parādās kā tēls, kas šīs problēmas risina.

Ik pa brīdīm tiek pārpublicētas ziņas, kas bijušas atspēkotas. Tā, piemēram, *Nasha* publicēja ziņu, kas balstījās "tvītā" no *World Stats*, ka Latvijā ir paši dārgākie komunālie izdevumi.¹¹⁰

Portālos salīdzinoši maz ziņu par atsevišķu ministru darbu, biežāk pieminēts premjera darbs. Gadījumos, kad tika pieminēts Krišjānis Kariņš, cilvēki aktīvāk piedalījās diskusijā, izsakot negatīvus komentārus par premjera darbu. Šis negatīvisms pret K. Kariņu spilgti izpaudās arī pētījumā FG laikā.

Dažkārt parādās ziņas par Rīgas mēru. Apskatītajā periodā bija tikai dažas ziņas par Rēzeknes mēru, un lielākoties tās bija ar negatīvu konotāciju par mēra darbu un aizdomām par izsaimniekošanu.

Пассажиров поезда оставили на перроне: Даугавпилсская дума надеется изменить ситуацию 39

31. attēls: Gorod publicētā ziņa par vilcienu satiksmi ar Daugavpili. Skat. atsauci Nr.109.

«Латвия – страна миллионеров!» У нас самая дорогая «коммуналка» в мире 40

Skat. Nr. 819, 23 augusta 2023

Согласно данным Numbeo.com – крупнейшей в мире базы данных о стоимости и качестве жизни людей в разных странах, – Латвия вышла в лидеры по стоимости коммунальных платежей. Мы обошли по коммунальным тарифам даже Скандинавию и США.

32. attēls: *Nasha* publicētā ziņa par komunālo pakalpojumu izmaksām. Skat. atsauci Nr.110.

Ārkārtīgi reti parādās starptautiskas ziņas, lielākoties tās ir izteikti šokējošas vai izklaidējošas ziņas.

109 Пассажиров поезда оставили на перроне: Даугавпилсская дума надеется изменить ситуацию. 04.10.2023., Gorod. Pieejams: <https://www.gorod.lv/novosti/343135-passazhirov-poezda-ostavili-na-perrone-daugavpilsskaya-duma-nadeetsya-izmenit-situatsiu>

110 Латвия – страна миллионеров! У нас самая дорогая "коммуналка" в мире. 23.08.2023., Nasha. Pieejams: <https://nasha.la.lv/latviya-strana-millionerov-u-nas-samaya-dorogaya-kommunalka-v-mire>

8. KOPĒJIE SECINĀJUMI UN REKOMENDĀCIJAS

Sadaļa balstīta pētījumā iegūtajos datos, kā arī pētījuma autoru zināšanās un pieredzē darbā ar medijiem, nevalstisko sektoru un valsts iestādēm, identificējot izaicinājumus un risinājumus. Izaicinājumi un risinājumi (komunikācijas stratēģijas) aprakstīti, izmantojot stratēģiskās komunikācijas rāmi. Stratēģiskā komunikācija saprotama kā **vispusīga pieeja komunikācijai, kas sakņojas vērtībās¹¹¹ un interesēs un ietver visu, ko aktors dara, lai sasniegtu mērķus konkurējošā vidē.**

Izaicinājums

Izpratne par pagātni nosaka cilvēku izpratni par tagadni un nākotnes cerības. Vēsturiskā apziņa ir multihronoloģisks koncepts,¹¹² kur pagātne, tagadne un nākotne mijiedarbojas un pastāv vienlaikus.¹¹³ Šobrīd daļa Latvijas sabiedrības dzīvo ar atšķirīgu vēsturisko apziņu, kas liek šķēršļus vienotai izpratnei par tagadnes notikumiem, kā arī rada atšķirīgus priekšstatus par vēlamo nākotni. Atšķirīgās informācijas telpas, valodas prasme, kā arī cilvēciskas saskares trūkums neveicina

111 Ar vērtībām domātas liberālās demokrātiskās vērtības.

112 Thorp, R. (2013). The Concept of Historical Consciousness in Swedish History Didactical Research. Cultural and Religious Diversity and Its Implications for History Education. In: Wojdon, Joanna (ed.). *Yearbook of the International Society for History Didactics*, No. 34, Schwalbach: Wochenschau Verlag, pp. 207–224. Pieejams: <https://bit.ly/34R3C0f>

113 Straub, J. (ed.). (2005). *Narration, Identity, and Historical Consciousness*. USA: Berghahn Books, p. 52.

informācijas apmaiņu, izpratni un empātiju. Arī polarizējoša retorika politikā un medijos, atražojot stereotipus, neveicina satuvināšanos. Daļā cilvēku Krievijas iebrukums Ukrainā ir radījis apjukumu un identitātes krīzi. Tas pastiprinājis atsvešinātību un pasliktinājis personīgās drošības sajūtu. Vērā ņemama arī Latgales ekonomiskā situācija, kas pastiprina “perifērijas” pretstatījumu “centram”, kā arī veicina radikalizēšanās potenciālu grupās, kuru sociāli ekonomiskais stāvoklis nav apmierinošs.

Nestabilitāte un nedrošība sniedz papildu iespējas konstruēt kolektīvo atmiņu, ietekmēt identitāti un vēsturisko apziņu. Redzams, ka daži politiskie aktori ļaunprātīgi izmanto situāciju, apelējot pie tās sabiedrības daļas, kura jūtas atstumta, netaisnīgi aizskarta, valstij un latviski runājošajai sabiedrības daļai nevajadzīga vai pat nevēlama. Identitātes politika pastiprina sabiedrības fragmentāciju. Daļa Latvijas krievvalodīgo turklāt saskaras ar identitātes krīzi: tie nespēj identificēties nedz ar Latviju, nedz Krieviju.¹¹⁴ Krievijas iebrukums Ukrainā daļā šo identitātes krīzi ir pastiprinājis. Arī pētījuma dati liecina, ka Daugavpils krievvalodīgie nespēj vai nevēlas identificēties ar Krieviju. Vienlaikus tie spēcīgi identificējas ar Latviju kā mājām, bet nejūt piederību Latvijas nacionālajai idejai.

Situācija ir ārkārtīgi sarežģīta, jo trīsdesmit gadu laikā valsts nav spējusi izveidot vienotu pilsonisko vērtību apziņu pamatnācības un mazākumtautību starpā. Kaut arī kopš Krievijas pilna mēroga iebrukuma Ukrainā

114 S. Croucher. (2004). *Globalization and Belonging: The Politics of Identity in a Changing World*, Lanham: Rowman & Littlefield.

ir pagājis vairāk nekā gads, valstij joprojām pastāv iespēja uzrunāt šo sabiedrības daļu, pievēršoties vienotas informācijas telpas, vēsturisku un nākotnes konstruktīvu stiprināšanai. Vēsturiskie konstruktīvi kā pamats informācijas interpretācijai un nākotnes konstruēšanai ir pietiekami sarežģīti un sāpīgi; to mainīšanai neder vienpusējas vai īslaicīgas pieejas.

Kopš Krievijas pilna mēroga iebrukuma Ukrainā ir sperti vairāki soļi, lai stiprinātu valsts drošību, tomēr tā ir cīņa ar sekām, nevis cēloņiem. Rezultātā var rasties maldīgs priekšstats par situācijas uzlabošanos sabiedrībā, kas patiesībā ir baiļu un pašcenzūras izpausmes. Iespējams, cilvēki vēl aktīvāk meklēs alternatīvas, kur gūt drošības un stabilitātes sajūtu, celt pašapziņu un atgūt piederības sajūtu.

Pētījums liecina, ka krievvalodīgie cilvēki Daugavpilī vēlas justies pieņemti kā vērtīga sabiedrības daļa. Papildus jāakcentē, ka reģiona ekonomiskā atpalicība neveicina pašapziņas un piederības sajūtu, uz ko arī norāda respondenti.

Tālāk tiek piedāvātas komunikācijas stratēģijas, kas izstrādātas, balstoties uz pētījumā identificētajiem galvenajiem problēmjautājumiem, kuri aktuāli respondentiem Daugavpilī un kopumā Latgalē.

Komunikācijas stratēģijas

Ilglaicīga pieeja

Kaut arī komunikācijas kampaņas ir viens no stratēģiskās komunikācijas īstenošanas veidiem, ir jāapzinās, ka stratēģiskā komunikācija paredz ilgtermiņa diskursu konstruēšanu. Sporādiska kampaņveidīga komunikācija nedos gaidītos rezultātus.

Valsts jaunā stratēģiskās komunikācijas koncepcija uzsver, ka ir būtiski veidot vienotu izpratni Latvijas sabiedrībā gan par valsts vēsturi, gan demokrātiju un Satversmē noteiktajām vērtībām, gan arī par krīzes situācijām.¹¹⁵ Kā izaicinājumi tam tiek minēti: dezinformācija, informācijas ietekmēšanas operācijas, kā arī ārvalstu (galvenokārt Krievijas) iejaukšanās Latvijas informatīvajā telpā. Kaut arī tie objektīvi kavē vienotas izpratnes veidošanos, tomēr visupirms tā būs atkarīga no diskursiem, kuri tiek konstruēti nacionālā līmenī: politiskās elites, kultūras un sporta elites, medijiem.

Tā kā šis pētījums koncentrējas uz Daugavpils iedzīvotājiem, var secināt, ka Daugavpils diskursīvajā telpā dominē mērs A. Elksniņš, kurš ietekmē arī vietējos medijus (vai nu ietekmē sev vēlamas informācijas publicēšanu, vai izmanto iespēju sankcionēt nevēlamus aktorus), kā arī populistiski un prokremliski aktori, piemēram, A. Šlesers un A. Rošļikovs. Klātesoši, galvenokārt tiešsaītē, ir arī Kremļa un Lukašenko režīmu naratīvus popularizējoši avoti. Valsts un nacionālo

¹¹⁵ Valsts stratēģiskās komunikācijas un informatīvās telpas drošības koncepcija 2023.–2027. gadam. Ministru Kabinets, 24.01.2023. Pieejams: <https://bit.ly/41t5Cag>

mediju ietekme vērtējama kā vāja; tas daļēji atkarīgs arī no valodas prasmes, vispārējas neuzticības ziņām, valstij un medijiem, kā arī no reģionālo mediju finansiāli politiskām atkarībām, nepietiekama finansējuma un medijpratības trūkuma neatkarīga satura veidošanai.

“Atsvešinātības”, “Daugavpils pret Rīgu” (centrālo varu), “krievi pret latviešiem” (rusofobijas) diskursi guvuši pieaugošu rezonansi gan kopš neatkarības atgūšanas, gan pašreizējo notikumu kontekstā (Krievijas-Ukrainas karš; valsts spertie soļi Krievijas ietekmes mazināšanai), tāpēc akūti nepieciešami ilgtermiņa risinājumi.

Rekomendācijas:

- Sistemātiska, ilgtermiņa piederības sajūtu veicinoša retorika visos valsts līmeņos, kurai jāseko darbiem, kas to apliecina un veicina.
- Reģionālo mediju plurālisma un redakcionālās neatkarības stiprināšana.
- Nodrošināt plašāku un kvalitatīvāku bezmaksas TV apraidi nacionālā līmenī, pārskatot pašreizējos noteikumus. Daļa pētījuma respondentu atzīmē, ka tie nevar atļauties patērēt maksas saturu. Komercedijiem būtu jāsaņem pietiekami izdevīgs finansējums par dalību bezmaksas apraidē, kas veicinātu kvalitatīvāku un vispusīgāku bezmaksas satura veidošanu un palīdzētu uzturēt vietējos ziņu dienestus un citas informatīvas programmas. Iespējams, ka ilgtermiņā virszemes bezmaksas apraide nav stratēģisks risinājums, bet vismaz tuvāko piecu gadu laikā tā būs aktuāla kā viena no apziņošanas platformām. Šā brīža drošības situācijā bagātīgāks un kvalitatīvāks bezmaksas TV saturs būtu ieguvums Latvijas informācijas telpai.
- Reģionālo nevalstisko organizāciju

stiprināšana. Pētījums parāda, ka Daugavpilī pilsoniskā sabiedrība ir vāja un tās spēja pašorganizēties ir zema. Nepieciešams jēgpilns atbalsts pilsoniskajai sabiedrībai, kura darbotos ārpus pašvaldību ietekmes un stiprinātu piederību valstij un sabiedrības saliedēšanos. Nevalstiskā sektora vājums veicina politisko aktoru ietekmi (piemēram, jautājumā par uzturēšanās atļaujām).

- Rūpīga seku izvērtēšana: kādi ir reālie ieguvumi un kādas jaunas problēmas vietējiem krievvalodīgajiem rada šā brīža politiskie lēmumi saistībā ar Krievijas iebrukumu Ukrainā.
- Ilgtermiņa skaidrojošais darbs ar krievvalodīgo auditoriju tai saprotamā veidā.
- Lauzt stereotipus par “centra-perifērijas” attiecībām caur darbiem, caur pārstāvniecību un dialogu pietuvinot “Rīgu” reģionam.
- Veicinoši pasākumi Daugavpīliešu un Latgales reģiona iedzīvotāju sasaistei ar pārējo Latviju: izglītības, pieredzes apmaiņas, kultūras programmas.

Kā piemēru var minēt daļā Daugavpīliešu novēroto vēlmi palīdzēt Ukrainas bēgļiem. Kaut arī politiskie uzskati var būt dažādi, ja vien tie nav radikāli prokremliski, cilvēki augstu vērtē līdzcilvēku ciešanu novēršanu un pienākumu palīdzēt. Komunikācija un pasākumi, kuri akcentētu Daugavpīliešu labos darbus un attieksmi, kā arī paustu pateicību par to, ļautu konstruēt naratīvu par kopābūšanu un identificēt “labo” un “ļaušo”, sabiedrotos un ienaidniekus. Citiem vārdiem, izmantot pozitīvus autostereotipus kā fundamentu saliedējošām aktivitātēm.

Sociālo mediju platformas

Ņemot vērā tradicionālo mediju norietu un pastiprināto sociālo tīklu ietekmi, pūles komunicēt loģiski būtu koncentrēt šajās platformās. Šobrīd strauji paplašinās tā sauktie “ziņu tuksneši”: tradicionālie mediji neprot sasniegt auditorijas tiešsaitē, savukārt auditorijām nav interesants vai patīkams ziņu saturs. Daugavpils iedzīvotāji, t. sk. vidēja un vecāka gadagājuma, aktīvi izmanto sociālos medijus. Daļa iedzīvotāju apzināti izvēlas sekot ārvalstu (bieži Krievijas) “bloggeru” vai “influenceru” saturam *YouTube* un citās platformās. Savukārt izvairīšanās no ziņu satura īpaši vērojama jauniešos un vidēja vecuma grupās. Medijiem ir nepieciešams radīt kvalitatīvu saturu tieši sociālo mediju formātam. A. Elksniņa kā sociālo mediju platformās aktīva politiķa piemērs parāda, ka cilvēkiem viegli pieejama un saprotama komunikācija piesaista un ietekmē. Arī A. Rosļikova priekšvēlēšanu kampaņa sociālajos tīklos pierāda, ka šādai komunikācijai ir reāla ietekme uz cilvēku izvēlēm un rīcību.

Rekomendācijas:

- Atbalsts reģionālo mediju digitālai transformācijai un satura pielāgošanai patēriņam sociālajos tīklos.
- “Influenceru” izmantošana jauna diskursa radīšanai. Šis jautājums zemāk skatīts detalizēti.
- Proaktīva mūsdienīga un auditoriju uztveres preferencēm atbilstoša valdības un valsts iestāžu komunikācija sociālajos tīklos, t. sk. mērķēta konkrēti Daugavpils un Latgales auditorijām. Ja valsts iestādes vai atsevišķi politiķi komunicē tikai un vienīgi latviešu valodā, tad ir jāizstrādā sadarbības mehānismi ar medijiem un nevalstisko sektoru, kas var šos vēstījumus pārnest auditorijām saprotamā

valodā, jo pretējā gadījumā tie, atšķirībā no naidīgajiem vai Kremļa propagandas naratīviem, noteiktu auditorijas daļu nerasniedz.

Digitālā satura autori (influenceri)¹¹⁶

Daugavpilī ir bijis iespējams identificēt vairākus influencerus, kuri apzinās A. Elksniņa un viņam lojālo mediju ietekmi uz vietējo diskursu un vēlas pārmaiņas. Konkrēti, ir cilvēki, kas gatavi ieguldīt laiku un prasmes diskursa veidošanā, kas pietuvinātu Daugavpili pārējai Latvijai, sniegtu iedzīvotājiem pārbaudītu un objektīvu informāciju par norisēm valstī un ārpus tās, kā arī veicinātu informācijas pieejamību un interesi par Daugavpili citviet Latvijā.

Taču “laiks ir nauda”, un šiem cilvēkiem arī pietrūkst tehnikas un dažkārt arī atsevišķas prasmes satura ražošanai. Tāpēc šādai iecerei būtu nepieciešams ilgtspējīgs finansējums, kas ar salīdzinoši nelielu ieguldījumu varētu piesaistīt jaunas auditorijas. Influenceru darbības modelis turklāt paredz sekotāju skaita audzēšanu, lai pelnītu naudu ar produktu un pakalpojumu reklāmām, tāpēc paredzams, ka veiksmīgu influenceru finansējumu ar laiku var mazināt.

Īpaši izceļama jauniešu auditorija, kas vismazāk interesējas par ziņu saturu, bet arī ir aktīvāki sociālajos tīklos un, kā parāda pētījums, noskaņoti aktīvi piedalīties vēlēšanās. Iespējams, ka A. Rosļikova panākumi arī ir daļēji saistīti ar šīm tendencēm. Savulaik arī partija “Saskaņa” aktīvi darbojās ar jauniešu auditoriju, piedāvājot dažādas aktivitātes un saturu. Nākotnē iespējams influenceru kodolu izmantot arī klātienē aktīvitātēm ar jauniešiem.

¹¹⁶ Persona, kura sociālo mediju lietotājiem izstrādā, veido un pasniedz saturu teksta un audiovizuālā formā.

Vietējo influenceru izmantošana apmierinātu arī Daugavpīliešu vēlmi pēc vietējām ziņām un izklaides vienlaicīgi. Influenceru veidoto saturu tāpat iespējams izmantot vietējiem medijiem, mazinot “ziņu tuksnešus” sociālajos tīklos un veicinot savstarpēju tīklošanos. Tas arī nodrošinātu valstiski svarīgu naratīvu pastiprināšanu un izplatību.

Rekomendācijas:

- Ar nevalstiskā sektora palīdzību un piešķirot mērķētu finansējumu valsts drošībai, sabiedrības saliedēšanai domāta satura izstrādei un lai veicinātu krievvalodīgo piederības sajūtu valstij veidot sadarbību ar vietējiem influenceriem.
- Vecināt influenceru sadarbību ar reģionālajiem medijiem satura abpusējā izmantošanā, mazinot “ziņu tuksnešus”.
- Vecināt vietējo Daugavpils influenceru tīklošanos un sadarbību ar influenceriem citviet reģionā un Latvijā.
- Paredzēt influenceru aktivitātes ne tikai sociālo mediju platformās, bet arī klātienē.

Komunikācija par un ar Latgali un Daugavpili

Pētījums parāda, ka vietējie iedzīvotāji ir vilušies par pastāvīgi negatīvo Latgales atainojumu gan medijos, gan arī varas partiju retorikā. Izgaismojas, ka Latgalē gan latvieši, gan krievi izjūt atsvešinātību un aizvainojumu par “Rīgas” atrautību. Kā norāda pētījuma respondenti, nacionāla mēroga ziņu raidījumos ziņas no Latgales parasti ir ar negatīvu noskaņu (alkoholisms, nabadzība, prokrieviskums), nevis veiksmes stāsts. Iespējams, tas veicina arī A. Elksniņa popularitāti, jo viņam Daugavpils ir “labākā”. Stratēģiskajā komunikācijā nepieciešams

nopietni izvērtēt, kādā veidā runāt par Latgali un kā sasniegt visus tās iedzīvotājus. Nepieciešams veidot jaunu diskursu, kas veicina Latvijas iedzīvotāju interesi un lepnumu par Latgali un konkrēti arī Daugavpili. Saskaņā ar respondentu teikto, sabiedrībā iesakņojušies vairāki negatīvi stereotipi par pilsētu un reģionu kopumā (“jūs visi esat tādi”, “ko citu no jums gaidīt”).

Rekomendācijas:

- Jāapzinās detalizētāk, kā Latgalē un Daugavpilī tiek uztverts nacionālais diskurss par šo reģionu – kas nepatīk, skumdina, kaitina, kas patīk, raisa lepnumu, prieku. Tas saistāms ar nacionāla līmeņa diskursu regulāru monitoringu, kā tiek atainota Latgale un Daugavpils, kādi notikumi un vēstījumi tiek izcelti.
- Jāpārskata retorika, kas turpina un palielina atsvešinātību, uzsver Latgali kā “zaudētu reģionu” un veicina neuzticēšanos. Vienlaicīgi jātiecas uz satura daudzveidību, atainojot visu sabiedrību (ģeogrāfiski un etniski) un veidojot iekļaujošu naratīvu.
- Pastiprināti jādemonstrē cilvēciska klātbūtne: amatpersonu vizītes, uzturēšanās reģionā, komunikācija ar vietējiem.
- Iespējams, līdzīgi kā tas tika īstenots Narvā, valdībai vai atsevišķām ministrijām uz laiku jāpārceļ savs birojs uz Latgali vai jāizveido īpašs valdības speciālo lietu ministra amats, kura uzdevums būtu Latgales iedzīvotājiem komunicēt valdības lēmumus. Līdzīgi ar LIAA – kaut arī aģentūra strādā ar Latgali, tai, iespējams, būtu nepieciešama lielāka redzamība un pieejamība uz vietas reģionā.
- Mediju redakcijas jāizglīto par situāciju Latgalē, jāinformē par negatīvo stereotipu un atsvešinātības diskursa ietekmi uz

iedzīvotājiem un valsts drošību.

- Informācijas telpas monitoringā atsevišķi jāizdala Latgales, Daugavpils un Rēzeknes informācijas telpas. Jāparedz dalījums latviešu/latgaliešu/krievu/poļu valodas mediju patēriņam un tiem.
- Lai gan negatīvus izteikumus par Latgali un Daugavpili lieto arī paši respondenti, ir iespējams fokusēties arī uz pozitīvo, ar ko cilvēki lepojas – Latgales dažādību, skaisto dabu, baznīcām, draudzību un atvērtību, kā arī īpaši izcelt veiksmes stāstus ekonomikā, sākot no vietējiem mazajiem uzņēmumiem un beidzot ar lielajiem uzņēmumiem un ārvalstu investoriem. Retorika ir jāstiprina ar darbiem: publiskiem pasākumiem, kas veicina šāda diskursa apzināšanos, kā arī ar konkrētām iniciatīvām ekonomikā, kultūrā, drošībā un citās sfērās.
- Komunikācijā par valstī nozīmīgiem jautājumiem, reformām, svarīgi aktualizēt vērtību “es kā indivīds valstij esmu vajadzīgs”, kas sekmētu pašu iedzīvotāju motivāciju uzzinātu ko vairāk, pievērsties dažādākiem informācijas avotiem.
- Indivīda kā valstij nozīmīgas vērtības akcentēšana pozitīvi ietekmētu pārliecību, ka katrs iedzīvotājs spēj ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu valstī un sekmētu piederības sajūtu. Šobrīd izteikta vilšanās par vēlēšanu procesu un iznākumu, vājas zināšana par citām iespējām iesaistīties un panākt pārmaiņas (vienīgais, ko piemin – referendumi). Jāveido sistēma, kas nodrošinātu intensīvāku, regulārāku legītimu iespēju rosināt kādas pārmaiņas, izteikt idejas, stiprinot sajūtu, ka tiek uzklauts tautas viedoklis (līdzīgi kā iniciatīva *manabalss.lv*).

Krievu valodas jautājums medijos

Šis ir sarežģīts jautājums, kas saistīts ar valsts stratēģisko attīstību un drošību. Saprota, kārtā pāreja uz valsts valodu publiskajā telpā nākotnē nodrošinās vienotu izpratni Latvijas sabiedrībā, mazinās šķelšanos un stiprinās noturību. Taču tas būs iespējams tad, kad visi iedzīvotāji vienlīdz labi pārzinās valsts valodu.

Diemžēl šā brīža situācija Daugavpilī parāda, ka latviešu valodas apgūšana neveicas krievu valodas dominances un kvalitatīvas izglītības trūkuma dēļ: nav prakses, nav pielietojuma, līdz ar to nesaskata jēgu mācīties, un tiešsaitē ir ērti pieejams saturs krievu valodā gan ziņām, gan izklaidei. Tie, kuri vēlas apgūt latviešu valodu, atzīmē infrastruktūras trūkumu: ir jāizmanto privātskolotāji, skolās trūkst labu latviešu pedagogu.

Lēmumiem par krievu valodu sabiedriskajā medijā, kā arī par atbalstu vietējiem medijiem krievu valodā līdz ar to ir jābūt racionāliem: lai tie veicinātu vēlamās pārmaiņas ilgtermiņā, piedāvājot praktiskus risinājumus tagadnē. Pretējā gadījumā šobrīd sarežģītā un bīstamā ģeopolitiskā situācijā, pietiekami nepārstāvētot Latvijas pozīciju un neveicot skaidrojošo darbu krievu valodā, šīs auditorijas paliks atsvešinātas un citādi domājošas.

Igaunijas piemērs parāda, ka krievvalodīgie, kuri patērē medijus igauņu valodā un sabiedrisko mediju krievu valodā, pauž tādus pašus uzskatus kā igauņi valstij stratēģiski svarīgos jautājumus, t. sk. par drošības izaicinājumiem un Krievijas iebrukumu Ukrainā.

Iespējams, ir vērts domāt par pagaidu risinājumiem mediju saturā, piemēram,

titrēšanu¹¹⁷, kas var arī iekļaut komercmediju saturu divās valodās ar pakāpeniski pieaugošu latviešu valodas saturu.

Lai mainītu atšķirīgo vēstures apziņu, ļoti iedarbīgi varētu būt cilvēkstāsti krievu valodā, kas skaidro sarkanā terora, okupācijas, deportāciju un autoritārā padomju režīma represijas pieredzes, kā arī atklāj pirmās nacionālās atmodas kontekstu 19. gadsimtā un 20. gadsimta sākumā. Pētījums parāda, ka šī informācija daļu krievvalodīgās auditorijas nerasniedz vai sasniedz formālā veidā, kas neveicina iedziļināšanos, ticamību vai empātiju un nespēj konkurēt ar Krievijas pasniegto vēstures interpretāciju.

Tāpat svarīgi domāt par apraidi pierobežas reģionos (iespējams, nepieciešams pastiprināt raidītāju jaudu), LVRTC papildu torņiem un, iespējams, pat subsīdijām digitalizācijai, taču Latvijā ražots TV saturs tiks patērēts tikai tad, ja būs interesants un saprotams vietējiem.

Rekomendācijas:

- Apsvērt risinājumus, kas Daugavpils iedzīvotājiem saistošā un draudzīgā veidā veicinātu latviešu valodas lietojumu (piemēram, īpaši kultūras pasākumi, pilsētvide, hobiju nodarbes vai cita veida izklaide).
- Diskusijās par krievu valodas lietojumu sabiedriskajā medijā ņemt vērā auditoriju informācijas iegūšanas paradumus un ievērojamo Krievijas satura pieejamību un ietekmi.
- Apsvērt risinājumus mediju saturā, kas piedāvātu latviešu valodu vāji pārzinošiem

iedzīvotājiem latviešu un krievu valodas kombinējošu saturu, lai pakāpeniski veicinātu valodas apguvi un kāpinātu saturu latviešu valodā.

- Izskatīt iespēju mērķēti atbalstīt neatkarīgus medijus krievu valodā, kuri darbojas Latgales reģionā, vismaz pašreizējos ekonomiskās krīzes un kara apstākļos. Vienlaicīgi veicināt pakāpenisku latviešu valodas iekļaušanu šo mediju saturā (skat. iepriekšējo punktu).
- Atbalstīt satura veidošanu krievu valodā, kas balstīti cilvēkstāstos, veicina empātiju un mazina “paralēlās vēstures” klātbūtni.
- Radīt cilvēkstāstos balstītu saturu, kas uzsver kopējās vēsturiskās pieredzes, piemēram, padomju režīma represiju izraisītās ciešanas, kas skāra arī etniskos krievus.
- Risināt ilggadējo problēmu ar apraides kvalitāti pierobežā.

Kvalitatīva satura pieejamība medijos

Ir jāizvērtē situācija, ka informācija par Latgali un Daugavpili Polijas TV un portālos tiek atspoguļota daudz plašāk, nekā sabiedriskajos un nacionālā mēroga medijos. Polija ir Latvijas sabiedrotais, tāpēc situācija nerada informatīvos draudus, bet norāda uz savā ziņā absurdu situāciju, ka nacionālie mediji ir mazāk ieinteresēti piedāvāt lokālu saturu par Latvijas reģionu nekā ārvalstu mediji. Ziņas par Latgali un informācija, kas aktuāla sabiedrības krievvalodīgajai daļai, netiek integrēta nacionālā mēroga latviešu valodas saturā. Piemēram, imigrācijas likuma grozījumi vai pāreja uz izglītību latviešu valodā tiek skatītas kā atsevišķas “krievu” problēmas, nevis kas tāds, kas attiecas uz sabiedrību kopumā. Tas vēl vairāk pastiprina atsvešinātību, turklāt

¹¹⁷ Dati parāda, ka gados jaunāki respondenti priekšroku dod subtitriem, savukārt gados vecāki priekšroku dod valodas celiņam dzimtajā valodā. Šajā pētījumā atsevišķi nav izdalīta krievvalodīga sabiedrības grupa, tomēr tendences varētu būt līdzīgas. “Latvijas fakti. Latviešu valodas lietojums un kvalitāte elektroniskajos plašsaziņas līdzekļos un elektroniskajos medijos, 2022.gada decembris.” Pieejams: <https://www.neplp.lv/lv/media/5553/download?attachment>

abpusēji. Cilvēki turpina lietot medijus krievu valodā, un aktuāls ir jautājums par propagandas kanālu aizlieguma efektivitāti. Šobrīd notikusi ievērojama polarizācija, cilvēki izvairās atzīties, kādus medijus lieto. Tomēr skaidrs, ka gan caur satelīta TV, gan Telegram kanāliem prokremliska informācija pie cilvēkiem nonāk un turpinās nonākt.

Rekomendācijas:

- Apzināt nelegālās iespējas Krievijas propagandas kanālu patēriņam Latvijas teritorijā un veikt pasākumus to bloķēšanai. Publiskajā informācijas telpā šīs darbības pastiprināti jāskaidro ar konkrētiem dezinformācijas vai pretlikumīgas retorikas piemēriem (naida kurināšana, kara proponēšana, u.t.t.). Avotu bloķēšana nebūs efektīva, ja nepieaugs individuālā izpratne par to, kāpēc tas ir būtiski. Tas turklāt skatāms kopā ar jautājumu, kā piedāvāt saistošu saturu, kas ražots Latvijā vai citās demokrātiskās valstīs.
- Sīkāk izprast iemeslus Krievijas propagandas kanālu patēriņam.
- Nolūkā paplašināt bezmaksas piedāvājumu krievvalodīgajai auditorijai, lai aizvietotu Krievijā radīto izklaides, ziņu, vai politisko saturu, izpētīt, kāda veida Latvijā vai citās demokrātiskās valstīs ražots saturs auditorijām šķiet vispievilcīgākais.
- Ar sociālo tīklu starpniecību pastiprināti piedāvāt reģiona iedzīvotājiem aktuālu informāciju.
- Pastiprināti skaidrot valsts politiku, kas vērsta uz drošības stiprināšanu un Krievijas ietekmes mazināšanu. Svarīgi veidot iekļaujošu naratīvu, kurā Daugavpils un krievvalodīgie ir daļa no Latvijas, tās drošības, tostarp aktualizēt valsts aizsardzības dienesta tēmu, sniedzot skaidrojošu informāciju un motivējot pieteikšanos.

- Jāuzlabo uzticēšanās Latvijas medijiem un valsts varai; jānodrošina viedokļu dažādība, paļāvība uz mediju godīgumu, objektivitāti un korektu ziņu atspoguļojumu – aktuālās vajadzības, kas stiprinātu uzticamību ir pozitīvo ziņu klātesamība, saturs krievu valodā, plašāks piedāvājums par reģionālajiem notikumiem, ziņām.
- Būtiski stiprināt lepošanos ar piederību Latvijai tieši krievu valodā runājošo jauniešu auditorijā (vecumā no 18 līdz 34 gadiem). Ņemot vērā šīs vecuma grupas mediju patēriņu, būtiski radīt emocionālo piesaisti ar satura piedāvājumu sociālajos medijos (piem., TikTok, Instagram, Facebook) un interneta ziņu portālos. Tāpat jāpārskata un jāpalielina valsts iestāžu klātbūtne TikTok, nekompromitējot drošību.
- Jāpievērš uzmanība tam, lai uzlabotu Daugavpils un Augšdaugavas novada iedzīvotāju informētību par notikumiem Latvijā. Šobrīd dati atspoguļo distancētu, atsvešinātu šīs iedzīvotāju grupas pozīciju, īpaši krievu valodā runājošo vidū vecuma posmā no 18 līdz 24 gadiem un pirmspensijas vecumposmā.

Mērķēts finansējums un kvalitatīva žurnālistika

Latgalē un jo īpaši Rēzeknē un Daugavpilī pastāv ievērojama politiskā ietekme uz medijiem. Tie ir gan saistīti ar Ēķa ģimenes mediju tīklu, gan cilvēkiem, kam ir saistība ar politiskajām partijām.

Krievu valodas medijos lasāmi Kremļa naratīvi par Latvijas valstiskumu un drošības situāciju reģionā. Kritika par pašvaldību ir iespējama reti kurā medijā, jo tas nozīmēs zaudētas iespējas iegūt pašvaldības finansējumu caur projektiem vai ievietotām reklāmām. Savukārt mediji, kas ir kritiski pret, piemēram, A. Elksniņu, var saņemt pret sevi vērstas apmelnojošas kampaņas viņa kontrolētos medijos. Mazās pilsētās, kur “visi visus zina”, šāda situācija var novest arī pie reāliem draudiem medijam vai konkrētiem žurnālistiem.

Visgrūtākajā situācijā šajā reģionā nonāk mediji, kas publicē informāciju krievu valodā. Valsts finansējuma piesaiste medijiem krievu valodā ir ierobežota (piemēram, nav pieejams Mediju Atbalsta Fonda finansējums) un iespējas nabadzīgākajā reģionā nopelnīt ar reklāmām vai abonentiem ir ierobežotas. Šiem medijiem atliek meklēt ārvalstu finansējumu caur projektiem, bet tas nav ilgtspējīgs attīstības modelis. Jautājums ir arī par to, cik lielā mērā politiski ietekmētie mediji ir spējīgi sniegt kvalitatīvas, neatkarīgas žurnālistikas pakalpojumu.

Rekomendācijas:

- Ir jāturpina investēt reģiona žurnālistu apmācībās (piemēram, ar Baltijas Mediju izcilības centra atbalstu), lai apgūtu neatkarīgas žurnālistikas principus.
- Latgales mediji bez neatkarīga valsts atbalsta nevar būt neatkarīgi. Tas ietver arī medijus krievu valodā. Tomēr ir sīki

jāvērtē, kurus medijus un pēc kāda principa atbalstīt, jo iespējams nonākt situācijā, kad valsts finansē pretvalstiskus naratīvus proponējošus vai konkrētu politisko spēku atbalstošus medijus. Finansējuma piešķiršanā kā vienam no uzstādījumiem jābūt pakāpeniskai latviešu valodā veidota satura audzēšanai.

- Ir būtiski izmantot pieejamos resursus kvalitatīva satura veidošanai latviešu valodā un veicināt mākslīgā intelekta iespēju izmantošanu tulkojumiem. Mākslīgā intelekta valodas apstrādes programmas jau tagad piedāvā iespējas patērēt tiešsaistē izvietotu saturu dažādās valodās, nodrošinot automātisko tulkošanu gan rakstveida, gan video saturam. Tātad, nākotnē auditoriju piesaistīs satura kvalitāte, nevis valoda.

Austrumu pierobeža kara ietekmē

Cilvēki, kas dzīvo Latgalē, ļoti akūti izjūt ekonomiskās sekas Krievijas karam Ukrainā. Uz augsto nabadzības rādītāju un kopējās ekonomiskās nedrošības fona šī situācija kļūst par aktīvas rīcības zonu gan Krievijas ietekmes operācijām, gan populistiem. Nepieciešami tūlītēji atbalsta mehānismi, lai veicinātu tur dzīvojošo cilvēku noturību. Lielākajai daļai Latgales iedzīvotāju ir zemāks izglītības un profesionālo prasmju līmenis nekā citur valstī. Tas rada potenciālu “centra” un “perifērijas” tālākai atsvešinātībai un sociāli un ekonomiski nelabvēlīgākā situācijā esošo cilvēku radikalizācijai.

Rekomendācijas:

- Ņemot vērā to, ka tieši šīs grupas ir augstā riska zonā, automatizācijai skarot arvien jaunas sfēras, ir nepieciešamas apmācību

un pārkvalificēšanās programmas.

- Īpašs fokuss būtu jāvelta cilvēkiem, kuri iepriekš darbojās transporta un loģistikas jomā un ir zaudējuši ienākumus, kopš Krievija uzsākusi karu Ukrainā.
- Nepieciešams pievērst pastiprinātu uzmanību mākslīgā intelekta attīstības ietekmei uz reģionu: gan iedzīvotāju izglītošanā par saistītajām iespējām un izaicinājumiem, gan projektu izstrādē ekonomikas attīstībai.
- Jāpievērš uzmanība Valsts robežsardzei kā nozīmīgam viedokļa pautājam par robežas drošību – tematu, ko bieži apskata Latgales un Daugavpils medijos. Arī LATO projekta “Droša robeža” ietvaros dalībnieki identificēja robežsargus (radnieku, draugu, paziņu statusā) kā nozīmīgu informācijas avotu, īpaši krīzes laikā. Te jāatzīmē, ka Valsts Robežsardze Covid laikā bija iekšlietu sekotra “vājamais punkts” ar zemākajiem vakcinācijas rādītājiem – tur plaši izplatījās sazvērētības teorijas, un robežsargi vakcinējās tikai piespiedu kārtā. Liela daļa no viņiem ilgstoši ir bijuši ar skatu uz Krieviju/Baltkrieviju – apmācības braucienos, sadraudzībās, tādēļ jāturpina darbs pie iespējām doties uz apmācībām Frontex ietvaros, veidojot robežsardzē eiropiešu vidi.
- Aktīvi jāskaidro, kādēļ nav iespējami tūrisma, izklaides un iepirkšanās braucieni uz Baltkrieviju, kas ilgstoši ir bijusi normāla prakse reģiona iedzīvotājiem, tajā skaitā arī ekonomisku apsvērumu dēļ.

Drošumspējas veicināšana

Ņemot vērā, ka drošības situācija tuvākajā laikā neuzlabosies, ir būtiski stiprināt Latgales un arī visas Latvijas iedzīvotāju pārliecību par noturību: spēju būt vienotiem, identificēt dezinformāciju, sniegt savstarpēju palīdzību, proaktīvi piedalīties valsts drošības stiprināšanā. Nepieciešams veicināt un atbalstīt reģionā esošos kopienu tīklus un sociālā atbalsta sistēmas. Nepieciešama dažādu finansiālā atbalsta sniedzēju savstarpējā koordinācija, diskutējot par projektiem, kas darbojas efektīvi un sasniedz mērķus, un iniciatīvām, kas šajā reģionā nav efektīvas. Pēdējo gadu laikā Latvijas militārā drošība ir ievērojami stiprinājusies, t. sk. pateicoties NATO sabiedroto spēku pastāvīgai klātbūtnei un valsts aizsardzības dienesta ieviešanai. Vienlaikus palielinājušies nekonvenciāla hibrīduzbrukuma draudi, tādēļ nepieciešams stiprināt vēstījumu, ka Latvija ir gatava arī šādiem izaicinājumiem.

Rekomendācijas:

- Jāturpina regulāri un sistemātiski vākt datus par reģiona iedzīvotājiem un viņu uzskatiem, kā arī jānodrošina šo datu droša aprīte un uzglabāšana.
- Latgalē jāturpina aktivitātes drošumspējas palielināšanai. Konkrēti: ekonomiskā atbalsta programmas, noturība informācijas telpā, prasmju apmācības, atbalsts kopienas atbalsta tīkliem, gatavība krīzēm.
- Jāturpina pētījumi, kuros pastāv holistisks, nevis etnocentriskais skatījums uz Latgales cilvēku identitāti.
- Nepieciešams domāt par veidiem, kā Daugavpils sabiedrībai tuvināt Zemessardzes 34. kājnieku bataljonu, kā arī NBS kopumā un NATO sabiedroto spēkus

Latvijā, iesaistot sabiedriskos pasākumos un komunikācijā ar vietējiem cilvēkiem. Jāizmanto aktivitātes un vēstījumi, iesaistot Zemessardzi pasākumos, kas aizkustina un vieno sabiedrību: palīdzība senioriem, dzīvniekiem, sporta aktivitātes, skolu pasākumi, kā arī jāapsver Valsts aizsardzības dienesta vienības izveide Daugavpilī.

- Nepieciešams veicināt daugavpiliešu tīklošanos ar citām pilsētām un spēju sadarboties krīzē.
- Lai stiprinātu piederības sajūtu, lepnumu par valsti, un pilsonisko aktivitāti, vēlams aktualizēt iespējas un sasniegumus dažādās jomās: tā var būt izcilība mākslā vai sportā, aktīva līdzdalība apkaimes uzlabošanā, dalība valsts politikas procesu pilnveidē, iesaiste valsts aizsardzībā, darbs nevalstiskajā sektorā. Uzmanība tam jāpievērš trijos līmeņos: lokāli, valsts mērogā un starptautiski.
- Jāpievērš uzmanība riskam, ka noteiktās krievvalodīgo auditorijās tiek apšaubīta vārda brīvība Latvijā, nav pārliecības par to, ka ir droši izteikt viedokli, kas nesaskan ar vairākuma uzskatiem (nevis pretvalstisku rīcību).
- Latvijas mērogā jāpievērš uzmanība naida runai vērsta pret vietējiem krieviem.

Komunikācija ar sabiedrību krīzes laikā

Laikā, kad daudzi cilvēki ne tikai vispār Latvijā, bet jo īpaši Latgalē izvēlas “atslēgties” no mediju un nacionālo mediju patēriņa, aktualizējas jautājums par to, kā valstij viņus apziņot krīzes laikā.

Covid krīze parādīja, cik liela nozīme ir pašvaldību vadītāju attieksmei pret valdības

lēmumu izpildi – bija pašvaldības, kas apzināti pretojās un nebija proaktīvas, ieviešot ierobežojumus vai motivējot iedzīvotājus vakcinēties. Pētījums parāda, ka cilvēki Daugavpilī informāciju par krīzes situācijām galvenokārt iegūst no sociālajiem tīkliem (t. sk. mediju publicēto informāciju) vai savstarpējās saziņas. Tā kā daļai sabiedrības raksturīga apzināta izvairīšanās no ziņām, medijos publicētie brīdinājumi var viņus nerasniegt.

No praktiskā viedokļa raugoties, iedzīvotāji atzīst, ka noderīgāka būtu vienota apziņošanas sistēma, kas nav tiešsaitē (piemēram, īsziņas par vētras vai plūdu tuvošanos). Arī citos pētījumos ir izskanējusi neizpratne par to, kāpēc Latvijai nav vienota tiešsaistes resursa krīzes situācijām (līdzīgi, kā tas bija Covid pandēmijas laikā). Latvijā līdz 2024. gada beigām plānots ieviest šūnu apraidi. Šūnu apraides vadības pultij būs iespēja pievienot dažādus apziņošanas kanālus (radio, TV, valsts ziņu aģentūru) un veidot savienojums ar monitoringa stacijām, lai automātiski brīdinātu sabiedrību, nododot informāciju VUGD.

Tomēr, ņemot vērā pašreizējo paaugstināto drošības apdraudējumu, līdz šūnu apraides ieviešanai būtu nepieciešams domāt arī par alternatīviem risinājumiem.

Latgalē reģistrēti aptuveni 7 % no visām Latvijas biedrībām un nodibinājumiem jeb nedaudz virs diviem tūkstošiem. NVO un to blīvums visās deviņās Latgales pašvaldībās ir līdzīgi zems, turklāt to vidū ir neaktīvas, pagaidām nelikvidētas organizācijas. Tādu organizāciju, kuras faktiski darbojas, ir aptuveni puse. NVO sektors Latgales reģionā ir ar zemu kapacitāti,¹¹⁸ tādēļ Daugavpils sabiedrības pašorganizēšanās gan vētras seku novēršanai, gan Ukrainas civiliedzīvotāju uzņemšanai ir bijusi zema. Tā rezultātā pašvaldības vadītājam

118 Providus. 2023. Deliberatīvā pasākuma “Ko darīt, lai Latgales iedzīvotāji vairāk izmantotu Latvijas žurnālistu veidotu saturu?”. Pieejams: <https://bit.ly/3tcSPwh>

A. Elksniņam ir iespējams dominēt informācijas telpā un pelnīt politiskās dividendes.

Rekomendācijas:

- Stiprināt Latgales nevalstiskā sektora kapacitāti, tai pat laikā apzinoties, ka atbalstam jānāk no nacionāla mēroga atbalsta rīkiem, nevis tikai pašvaldības finansējuma, kas vēl vairāk stiprina NVO sektora atkarību no politiku dienaskārtības.
- Jāiesaista NVO sektors un pilsoniski aktīvā sabiedrības daļa apmācībās, kas orientētas uz rīcību krīzes situācijās. Ja pašvaldība neizrāda iniciatīvu, jārod Zemessardzes bataljonu vai VUGD atbalsts, reģionos tiem aktīvi darbojoties sabiedrības izglītošanā.
- Veicināt Daugavpils tīklošanos ar citām pilsētām krīzes situāciju seku novēršanai.
- Izstrādāt stratēģijas informācijas izplatīšanai sociālo mediju platformās krīzes gadījumā.
- Pievērst uzmanību nepieciešamībai izplatīt informāciju krievu (iespējams, arī angļu) valodā tiem cilvēkiem, kuri nepārzina latviešu valodu. Ja valsts iestādes nekomunicē svešvalodā, tad ir jāveido sadarbības principi ar nevalstisko sektoru un medijiem, kuri krīzes gadījumā var informēt sabiedrību arī citās valodās.
- Izvērtēt iespēju izveidot vienotu valsts tiešsaites platformu krīzes situācijām.
- Nacionālā mērogā turpināt stiprināt sadarbību ar sociālo mediju platformām, paplašinot iespējas operatīvi reaģēt uz dezinformāciju vai kaitnieciskām darbībām krīzes laikā.
- Informēt iedzīvotājus un medijus par plāniem un rīcību situācijās, kad tiešsaites un/vai telefona sakari nav pieejami (kā notiek informācijas apmaiņa

un izplatīšana); pastiprināt diskursu publiskajā telpā, ka krīzes gadījumā iedzīvotāji tiks savlaicīgi informēti un par viņiem parūpēsies.

- Svarīgi veicināt darbības nepārtrauktības plānu izstrādi un to ieviešanu gan attiecībā uz kritisko infrastruktūru, gan medijiem.

MEDIJU ATTĪSTĪBAS UN
PĒTNIECĪBAS CENTRS